

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE’DE TEK EBEVEYN OLAN GÖÇMEN KADINLARIN
YAŞADIĞI GÜÇLÜKLER**

Selin POTOK ÖZGÜR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Handan AKYİĞİT

HAZİRAN-2025

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE’DE TEK EBEVEYN OLAN GÖÇMEN
KADINLARIN YAŞADIĞI GÜÇLÜKLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Selin POTOK ÖZGÜR

Enstitü Anabilim Dalı: Sosyoloji

“Bu tez 20/06/2025 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan
jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Sevim ATİLA DEMİR	Başarılı
Doç. Dr. Handan AKYİĞİT	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Zehra HOPYAR	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim. Etik Beyan Formunu imzalamayınız.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☒

Hayır ☐

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Selin POTOK ÖZGÜR

20/06/2025

ÖN SÖZ

Öncelikle, çalışmam süresince bilgi ve tecrübesiyle yolumu aydınlatan, sabrı, anlayışı ve her daim destekleyici yaklaşımıyla bana rehberlik eden danışman hocam Doç. Dr. Handan Akyiğit'e en derin teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca tez savunma sürecimde yapıcı değerlendirmeleri ve katkılarıyla çalışmama değer katan saygıdeğer jüri üyeleri Prof. Dr. Sevim Atila Demir'e ve Dr. Öğr. Üyesi Zehra Hopyar'a da içten teşekkür ederim.

Hayatımın her anında olduğu gibi, bu süreçte de bana inanan; her koşulda yanımda olan ve bana daima güç veren annem İnci Karaca'ya; desteğini hiçbir zaman eksik etmeyen ve varlığıyla bana güven veren sevgili babam Hüseyin Potok'a; her adımda yanımda oluşuyla, hayatın birlikte omuzlanan bir yolculuk olduğunu bana hissettiren ve sevgisiyle en büyük destekçim olan eşim Tarık Özgür'e minnet ve sevgilerimi sunarım.

İsimlerini tek tek anmasam da bu süreçte desteğini esirgemeyen tüm sevdiklerime gönülden teşekkür ederim.

Bu çalışmayı, büyük bir mücadele içinde yaşamlarını sürdüren, her şeye rağmen ayakta duran ve çocuklarına umut olan tüm tek ebeveyn kadınlara ithaf ediyorum.

Selin POTOK ÖZGÜR

20/06/2025

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	İV
TABLO LİSTESİ.....	V
ŞEKİL LİSTESİ	VI
ÖZET	V
ABSTRACT	VI

GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	4
1.1. Göç	4
1.1.1. Göçmen, Mülteci ve Sığınmacı	7
1.1.1.1. Göçmen	7
1.1.1.2. Mülteci	8
1.1.1.3. Sığınmacı	8
1.1.1.4. Geçici Koruma	9
1.2. Aile	9
1.2.1. Tek Ebeveynli Aile Yapısının Ortaya Çıkma Nedenleri.....	12
1.2.2. Tek Ebeveynli Aile Türleri	14
1.2.3. Aileye Dair Sosyolojik Yaklaşımlar	16
1.2.3.1. Sembolik Etkileşimcilik.....	16
1.2.3.2. Fonksiyonel/ İşlevselci Analiz.....	17
1.2.3.3. Çatışma Kuramı	19
1.2.3.4. Feminist Kuram	21
1.2.3.5. Ekolojik Perspektif.....	23
1.2.3.6. Toplumsal Alışveriş Kuramı.....	25
1.2.3.7. Bourdieu Özelinde Göç.....	26
2. BÖLÜM: TEK EBEVEYNLİK VE GÖÇMEN KADINLARIN YAŞADIĞI ZORLUKLAR	30
2.1. Psikolojik Sorunlar	31
2.2. Ekonomik Sorunlar.....	33
2.3. Kültürel Sorunlar	36

2.4. Sosyal Hizmet ve Yardım Ağlarına Ulaşmada Yaşanılan Sorunlar	38
3. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	41
3.1. Araştırmanın Problemi	41
3.2. Araştırmacının Amacı ve Önemi	42
3.3. Araştırmanın Yöntemi	43
3.3.1. Araştırmanın Yaklaşımı	44
3.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	46
3.5. Araştırmanın Veri Toplama Tekniği ve Analiz Süreci.....	47
3.6. Araştırma Sürecinde Yaşanan Zorluklar ve Araştırmanın Sınırlılıkları.....	49
4. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM	51
4.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	51
4.1.1. Katılımcıların Yaş Durumları	51
4.1.2. Katılımcıların Eğitim Durumu	52
4.1.3. Medeni Durum	52
4.1.4. Katılımcıların Geldikleri Ülkeler	53
4.1.5. Katılımcıların Yaşadığı İlçeler	53
4.1.6. Katılımcıların Yaptıkları Meslekler	54
4.2. Araştırmanın Problemine İlişkin Bulgular	55
4.2.1. Sosyo- Ekonomik Zorluklar	56
4.2.1.1. Gelir Durumu	56
4.2.1.2. İş İmkanları ve Statü	60
4.2.1.3. Eğitim ve Eğitim İmkanları	62
4.2.1.4. Sosyal Yardım ve Destekler.....	62
4.2.1.5. Sağlık	64
4.2.1.6. Hobi.....	65
4.2.2. Psikolojik Zorluklar	67
4.2.2.1. Yalnızlık ve Duygusal Zorluklar	67
4.2.2.2. Baş Etme Stratejisi	70
4.2.2.3. Çocuklara Yönelik Sorumluluklar	72
4.2.2.4. Travmatik Savaş Deneyimleri.....	75
4.2.3. Toplumsal Zorluklar.....	76
4.2.3.1. Toplumsal Uyum ve Dil Bariyeri	77

4.2.3.2. Toplumsal Destek Ağı	79
4.2.3.3. Boşanma ve Dul Kadın Olma Durumu	81
4.2.3.4. Mobbing ve İş Yerinde Ayrımcılık	84
4.2.3.5. Toplumsal Önyargılar ve Stigma	86
4.2.4. Toplumsal Farkındalık ve Çözüm Önerileri	89
4.2.4.1. Yasal ve Kurumsal Değişiklikler	89
4.2.4.2. Çözüm Önerileri.....	92
SONUÇ	94
KAYNAKÇA.....	100
EK	108
ÖZ GEÇMİŞ	110

KISALTMALAR

Akt	: Aktaran
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
vd.	: Ve diğerleri

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Katılımcıların Yaşlara Göre Dağılımı	51
Tablo 2: Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	52
Tablo 3: Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Dağılımı	52
Tablo 4: Katılımcıların Geldikleri Ülkelere Göre Dağılımı	53
Tablo 5: Katılımcıların Yaşadığı İlçelere göre Dağılımı	53
Tablo 6: Katılımcıların Yaptıkları Mesleklere Göre Dağılımı	54

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Güçlükler Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.....	55
Şekil 2: Sosyo- Ekonomik Zorluklar Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.....	56
Şekil 3: Psikolojik Zorluklar Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli	67
Şekil 4: Toplumsal Zorluklar Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.....	76
Şekil 5: Toplumsal Farkındalık ve Çözüm Önerileri Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli	89

ÖZET	
Başlık: Türkiye’de Tek Ebeveyn Olan Göçmen Kadınların Yaşadığı Güçlükler	
Yazar: Selin POTOK ÖZGÜR	
Danışman: Doç. Dr. Handan AKYİĞİT	
Kabul Tarihi: 20/06/2025	Sayfa Sayısı: vi (ön kısım) + 107 (ana kısım) + 2 (ek)
Tek ebeveynlik beraberinde çeşitli sosyal, ekonomik ve psikolojik zorlukları getirmektedir. Göçmenlik durumu ise bu zorlukların derinleştirerek ailenin daha kırılgan hale gelmesine yol açmakta ve özellikle yalnız ebeveynin yükünü artıran rol ve sorumluluklar yaratmaktadır. Bu çalışma Türkiye’de yaşayan tek ebeveyn olan göçmen kadınların karşılaştıkları; sosyo-ekonomik, psikolojik ve toplumsal zorlukları görünür kılmaya çalışmaktadır. Nitel araştırma yöntemiyle yürütülen çalışmada, amaçlı örnekleme yöntemiyle ulaşılan 20 göçmen tek ebeveyn kadınla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş ve elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ve Maxqda uygulaması kullanılarak analiz edilmiştir. Bu çalışmada, tek ebeveynli olmanın getirdiği zorluklar, göçmen kadın olma durumu ile bağlantılı bir şekilde ele alınarak, Bourdieu’nün sosyal sermayesi ve Crenshaw’ın kesişimsellik yaklaşımlarıyla analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, kadınların ekonomik geçinme kaygısı, barınma sorunları, düşük ücret ve güvencesiz işlerde çalıştırılma, sosyal yardım mekanizmalarına erişimde yetersizlik gibi temel sosyo-ekonomik sorunlarla karşılaştıkları görülmüştür. Psikolojik olarak ise, yalnızlık hissi, tükenmişlik, yetersizlik ve çocuklara yönelik sorumlulukların yarattığı psikolojik yük ve gelecek kaygısı ön plana çıkmaktadır. Toplumsal zorluklar ise, kadınların ayrımcılık ve önyargı, yetersiz sosyal destek ağlarına maruz kalmaktadır. Göçmen kimliği ile ilgili dışlayıcı tutumlar, statü belirsizliği ve dil bariyeri katılımcıların toplumsal entegrasyon süreçlerini zorlaştırmaktadır. Katılımcıların yaşam koşullarının iyileştirilmesi için dile getirdikleri çözüm önerilerinde, kurumsal mekanizmalarda düzenlemelere ve destekleyici uygulamalara ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır. Araştırma sonucunda, tek ebeveyn göçmen kadınların yaşadığı sorunların bireysel değil, yapısal sorunlardan kaynaklandığını ve sosyal politika önerileri geliştirirken, bu kadınların yaşadığı sorunların çok katmanlılığının dikkate alınması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.	
Anahtar Kelimeler: Tek Ebeveynlik, Göçmen Kadınlar, Sosyal Sermaye, Kesişimsellik	

ABSTRACT	
Title of Thesis: Difficulties Experienced by Immigrant Women Who Are Single Parents in Türkiye	
Author of Thesis: Selin POTOK ÖZGÜR	
Supervisor: Assoc. Prof. Handan AKYİĞİT	
Accepted Date: 20/06/2025	Number of Pages: vi (pre text) + 107 (main body) + 2 (add)
Single parenthood brings with it various social, economic and psychological difficulties. Immigration status deepens these difficulties, causing the family to become more fragile, and creates roles and responsibilities that increase the burden of single parents. This study presents the issues faced by immigrant women who are single parents living in Turkey; It tries to make socio-economic, psychological and social difficulties visible. In the study conducted with the qualitative research method, in-depth interviews were conducted with 20 immigrant single-parent women, who were reached by the purposeful sampling method, and the obtained data were analyzed using the descriptive analysis method and Maxqda application. In this study, the difficulties of being a single parent are discussed in connection with the situation of being an immigrant woman and analyzed with Bourdieu's social capital and Crenshaw's intersectionality approaches. As a result of the research, it was seen that women face basic socio-economic problems such as anxiety about making ends meet, housing problems, working in low-wage and insecure jobs, and inability to access social assistance mechanisms. Psychologically, the feeling of loneliness, burnout, inadequacy, and the psychological burden created by responsibilities towards children and anxiety about the future come to the fore. In social challenges, women are exposed to discrimination and prejudice, inadequate social support networks. Exclusionary attitudes regarding immigrant identity, status uncertainty and language barriers make social integration processes of participants difficult. In the solution suggestions expressed by the participants to improve their living conditions, it is understood that regulations and supportive practices are needed in institutional mechanisms. As a result of the research, it was concluded that the problems experienced by single parent immigrant women arise from structural problems, not individual ones, and that the multi-layered problems experienced by these women should be taken into account when developing social policy recommendations.	
Keywords: Single Parenthood, Immigrant Women, Social Capital, Intersectionality	

GİRİŞ

Tek ebeveynli aile biçimi, günümüz toplumlarında dikkat çeken ve giderek yaygınlaşan bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Boşanma, eş kaybı, ayrı yaşama veya tercihe bağlı nedenlerle oluşan bu aile yapısında, sorumlulukların toplumsal ve kültürel faktörlerle, çoğunlukla kadınlar üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Tek başına hem evin geçimini sağlamak hem çocukların bakım sorumluluğu, eğitimi ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmak onları zorlu bir süreçle sokmaktadır.

Bu durumun üstüne bir de göç gibi büyük bir yaşam değişikliği ile birleştiğinde daha da ağırlaştırmaktadır. Göç, bireylerin ya da ailelerin farklı nedenlerle yaşadıkları yerden ayrılarak başka bir bölgeye ya da ülkeye taşınma sürecidir. Bu süreç bazen gönüllü şekilde; daha iyi yaşam koşulları, yuva kurmak veya eğitim ve istihdam olanakları nedeniyle olabilmektedir. Bazen de savaş, doğal afet, kalkınma projeleri veya insan haklarını ihlali nedeniyle zorunlu şekilde gerçekleşebilmektedir.

Göç süreci, bireylerin yaşamında mekânsal bir değişimin yanında, tanıdık yaşam biçiminden uzaklaşmayı, belirsizliklerle dolu bir geleceğe yönelmeyi ve sosyal bağların yeniden inşasını da içerir. Bu durum özellikle tek ebeveyn olan göçmen kadınlar için çok daha hassas ve zorlu bir yaşam sürecine neden olmaktadır. Hem çocuklarının bakımından sorumlu olan hem de ailenin maddi ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlü hale gelen bu kadınlar, dil bariyeri, iş bulma güçlüğü, toplumsal dışlanma ve sosyal destek hizmetlerine erişimde yaşanan eksiklikler gibi çok yönlü sorunlarla baş etmek zorunda kalmaktadır.

Bunun yanı sıra, çocuklarının eğitimini aksatmamak, onların bakımını sürdürmek ve güvenliklerini sağlamak gibi temel sorumlulukları da tek başlarına üstlenmeleri hem psikolojik hem de fiziksel açıdan ağır bir sorumluluk oluşturmaktadır.

Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusu, Türkiye'de yaşayan tek ebeveyn olan göçmen kadınların yaşadığı sosyo-ekonomik, psikolojik ve toplumsal güçlükleri incelemektedir. Araştırmada, kadınların gündelik yaşam pratikleri, çocuklarına yönelik sorumlulukları, sosyal destek mekanizmalarına erişimleri ve toplumla kurdukları ilişkiler derinlemesine ele alınmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, Türkiye’de yaşayan tek ebeveyn göçmen kadınların karşılaştığı sosyo-ekonomik, psikolojik ve toplumsal zorlukları görünür kılmaktır. Çalışma, bu sorunların ortaya konulmasının yanı sıra, toplumsal farkındalığın artırılması ve çözüm önerilerinin geliştirilmesini de hedeflemektedir. Tek ebeveynlik, özellikle göç süreciyle birleştiğinde kadınların iş, barınma, sosyal destek ve çocuk bakımı gibi alanlarda çok yönlü sorumluluklarla karşılaşmalarına yol açmaktadır. Bu doğrultuda araştırma hem bireysel düzeyde yaşanan zorlukları hem de bu zorlukların yapısal temellerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Önemi

Göç ve kadın konuları literatürde geniş yer bulsa da “tek ebeveyn olan göçmen kadınlar” özelinde yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu araştırma, doğrudan bu kadınlarla yapılan derinlemesine görüşmelere dayanarak, söz konusu alandaki bilgi boşluğunu doldurmayı amaçlamaktadır. Elde edilen bulgular, sivil toplum kuruluşları, dernekler ve yerel yönetimler için de yol gösterici niteliktedir. Araştırmanın bir diğer önemi ise, sağlıklı bir toplum yapısının inşasında aile kurumunun oynadığı rolü vurgulaması ve bu bağlamda, göçmen kadınların yaşadığı çok katmanlı sorunların çözümüne dair sosyal politika geliştirme süreçlerine katkı sunmasıdır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini Türkiye’de yaşayan tek ebeveynli göçmen kadınlar oluştururken; örneklem, amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak İstanbul ilinde yaşayan ve tek ebeveyn konumunda olan 20 göçmen kadından oluşmaktadır. Katılımcılar, bir dernek aracılığıyla araştırmaya dahil edilmiştir. Veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yüz yüze ve çevrimiçi ortamda toplanmıştır. Dil engelini aşmak amacıyla tercümandan destek alınmıştır. Elde edilen görüşme verileri Maxqda programı ile kodlanmış ve betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Çalışma, katılımcıların kendi anlatılarına dayalı olarak deneyimlerini özgün biçimde yansıtmayı amaçlamaktadır.

Bu araştırma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kavramsal ve kuramsal çerçeve verilerek, göç, aile, tek ebeveynli ailelerin ortaya çıkış nedenleri ve türleri, aileye

dair sosyolojik teorileri ele alınmıştır. İkinci bölümde, tek ebeveyn göçmen kadınların karşılaştığı psikolojik, ekonomik, kültürel ve sosyal hizmetlere erişimde yaşanan zorluklar detaylandırılacaktır. Üçüncü bölümde, araştırmanın metodolojisi, amacı, önemi, yöntemi ve örneklem ile veri toplama tekniğı ve analiz süreci ayrıntılı bir şekilde verilmiştir. Son bölümde ise, elde edilen bulgular analiz edilip yorumlanarak, sonuçlar ve öneriler sunulmuştur.

1. BÖLÜM: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Göç

Göç, insanların sosyal, ekonomik, siyasi veya doğal sebeplerle coğrafi bir alanda hareket etmeleri veya yer değiştirmeleridir. Bu yer değiştirme, uluslararası sınırların aşılması şeklinde olabileceği gibi yalnızca aynı ülke içinde de gerçekleşebilir. Göçün türleri (gönüllü, zorunlu, geçici, sürekli, iç, dış, bireysel, kitlesel vb.) ne olursa olsun, mülteciler, sığınmacılar, yerinden edilmiş kişiler, sürgünler, ekonomik göçmenler gibi tüm nüfus hareketleri, göç kavramı altında değerlendirilir (Adıgüzel, 2024: 3).

Cemal Yalçın, "Göç Sosyolojisi" adlı eserinde göçü, ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli, yerleşim hedefi güden coğrafi, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketi olarak tanımlamaktadır (Yalçın, 2004: 13). Tarihin her anında ve her toplumda görülen göç, en temelde insanların bulundukları mekândan başka bir mekâna gitmesi durumu olarak da tanımlanabilir (Koçak ve Terzi, 2012).

Türk Dil Kurumu (TDK) göç kavramını, "Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme durumu" olarak tanımlamaktadır. Uluslararası geçerliliği olan bir göçmen tanımı yoktur. Uluslararası Göç Örgütü (IOM)' ye göre göçmen, bir ülke içinde "İrki, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişidir" (1967 Protokolü ile değişiklik, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi, 1A(2) Maddesi). Ayrıca, 1951 Mülteci Sözleşmesi, Madde 1(2)'deki mülteci tanımına ilaveten, 1969 Afrika Birliği Örgütü (OAU) Sözleşmesi bir mülteciyi 'kendi menşe ülkesi ya da vatandaşı olduğu ülkenin bir bölümünde ya da tümünde dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği ya da kamu düzenini ciddi biçimde bozan olaylar nedeniyle ülkesini terk etmeye zorlanan kişiler' olarak tanımlar. 1984 Cartagena Bildirisi de benzer şekilde, mültecilerin "yaygın şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, yaygın insan hakları ihlalleri ya da kamu düzenini ciddi olarak bozan diğer durumlardan dolayı hayatları, güvenlikleri veya özgürlükleri tehdit altında olduğu için" ülkesinden kaçan kişiler olduğunu belirtir.

Birleşmiş Milletler (BM), göç hareketinin uluslararası bir nüfus hareketliliği olması gerektiğini belirtir ve bunun için coğrafi hareketliliğin bir yıl ve üzerinde bir süreyi kapsamaması, önemli mesafeler kat edilmesi gerekmektedir. Birey ve toplumların coğrafi hareketlerinin göç sayılabilmesi için, bu hareketliliğin yerleşmek amacıyla yapılması gerekmektedir. Kısa süreli tatil, eğitim veya ziyaret gibi geçici mekânsal değişiklikler göç olarak kabul edilmez. Göç, yerleşmek üzere yapılan ve coğrafi ile sosyal çevre değişiminin önemli olduğu bir hareketlilik olarak değerlendirilir (Adıgüzel, 2024: 20).

Castells ve Miller (2008), "Göç Çağı" adlı eserlerinde, göçün yalnızca bireysel bir hareketlilik değil, küreselleşen dünyada toplumsal, ekonomik ve kültürel dönüşümlere yol açan bir olgu olduğunu belirtmişlerdir. Küreselleşme ve teknolojik ilerlemeler, göçmen hareketliliğini daha karmaşık hale getirmiş ve hem göç veren hem de göç alan toplumlar üzerinde önemli etkiler oluşturmuştur. Göç, yalnızca bir coğrafi yer değiştirme olayı değil, aynı zamanda toplumsal yapıları değiştiren, ekonomik yapıları yeniden şekillendiren ve kültürlerin etkileşime girmesine neden olan bir dinamik olarak karşımıza çıkar (Ekici ve Tuncel, 2015).

Göç olgusu, çeşitli sınıflandırmalar içermektedir. Bu sınıflandırmalar, zaman, uzaklık, güç ve siyasal sınırlar gibi özelliklere göre yapılmaktadır. Göç, iç göç ve dış göç olarak iki ana grupta ele alınır. İç göç, bir ülkenin sınırları içinde yapılan mekânsal değişikliktir, dış göç ise bir ülkeden başka bir ülkeye yapılan yer değiştirmedir. Ayrıca göç, gönüllü ve zorunlu göçler olarak da sınıflandırılabilir. Gönüllü göç, bireylerin tamamen kendi istek ve iradesine dayalı olarak gerçekleştirdiği göçlerdir (Kınay & Yalçınkaya, 2019: 36).

Zorunlu Göç:

Zorunlu göç, bireylerin veya toplulukların, kendi rızaları dışında, devlet tarafından zorunlu olarak gerçekleştirilen yer değiştirme hareketleridir. Örneğin, ülkemize zorunlu olarak göç eden Suriyeli göçmenlerin, genellikle batı ve güney bölgelerinde yoğunlaşmaları, bu illerdeki nüfus oranlarını da artırmaktadır. Mersin ve Adana illeri, bu duruma örnek gösterilebilir (Kınay & Yalçınkaya, 2019: 46). IOM' ye göre (2019), zorunlu göç, mültecilerin ve yerinden edilmiş kişilerin hareketlerini tanımlamak için kullanılır; bu kişiler, savaşlar, doğal felaketler veya kalkınma projeleri gibi çeşitli sebeplerle yerinden edilmiş olabilirler. IOM, zorunlu göç teriminin tartışmalı olduğunu belirtmekte ve bu durumun gönüllü ve zorunlu göç arasındaki ikilemi daha da

karmaşıklıştırdığını ifade etmektedir. Birleşmiş Milletler (BM), zorunlu göçe tabi kişileri, evlerinden veya sürekli yaşadıkları yerlerden silahlı çatışmalar, şiddet içeren durumlar, insan hakları ihlalleri veya doğal felaketler gibi nedenlerle zorla ayrılmak durumunda kalan bireyler veya gruplar olarak tanımlamaktadır (Tekin, 2011: 93). Adıgüzel (2024) ise, zorunlu göçün ekonomik faktörlerle de bağlantılı olduğunu ve ülkelerindeki iç savaş gibi durumlar nedeniyle daha güvenli bölgelere kaçmak zorunda kalan bireylerin, hayatta kalabilmek için zorunlu olarak göç ettiklerini vurgulamaktadır.

Gönüllü Göç:

Bireylerin ya da grupların daha iyi yaşam koşulları, yeni yerler keşfetme, mevcut çevrelerinden memnun olmama, ailelerinin geleceğini iyileştirme veya ekonomik durumlarını düzeltme gibi çeşitli kişisel sebeplerle gerçekleştirdiği göçlerdir. Bu tür göçlerin en belirgin örnekleri, ekonomik göç ve beyin göçüdür. Bireyler, daha iyi bir iş bulma amacıyla göç ettiklerinde, uluslararası işgücü göçü gerçekleştirmiş olurlar. Gönüllü göçlerin sebepleri genellikle siyasal değil, ekonomik veya sosyal faktörlerden kaynaklanmaktadır (Adıgüzel, 2024: 22).

Kınay ve Yalçınkaya (2019), gönüllü göçün önemli bir özelliğini, bu tür göçlerin genellikle bireysel ya da ailesel olarak gerçekleştirildiği şeklinde belirtmektedir. Yani, gönüllü göç çoğunlukla tek başına ya da aileler arasında gerçekleşen bir hareketlilik türüdür.

Thomas Faist, göç kategorilerini belirlerken beş ana kriteri dikkate almıştır: Göçün alanı, yani yerel ya da uluslararası olma durumu; zaman, yani göçün geçici ya da kalıcı olma özelliği; boyut, yani göçün bireysel ya da kitlesel gerçekleşip gerçekleşmediği; sebep, yani göçün gönüllü ya da zorunlu olup olmaması ve yasal durum, yani göçün yasal ya da yasa dışı olma durumu (Faist, 2003).

İç Göç:

İç göç, bir ülkenin sınırları içinde, bireylerin veya grupların geçici, kalıcı, zorunlu ya da gönüllü olarak yer değiştirmeleri olarak tanımlanır (Kınay ve Yalçınkaya, 2019: 44). İç göç, kırsaldan kente, kentten kıra, kırsaldan kırsala ya da kentten kente yönlendirilen nüfus hareketlerini kapsar. Göç, dünya toplumlarında sürekli bir olgu olup, her zaman belirli bir oranda gerçekleşmektedir. Ancak, bazı ülkelerde kentleşme ve göç süreci hızlı

ve yoğun bir şekilde ilerlerken, bazı ülkelerde bu süreç daha yavaş yaşanmaktadır (Sağlam, 2006: 35).

Dış Göç:

Dış göç ise, kişilerin geçici ya da daimî olarak başka bir ülkeye yerleşmek amacıyla gerçekleştirdiği, ulusal sınırın aşılmasıyla meydana gelen göç tipidir (UGO, 2009, s.59). Uluslararası göç hareketlerinin en temel nedenleri arasında ekonomik, siyasi ve politik faktörler yer almaktadır. Özellikle sosyoekonomik nedenlere dayalı göçlerin, gelir düzeyi düşük olan ülkelere daha gelişmiş ülkelere doğru yoğunlaştığı görülmektedir (Kınay & Yalçınkaya, 2019).

1.1.1. Göçmen, Mülteci ve Sığınmacı

1.1.1.1. Göçmen

Göçmen terimi, uluslararası ölçekte evrensel olarak kabul edilmiş bir tanıma sahip değildir. Ancak genel olarak, göçmen terimi, bireyin göç etme kararını, zorlayıcı dış faktörlerin müdahalesi olmaksızın, kendi özgür iradesiyle ve “kişisel uygunluk” sebepleriyle aldığı tüm durumları kapsayacak şekilde anlaşılmaktadır. Bu durumda, maddi ve sosyal koşullarını iyileştirmek ve kendileri ile ailelerinin geleceğine dair beklentilerini artırmak amacıyla başka bir ülkeye veya bölgeye hareket eden kişiler ve aile fertleri göçmen olarak kabul edilmektedir. Birleşmiş Milletler, göçmeni; sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin, yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden birey olarak tanımlamaktadır. Bu tanım, turist veya iş adamı statüsünde kısa süreli seyahat eden kişileri kapsamaz. Ancak yaygın kullanımda, kısa süreli göçmenler arasında tarım ürünlerinin ekimi veya hasadı için seyahat eden mevsimsel tarım işçileri gibi gruplar da yer almaktadır (IOM, 2009: 37).

Göçmen terimi, genellikle "kişisel rahatlık" amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlayıcı unsur olmaksızın, ilgili kişinin kendi özgür iradesiyle göç etmeye karar verdiği durumları ifade eder. Bu bağlamda, maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek ve kendileri ya da ailelerinin geleceğe dair beklentilerini artırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertleri de göçmen olarak kabul edilmektedir (ILO, 2019: 38).

Her ülke, göçmen kabul koşullarını farklı şekilde belirlemektedir. Çünkü göçmenler, uluslararası bir koruma alanına dahil edilmemektedir. Göçmenler, vatandaşı oldukları

ülkenin korumasında olmaya devam ederler ve bu nedenle mültecilerin sahip olduğu haklardan muaf tutulurlar. Çoğu göçmen hareketi, ekonomik nedenlere bağlı olarak, bireylerin gönüllü bir şekilde gerçekleştirdiği hareketlerdir ve genellikle o ülkenin yetkililerinin bilgi ve izni dahilinde gerçekleşir (Kınay & Yalçınkaya, 2019: 38)

1.1.1.2. Mülteci

Mülteciler, 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşmeye göre, “ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan şahıslar” olarak tanımlanmaktadır (Kınay & Yalçınkaya, 2019: 40-41).

Uluslararası hukuk tarafından mülteciler tanımlanır ve korunur. Bulundukları koşullar, genellikle o kadar tehlikeli ve dayanılmazdır ki, yakın bölgelerdeki ülkelerde güvenlik aramak amacıyla ülkelerinin milli sınırları dışına çıkarlar. Bu yüzden devletler, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ve ilgili kuruluşların desteğini alarak uluslararası mülteci statüsüne girerler. Mültecilerin tanımlanma sebebi, evlerine geri dönmelerinin aşırı tehlikeli olması ve bu nedenle başka bir yere sığınmalarının gerekliliğidir. Bu kişiler, sığınma taleplerinin reddedilmesi durumunda ölümcül sonuçlarla karşılaşabilirler (UNHCR, 2016: 2).

Ayrıca, mülteci ve göçmen terimlerinin genellikle karıştırıldığı bir dönemde, bu iki terim arasında hukuki anlamda ciddi bir fark bulunmaktadır. Mülteci, uluslararası hukuka göre, zorunlu olarak başka bir ülkeye sığınan kişiyi ifade ederken, göçmen, genellikle kendi iradesiyle başka bir yere yerleşen kişidir. Bu fark, sığınmacıların hakları ve koruma durumları açısından büyük öneme sahiptir (UNCHR, 201: 1).

1.1.1.3. Sığınmacı

Sığınmacı, mülteci statüsü almak için başvuruda bulunan ve sonucunu bekleyen kişilerdir. Sığınmacılar, genellikle kendi ülkelerindeki zulüm, savaş ayrımcılık gibi nedenlerden korunmak amacıyla sığınmak için güvenli bir yer ararlar. Başvuruları olumsuz sonuçlanırsa ülkeyi terk etmek zorunda kalırlar (ILO, 2019; IOM, 2019).

Sığınmacı ve göçmen kavramları arasındaki fark, sığınmacıların genellikle zorunlu sebeplerle, kendi ülkelerinde karşılaştıkları tehditlerden korunmak amacıyla başka bir

ülkeye sığınmalarıdır. Göçmen ise, daha iyi yaşam koşulları elde etmek amacıyla kendi rızasıyla, ekonomik sebeplerle ülkesini terk eder. Bu nedenle, göçmenlerin genellikle siyasi, dinsel ya da çatışma ortamından kaynaklanan sebeplerle ülkelerini terk etmedikleri, daha iyi bir hayat kurmayı hedefledikleri kabul edilir. Mülteci, zorunlu sebeplerle ülkesini terk ederken, göçmen daha iyi bir geleceğe ulaşmak amacıyla kendi iradesiyle hareket eder (Nurdoğan, Dur ve Öztürk, 2017: 220).

1.1.1.4. Geçici Koruma

Çatışma veya yaygın şiddet ortamlarından kitlesel şekilde ülkelerinden kaçmak zorunda kalan kişilere, bireysel statü belirlemeden önce, geçici bir güvenlik ve koruma sağlamak amacıyla devletler tarafından uygulanan “geçici koruma” düzenlemesi, bu kişilerin temel haklarına erişimini garanti altına almayı hedeflemektedir (IOM, 2009: 33).

Menşe ülkelerine dönemeyen üçüncü ülke kişilerinden kaynaklanan kitlesel bir akının meydana gelmesi ya da derhal meydana gelebilecek olması durumunda, bu kişilere acil ve geçici koruma sağlamak için uygulanan bu geçici koruma prosedürü, sığınma sistemini etkinliğini olumsuz etkilemeden, söz konusu kişilerin korunmasını sağlamayı amaçlamaktadır (ILO, 2019: 33).

Türkiye’de, geçici koruma statüsündeki yabancıların büyük bir kısmını Suriyeliler oluşturmaktadır. 20.03.2025 tarihi itibarıyla Türkiye’de kayıt altına alınmış geçici koruma statüsündeki Suriyeli sayısı 2 milyon 807 bin 615 kişi olarak kaydedilmiştir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2025).

1.2. Aile

Aile, aralarındaki akrabalık bağı bulunan bireylerin oluşturduğu ve onların çeşitli psikolojik, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı, topluma uyum sağlama ve katılım süreçlerini destekleyen temel bir toplumsal kurumdur. Toplumun en küçük birimi olan aile, siyaset, ekonomi, din ve eğitim gibi alanlarla birlikte toplumsal yapıyı şekillendiren en önemli kurumlar arasında yer alır. Aile, aynı zamanda toplumun kültürel değerlerinin korunmasında ve kuşaktan kuşağa aktarılmasında büyük bir rol üstlenir. İnançlar, gelenekler, örfler, ahlak gibi unsurlar, çocuğun sosyo-kültürel kişiliğinin gelişiminde aile kurumu tarafından belirleyici bir şekilde aktarılır. İlk sosyalleşme deneyimini ailede yaşayan çocuklar, burada kazandıkları tutum, izlenim ve davranışları

topluma yansıtırlar (Kurt, 2013: 337). Aile, sosyoloji literatüründe en çok üzerinde durulan temel kurumlardan biridir (Bayer, 2013: 102). Tarihsel olarak, aile kurumu sosyolojinin en eski kurumsal yapılarından birini oluşturur. Zaman içinde aile yapısı ve işlevleri değişim göstermiş olsa da aile kurumu varlığını ve fonksiyonlarını sürdürebilmiştir (Güneş, 2018: 30).

Ailenin en önemli işlevlerinden biri, toplumsallaşma ile birlikte mevcut toplumsal sistemin üretilmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Karataş, 2001: 90). Aile, bireyin dünyaya geldiği andan itibaren içinde yer aldığı, ona yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli bakım ve desteğin sunulduğu sosyal bir ortamdır. Toplumun sahip olduğu değer yargıları, normatif kurallar ve sosyalleşmenin en ciddi ve yoğun olarak yaşandığı toplumsal yapı ailedir (Bayer, 2013:102). Aile, bütün toplumların paylaştığı en ortak kurumlardan biri olmakla birlikte, toplumdan topluma farklı özellikler gösteren bir kurum niteliği taşır. Toplumların tarihsel gelişim süreçleri içerisinde aile kurumunun da değişiklikler gösterdiği ve farklılaşmalar yaşadığı gözlemlenmektedir. Bu değişim ve farklılaşmalar, genellikle iki ana başlık altında toplanabilir: Aile kavramı ve ailenin yapısında meydana gelen değişimler; Ailenin rol ve fonksiyonlarında meydana gelen değişimler.

Tartışmasız bir şekilde ifade edilebilir ki, aile hem kavram olarak hem de kurum olarak insanlık tarihi kadar eskidir. Bu nedenle, insanlık tarihindeki gelişmelerle paralel olarak aile de değişmiş ve bu değişimlere göre farklı şekillerde tanımlanmıştır. İlk insana ait yaşama şekli olan kalabalıklar halinde yaşam (klan, totem, boy, aşiret gibi) neredeyse "aileyi tarif eden oluşumlar" olarak kabul edilmiştir. İlk 'aile' olarak kabul edilen klan ailesi, aslında klan tanımıyla aynıdır. Zamanla, toplumların gelişim sürecinde, klan ve aşiret yapılarından yerleşik tarım toplumlarına, oradan da ticaret ve sanayi toplumlarına geçişle birlikte, aile kavramı farklı anlamlar kazanmış olsa da günümüz aile yapısına baktığımızda bir önceki aile kavramı hâlâ önem kazanmaktadır. Sanayileşmenin henüz tamamlanmadığı toplumlarda aile, 'geniş aile' şeklinde karşımıza çıkmaktadır. İlginç bir şekilde, bu kavram tüm coğrafyalarda ve toplumlarda benzer şekilde anlaşılmıştır. İngiltere'den Orta Avrupa'ya, Ortadoğu ve Uzak Asya'ya, Amerika'dan Afrika'ya kadar her bölgede aynı kavramlarla, benzer yapılar ifade edilmiştir (Sezai, 1997:13-14).

Aile, toplumsal değişimin odağında yer alan önemli bir toplumsal kurumdur (Karataş, 2001:98). Ailenin temel yapı taşı olan evlilik ise, bu kurumların en önemlilerinden biridir.

Genel olarak evlenme, insan soyunun devamını sağlamak amacıyla iki ayrı cins arasında kurulan ve bu sayede cinsel ilişkiye izin veren fiziki ve kültürel bir bağ olarak tanımlanabilir (SEKAM, 2016:45). Aile kurumu hem yapısal hem de işlevsel açıdan tarihin çeşitli dönemlerinde önemli etkilere maruz kalmış ve radikal sayılabilecek değişikliklere uğramıştır. Modern zamanlar, aile kurumunda en önemli ve kapsamlı değişimlerin yaşandığı bir dönem olarak öne çıkmaktadır. Özellikle büyük bir hızla gerçekleşen kentleşme, iç göç ve sanayileşmenin dayattığı bazı değerler ve yeni yaşam biçimleri, aileyi belirli oranda olumsuz etkileyip dönüşüme uğratmış ve bu temel kurumun önceki işlevlerini yerine getirmede zorlanmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda, ailenin bölünmesi, parçalanması, tek ebeveynli ailelerin artışı, boşanma oranlarının yükselmesi, evlilik dışı beraberliklerin çoğalması, evlilik dışı doğan çocukların sayısının artması, kültürel ve ahlaki değerlerde yozlaşma, toplumsal anomi, suç oranlarının yükselmesi, uyuşturucu kullanımı, bireysel ve toplumsal şiddetin yaygınlaşması, kimlik bunalımları, psikolojik rahatsızlıklar, tatminsizlik gibi insanı ve toplumu tehdit eden bir dizi problem ortaya çıkmıştır (SEKAM, 2016:1-2).

Toplumsal değişimlerden en çok etkilenen kurumlardan biri aile kurumudur (Atilla Demir, 2016: 236). Modern döneme girilmesiyle birlikte, sosyal ilişkilerde önemli daralmalar meydana gelmiş ve bunun sonucunda aile bireyleri akrabalarından daha fazla izole olmuştur. Nicel olarak küçülmüş olan aile kurumunun tarihsel serüveni, birçok düşünürün aile kurumunun tamamen işlevsizleşeceğini ve gelecekte yok olacağını kanaatine varmasına neden olmuştur (SEKAM, 2016: 9). Bu görüşü savunan önemli düşünürlerden biri de Friedrich Engels'tir. Engels, Ailenin Özel Mülkiyetinin ve Devletin Kökeni adlı eserinde ailenin esas olarak cinsel ilişkileri düzenlemek gibi bir işlevi bulunduğunu ve bunun zamanla ortadan kalkacağını ileri sürmüştür (SEKAM, 2016:9).

Toplumsal yapıda her kurum, belirli bir ihtiyacı karşılamak amacıyla var olur ve toplumda ya da grupta önemli işlevler üstlenir. Bu çerçevede, ailenin de toplumsal yapının önemli bir parçası olarak birçok işlevi bulunmaktadır. Bu işlevler arasında toplumsallaşma, çocuk sahibi olma, ilişkiyi meşrulaştırma, duygusal destek sağlama ve toplumsal statü sağlama gibi roller yer alır. Aile, çeşitli açılardan tanımlanabilir, ancak genel bir tanım yapıldığında, kan bağı ve akrabalık ilişkileriyle bir araya gelen kadın, erkek, çocuklar ve yakın akrabaların oluşturduğu, toplumun en küçük sosyoekonomik birimi olarak nitelendirilebilir (Zencirkıran, 2019: 151-152).

Sonuç olarak, sanayileşme süreciyle birlikte, aile yapısında geleneksel toplumdan modern topluma geçiş sırasında önemli değişiklikler yaşanmıştır. Aile kurumu, toplumsal değişimlerin etkisiyle sürekli bir dönüşüm sürecindedir. Geleneksel geniş aile yapısından, modern dönemin etkisiyle çekirdek aile yapısına geçiş, farklı aile türlerinin ortaya çıkmasına ve bireyler arası ilişkilerin değişmesine yol açmıştır. Bu dönüşüm süreci, çocukların aile içindeki rolü ve konumunu da önemli ölçüde etkilemiştir (Tanrıverdi, 2021:52). Bu toplumsal değişimlerin etkisiyle, modern dönemde giderek daha yaygın hale gelen tek ebeveynli aileler, aile yapısındaki dönüşümün önemli bir örneğidir. Tek ebeveynli aileler, bir ebeveynin çocuklarıyla birlikte yaşadığı aile tipi olarak tanımlanabilir. Bu aile biçiminin yaygınlaşmasının sebepleri arasında eşlerden birinin ölümü, uzun süreli yokluğu veya boşanma gibi durumlar yer almaktadır (Kalaycı, 2011: 18)

1.2.1. Tek Ebeveynli Aile Yapısının Ortaya Çıkma Nedenleri

Sanayi devriminden sonra hızlanan toplumsal değişim, tüm dünyada önemli etkiler yaratmış ve küreselleşme ile birlikte bu değişimin seyri farklılaşmıştır. Toplumsal yapıdaki bu dönüşüm, aile yapısını da etkileyerek önemli değişikliklere yol açmıştır (Tanrıverdi, 2021: 50). Aile yapılarının dönüşüm sürecinde dikkat çeken önemli bir gelişme “dağılmış ailelerin” yaygınlaşmasıdır. Batı Avrupa’da 1960’lı yıllarda başlayan ikinci demografik dönüşümle birlikte ortaya çıkan tek kişilik ve tek ebeveynli aile yapıları, Türkiye’de ise 1970’li yıllarda birinci demografik dönüşüm sürecinin erken aşamalarında görülmeye başlanmıştır. Bu aile yapılarının ortaya çıkmasının nedeni 1950’li yıllardan itibaren yaşanan yoğun iç göç ve 1960’larda başlayan dış göç sürecidir. Göç süreçleri, büyük aile yapılarını dağıtarak daha küçük çekirdek ailelerin kurulmasına neden olmuş, bu da tek ebeveynli ailelerin oranında artışa yol açmıştır. İç göç ile birlikte şehirleşme hızlanmış ve köylerden şehirlere göç eden aileler, daha küçük aile yapıları oluşturmuşlardır. Ayrıca, boşanmış veya eşini kaybetmiş bireylerin sayısındaki artış ve yalnız yaşayan bireylerin çoğalması, tek ebeveynli ailelerin yaygınlaşmasında önemli bir rol oynamıştır (Koç, 2014: 51; Coşan, 2018: 259).

Tek ebeveynli aile, bir ebeveyn ile yaşayan çocuk ya da çocuklardan oluşan aile olarak tanımlanmaktadır. Tek ebeveynli aile formunun ortaya çıkmasına neden olan etkenlere baktığımızda eşlerden birinin ölümü, uzun süren ya da sürekli yokluğu veya boşanma gibi

faktörler görülmektedir (Kalaycı, 2011:18). Gladding’e (2012) göre tek ebeveynli ailelerin herhangi bir prototipi bulunmamaktadır. Ailedeki birey sayısı, aile üyelerinin kökenleri ve kaynakları, bu aile yapısının birey ve aile yaşam döngüsünün hangi aşamasında ortaya çıktığına bağlı olarak, tek ebeveynli ailelerin dinamikleri ve etkileşim örüntüleri farklılık gösterebilir. Boşanma, ölüm, terk edilme, evlilik dışı hamilelik, ebeveynlerden birinin hapiste olması, evlat edinme ve eşlerden birinin uzak bir yere veya savaş alanına sevk edilmesi gibi kontrol edilemeyen durumların sonucunda tek ebeveynli aile oluşabilmektedir. Tarihsel olarak incelendiğinde, birçok tek ebeveynli aile, eşlerden birinin ölümünden veya terk edilmesinden kaynaklanmıştır. Ancak 1950’lerde yeni bir eğilim ortaya çıkmıştır: Boşanma sonucu oluşan tek ebeveynli ailelerin sayısı, ölüm nedeniyle oluşan aile sayısını geçmeye başlamıştır (Levitan ve Conway, 1990). Ulusal ve uluslararası pek çok istatistiğe bakıldığında tek ebeveynli ailelerin oluşma şekli çoğunlukla boşanma sonucunda gerçekleşmektedir (Tanrıverdi, 2021: 51). Giddens (2017), tek ebeveynli hanelerin %60’ı ayrılık ya da boşanma sonucu oluştuğunu ve bu sayıdaki artış ile beraber “terk edilmiş kadın”, “babasız aileler” ve “dağılmış aileler” gibi önyargılı ifadelerin de ortadan kaybolduğunu ifade etmiştir (Giddens, 2017: 410). Kain (1990), ise geçmişte ortalama ömrün daha kısa olması nedeniyle ebeveynlerden birinin ölümünün ardından tek ebeveynliğin oldukça yaygın, hatta iki ebeveynli ailelere göre daha sık görülen bir durum olduğunu ileri sürmektedir (Akt. Boylu ve Öztop, 2013: 209).

Ekonomik, toplumsal ve kültürel dönüşümlerin etkisiyle kadınlar hem kendilerinin hem de çocuklarının geçimini sağlayabilecek duruma gelmiş; maddi sebeplerin etkisiyle sürdürülen sağlıklı evliliklerini sonlandırma konusunda daha güçlü kılmıştır. Bu durum, kadınların maddi sebeplerle yeniden evlenmek yerine, tek ebeveyn olarak çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamaya ve kendi geçimlerini sağlamaya yönelmelerine neden olmuş, bu da dul annelerin sayısının artmasına yol açmıştır (Kalaycı, 2011: 21). Dolayısıyla, 1970’lerde birçok evlenmemiş kadının çocuklarını tek başlarına büyütme ve bu durumla başa çıkma tercihleri, önemli bir eğilim haline gelmiş ve bu da tek ebeveynli ailelerin sayısının artmasına yol açmıştır. 1990 yılına gelindiğinde, evlenmemiş anneler sayısı 1.165.384 ile rekor düzeye ulaşmıştır (Gladding, 2012: 76).

Günümüzde boşanma oranlarının artışı devam ederken, bireyler evliliği reddetmeyi daha fazla tercih edebilmektedir. Ancak, evliliği reddeden bireylerde bile çocuk sahibi olma

isteği hala mevcut olabilmektedir. Bu nedenle, Batı'da tıbbi yöntemlerle çocuk sahibi olma, Batı'da ve Türk toplumunda ise evlat edinme veya koruyucu aile olma yoluyla çocuk sahibi olabilmekte ve tek ebeveynli aileler kurulabilmektedir (Tanrıverdi, 2021: 50).

Güneş (2018) çalışmasında, çocuklarıyla yalnız yaşayan ve hane reisi olan kadınların yoksullaşma riskinin daha yüksek olduğunu ifade etmiştir. Tek ebeveynli ailelerde kadınlar hem çocuklarının bakım sorumluluğunu üstlenmekte hem de evin geçimini tek başına sağlamaya çalışmaktadır. Bu durum hanelere gelen ortalama gelir miktarını düşürerek, bakım sorumluluğu nedeniyle de iş bulmalarını da zorlaştırmaktadır. Yoksulluğun kadınlaşması tezinden yola çıkarak, Amerika'da yardım alarak yaşamını sürdüren kadınlarının oranının yüksek olduğunu, bunun da kadınların yalnız yaşamaya başlaması ile yoksulluk arasında güçlü bir ilişki olduğunu belirtmiştir (Güneş, 2018: 38-39)

Son olarak, Türkiye'de tek ebeveynli ailelerin sayısında özellikle 1962-2016 yılları arasında ciddi bir artış yaşanmıştır. Bu artışta boşanma ve dul kalma gibi nedenlerin yanı sıra, eğitim ve sosyoekonomik düzey gibi faktörlerin de etkili olduğu görülmektedir (Koç, 2018).

1.2.2. Tek Ebeveynli Aile Türleri

Tek ebeveynli aileler, çok sayıda farklı etkenin etkisiyle şekillenen ve her biri farklı dinamiklere sahip olan aile yapılarıdır. Bu ailelerin ortaya çıkışı, tek bir nedene dayanmaz ve çeşitli faktörler tarafından tetiklenebilir. Tek ebeveynli olma durumu, ebeveynlerden birinin vefat etmesi, boşanma veya ayrı yaşamaya karar verilmesi gibi durumlar, aileden birinin uzun süreli ayrılması, ayrıca iş, cezaevi durumu ya da sağlık sorunları gibi faktörler nedeniyle ortaya çıkmaktadır (Güngör, 2023).

Boşanma sonucu oluşan tek ebeveynli aile, ebeveynlerin ayrılmasının ardından bir ebeveynin çocuklarıyla birlikte yaşamaya devam etmesiyle ortaya çıkar. Ölüm sonucu oluşan tek ebeveynlikte ise bir ebeveynin kaybı sonrası geriye kalan ebeveyn, çocuklarıyla yalnız kalır. Geçici sonuçlardan kaynaklanan tek ebeveynlikte ise, ebeveynin iş, cezaevi durumu ya da sağlık sorunları nedeniyle kısa süreli olarak aileden ayrılmasıyla şekillenir. Tercih sonucu oluşan tek ebeveynlikte ise, ebeveynin kendi isteğiyle yalnız başına çocuklarına bakmayı seçmesiyle meydana gelir (Gladding, 2015:

76). Özetle, tek ebeveynli ailelerin dört ana türü tanımlanabilir: boşanma sonucu oluşan tek ebeveynli aile, eşi ölen ebeveyn ile çocuklarının oluşturduğu aile, eşlerin ayrı yaşaması sonucu oluşan aile ve evlilik dışı birliktelikten çocuk sahibi olan tek ebeveynli aileler (AEP, 2018: 21).

Türkiye’de tek ebeveynli ailelerin genel yapısı, boşanma, ölüm ve tercih sonucu ortaya çıkan aileler üzerinden şekillenmektedir. Ancak bunun yanı sıra, tek ebeveynli ailelerin oluşumunda farklı sebepler de etkili olabilmektedir. Koç (2018) Türkiye Aile Yapısı Araştırması İleri İstatistik Analizi verilerine göre, tek ebeveynli ailelerdeki ebeveynlerin yaş yapılarındaki değişim, bu ailelerin oluşumunda zorunluluktan tercihlere doğru bir geçişi işaret etmektedir. Diğer aile yapılarındaki ebeveynlerden farklı olarak, tek ebeveynli ailelerde ebeveynlerin yaş ortalamasının zaman içinde gençleşme eğiliminde olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, erkek ebeveynli tek ebeveynli ailelerde 2006-2016 yılları arasında boşanmış ve dul ebeveynlerin oranında azalma görülürken, kadın ebeveynli tek ebeveynli ailelerde hiç evlenmemiş ve boşanmış ebeveyn oranlarının arttığı, dul ebeveyn oranlarının ise azaldığı dikkat çekmektedir. Bu durum, kadın ebeveynlerin tek ebeveynli ailelerin oluşum sürecinde zorunluluktan tercihe geçişte daha belirgin bir rol oynadığını ortaya koymaktadır (Koç, 2018: 60).

2023 yılı itibarıyla Türkiye’de toplam hanehalklarının %10,6’sını tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan haneler oluşturmakta olup, bu grubun %2,4’ü baba ve çocuklardan oluşan haneler, %8,2’si ise anne ve çocuklardan oluşan hanelerden meydana gelmektedir. Ayrıca, tek ebeveynli hanelerde yalnız kadınların sayısının, yalnız erkeklere göre daha fazla olduğu gözlemlenmiştir (TÜİK, 2024). Avrupa Birliği genelinde ise ailelerin %15’ini çocuklu bekar ebeveynler oluşturmaktadır (Eurostat, 2017). Hem dünyada hem de Türkiye’de tek ebeveynli ailelerin çoğunluğunda hane reisinin kadın olduğu gözlemlenmektedir. Bu durumun arkasında toplumsal ve kültürel olarak birçok etken bulunmaktadır. Geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri, çocuğun bakım ve yetiştirilmesinden annenin sorumlu olduğunu öngörmektedir. Bu nedenle, hem bireysel hem de toplumsal ve hukuksal faktörler, annelerin tek ebeveynli ailelerde daha yaygın olmasına, babalara göre ise daha nadir görülmesine yol açmaktadır (Kalaycı, 2011: 21).

1.2.3. Aileye Dair Sosyolojik Yaklaşımlar

1.2.3.1. Sembolik Etkileşimcilik

Sembolik etkileşimcilik, insan ile dünyası arasındaki anlamlı ve karşılıklı ilişkiler üzerine yoğunlaşan bir teoridir. Bu teorinin temelinde iki önemli nokta bulunur: İnsan, dünyayı ona yüklediği anlamlar doğrultusunda algılar ve bu anlamlar, insanlar arasındaki etkileşim süreçlerinde oluşur. Aile yapısı da bu çerçevede ele alındığında, aile üyeleri arasındaki ilişkiler, zamanla değişen anlamlar ve sembollerle şekillenir. Bu anlamda, aile içindeki rollerin netliği ve nasıl algılandığı, aile içi iletişimin kalitesini doğrudan etkiler. İletişimin daha sağlıklı olduğu bir ailede, rollerin belirgin ve anlaşılır olması, ilişkilerin güçlenmesine de yardımcı olur (Canatan ve Yıldırım, 2024: 43).

Geleneksel aile yapısı anlayışına göre, kurulan aileler yaşam boyu sürdürülmesi gerekmektedir. Boşanma çoğu zaman toplumsal açıdan, ahlaki değerlere uygun görülmemektedir. Ancak zamanla toplumdaki değişimler ile beraber aile yapısı etkilenmiş ve bu değişimler aileye dair sembolik anlamları da dönüştürmüştür. Bu değişimler, eş seçme sürecinde kişisel özelliklerin ön planda tutulması, eşler arasındaki duygusal tatmin beklentilerinin ve mahremiyet taleplerinin de yükselmesi olarak ön plana çıkmaktadır. Bu süreç evliliğin yalnızca ekonomik işbirliği veya çocuk sahibi olma amacıyla değil, eşlerin birbirlerine arkadaş ya da dost olma beklentileriyle de kurulduğunu göstermektedir. Bu değişim, beklentilerin karşılanamaması durumunda boşanmanın daha yaygın bir seçenek haline gelmesine neden olmuştur (Kasapoğlu, 2018: 8)

Sembolik etkileşimcilik kuramı, bireylerin toplumsal etkileşimler aracılığıyla kendilerini ifade ettiğini ve toplumsal rollerini bu etkileşimlere göre şekillendirdiğini savunur. Aile içinde bireyler, çevreden aldıkları sosyal imgelerle kendilerini tanımlarlar.

Bu bağlamda anne, baba ve çocuk olma kavramları, yalnızca biyolojik nedenlerle değil, toplum tarafından şekillendiren sosyal imgelerle ilişkilidir. Bu sosyal imgeler, aile içindeki rollerini ve kimliklerini nasıl algılandığını ve birbirleriyle nasıl bir etkileşimde bulunduğunu belirler (Burgess, 1926: 5-19).

Ernest Burgess, *The Family as Unity of Interacting Personalities* adlı çalışmasında, ailenin yalnız bir hukuki yapı olmadığını, sürekli etkileşim halinde olan dinamik bir birliktelik olarak tanımlar. Aile içinde sahip olunan rollerin zamanla değişerek, etkileşim

yoluyla şekillenebileceğini savunur (Burgess, 1926). Aynı zamanda Burgess, sanayileşmenin etkisiyle aile yapısının geleneksel otoriter yapıdan daha eşitlikçi ve arkadaşlık temelli bir yapıya dönüştüğünü de belirtir (Reynolds, Herman & Altamire, 2003: 515).

Ailedeki bireylerin sosyal ilişkilerdeki kimliklerinin gelişimi ise Stryker'in "ailesel kimlikler" kavramıyla açıklanabilir. Ailede her birey, belirli bir rolü üstlenir ve bu roller, aile beklentilerine uygun bir şekilde yerine getirilmelidir. Bu sembolik etkileşimci kuram, eş seçimi, aile içindeki roller, evlilik etkileşimleri ve çocuğun toplumsallaşması gibi konulara odaklanırken, aile ile diğer sosyal unsurlar arasındaki ilişkilere genellikle yetersiz kaldığı yönünden eleştiriler vardır (İçli, 1997: 62).

Charles Horton Cooley'in "aynaya bakan benlik" (the looking glass self) kavramı ise, bireylerin kendilik algılarının başkalarının bakış açıları üzerinden şekillendirdiklerini ifade eder. Aile üyeleri, özellikle çocukluk döneminde, bireyin kendini ilk defa başkalarının gözünden nasıl gördüğüne dair temel bir fikir edinir. Cooley'in "temel grup" kavramı da bu bağlamda önemli bir yer tutar. Aile, çocuklar için ilk sosyal çevreyi oluşturur ve bu grup, bireylerin kimliklerini ve toplumsal rollerini geliştirmelerinde kritik bir rol oynar (Cooley, 1922; Ritzer & Stepanisky).

Sonuç olarak, sembolik etkileşimcilik kuramı, aile kurumundaki değişim ve dönüşümü sembolik anlamlar üzerinden açıklar. Evliliğe yüklenen sembolik anlamlar, zamanla dönüşür bu da boşanmanın daha yaygın bir seçenek haline gelmesine yol açar. Evlilik içindeki bireyler, beklentilerindeki değişimi ve kendilerini başkalarının gözünden nasıl algıladıklarını temel alarak kararlarını şekillendirir. Bu bağlamda evlilik ve boşanma olgusu, toplumdaki sembollerin değişimiyle birlikte yeniden anlam kazanır (Gökçe, 2017: 53).

1.2.3.2. Fonksiyonel/ İşlevselci Analiz

İşlevselci yaklaşım, toplumu birbirine bağlı ögelerden oluşan bir sistem olarak ele alır ve her bir ögenin, toplumun işleyişine katkı sağlamak için belirli bir işlevi yerine getirdiğini savunur. Bu kuramın temelini, toplumun çeşitli alt sistemlerden oluştuğu ve bu alt sistemlerin koruyucu, bütünleştirici, yönlendirici ve uygulayıcı işlevleri yerine getirdiği düşüncesi oluşturur. Aile, bu alt sistemlerden biri olarak, toplumun düzenini ve

bütünlüğünü sağlamak açısından kritik bir rol oynar. Toplumun sürekliliğini sağlamak adına aile, önemli bir kurum olarak işlev görür (Kasapoğlu, 2018: 9).

Aile içindeki işlevler, birbirini tamamlayarak uyumlu bir şekilde işler. Her aile üyesinin belirli sorumlulukları vardır ve bu sorumlulukların yerine getirilmemesi, sistemin düzgün işlemesini zorlaştırabilir. Aile içindeki bireylerin rollerini yerine getirmesi, ailenin dengeli ve istikrarlı bir şekilde varlığını sürdürebilmesi için oldukça önemlidir. Bu yüzden aile üyeleri arasındaki işbirliği ve dayanışma, ailenin istikrarını pekiştirir (Canatan ve Yıldırım, 2024: 38-39). Ailenin bu işlevi, yalnızca bireylerin toplumsal bağlarını güçlendirmekle kalmaz, aynı zamanda toplumsal sisteminde sürekliliğini sağlamasına yardımcı olur.

Ailenin toplumsal bağları güçlendirme işlevi, Emile Durkheim'ın intihar üzerine yaptığı araştırmalarla da desteklenmiştir. Durkheim, ailenin bireylerin toplumsal bağlarını güçlendirerek intihar oranlarını düşüren önemli bir işlevi olduğunu ortaya koymuştur (Gökçe, 2017: 53). Bu durum, aile kurumunun bireylerin psikolojik ve toplumsal gelişimleri üzerindeki etkisini göstermektedir.

Talcott Parsons ise, ailenin sosyalleşme ve kişilik gelişimindeki önemli işlevlerine dikkat çekmiştir. Parsons, ailenin sadece çocukların toplumsal normları ve değerleri öğrenmelerine yardımcı olmakla kalmadığını, aynı zamanda yetişkinlerin psikolojik dengeyi sağlamak için de kritik bir rol üstlendiğini belirtir. Aile, toplumsal rollerin öğretildiği, toplumsal bağların güçlendiği ve bireylerin toplumla entegrasyonunun temellerinin atıldığı bir yapı olarak, sosyal düzenin sürekliliğini sağlayan bir sistem olarak işler. Bu perspektiften bakıldığında, Parsons'ın çalışması, aileyi yalnızca bireylerin bir araya geldiği bir kurum olarak değil, aynı zamanda toplumsal ve psikolojik işlevleri yerine getiren merkezi bir kurum olarak anlamamıza olanak tanır (Bales R. F. ve Parsons, T., 2014: 19).

İşlevselci bakış açısına göre, aile her zaman toplumun temel yapı taşı olarak kabul edilmiştir, ancak toplumdaki değişikliklerle birlikte aile yapısının da evrimleştiği savunulmaktadır. Talcott Parsons (1960), sanayi öncesi toplumlarda ailenin temel üretim birimi olduğunu ve bu toplumlarda emek yoğun üretimin hâkim olduğunu ifade eder. Sanayi devrimi ile birlikte, aileler üretim birimi olmaktan çıkarak daha çok tüketim birimi haline gelmiş ve daha küçük, hareketliliği yüksek bireylerden oluşan aile yapıları daha fazla tercih edilmeye başlanmıştır. Sanayi devriminden önceki toplumlarda sınıfların

Üretim süreçlerindeki ayrıcalıklı rollerinin değişmesi, aile yapısındaki dönüşümde önemli bir diğer etkindir. Sonuç olarak, tarım toplumuna özgü aile yapısının önemi zamanla azalmış, yerini bireysel başarı ve refah odaklı çekirdek aile yapısına bırakmıştır (Kasapoğlu, 2018: 11).

Aile yapısındaki bu dönüşümü aırlarken, Murdock'a (1949) göre aile, tüm dünyadaki toplumlarda evrensel bir kurum olarak bulunmaktadır. Ailenin evrenselliği, toplumların temel ihtiyaçlarını karşılamasında oynadığı rol ile ilişkilidir. Murdock, ailelerin dünyadaki tüm toplumlarda altı temel ihtiyacı karşıladığını belirtir: ekonomik üretim, çocukların toplumsallaşması, yaşlı ve hasta bakımı, eğlenme/dinlenme, üyelerin cinsel denetimi ve üreme/oğalma. Bu işlevler, aileyi her toplumda temel bir kurum haline getirirken, her birinin toplumsal düzenin sağlanması da önemli bir rol oynadığını gösterir (Kasapoğlu, 2018: 11-12).

1.2.3.3. Çatışma Kuramı

Çatışma kuramı, toplumsal ilişkilerdeki eşitsizlikler ve g dağılımındaki dengesizliklere odaklanır. Bu perspektife göre aile, sadece uyumlu bir yapı olarak görülmez; aksine, içinde sürekli g mücadelelerinin ve çatışmaların yaşandığı bir ortamdır. Aile içindeki bireyler arasındaki çıkar farklılıkları, toplumsal cinsiyet rolleri, ekonomik durumlar ve güç ilişkileri, çatışmaların temel sebepleri olarak ortaya çıkar. Bu nedenle, aile içindeki uyum ve işlevselliğe odaklanmak, ailedeki toplumsal eşitsizlikleri göz ardı etmek anlamına gelir. Çatışma kuramına göre her birey farklı sosyal pozisyonlara sahiptir ve g ile kaynakların paylaşılmasında çatışmalar kaçınılmazdır.

Çatışma kuramının en önemli eleştirilerinden biri, yapısal işlevselci kökenlerinden tam olarak ayrılmamış olmasıdır. Ancak Marksist perspektif, toplumun yapısını ele alırken işlevselci yaklaşımlardan belirgin şekilde farklı bir bakış açısı sunar. Marksizm, modern toplumun temel özelliği olarak sadece sanayileşmeyi değil, aynı zamanda kapitalizmi de vurgular. Kapitalizm, toplumsal yapıyı ve ilişkileri şekillendiren merkezi bir güç olup, sınıf ayrımlarının ve eşitsizliklerin derinleşmesine yol açar. Marksist modele göre, toplumlar ekonomik altyapı (kapitalizm) ve üst yapı (aile gibi kurumlar) olmak üzere iki ana bölümden oluşur. Bu bağlamda, aile de dahil olmak üzere tüm üst yapı kurumları, kapitalizm tarafından şekillendirilir. Aile, yalnızca bir sosyal kurum olarak hareket etmekle kalmaz, aynı zamanda kuşaklar boyunca kapitalizmin etkisi altında kalır.

Kapitalizm, aileyi ideolojik bir koşullama aracı olarak kullanır ve bu süreçte aile, kapitalizmin yeniden üretiminde kritik bir rol oynar (Kasapoğlu, 2018: 15).

Dahrendorf, Collins ve Further (2006) tarafından yazılan *Conflict and Critical Theories* adlı eserde, sosyal düzenin toplumda bir fikir birliği ya da sosyal inançlar etrafında oluşan uyumdan ziyade toplumsal kısıtlamaların sonucu olduğunu savunmaktadır. Dahrendorf, toplumun roller, normlar ve değerler aracılığıyla şekillendiğı konusunda Durkheim ve Parsons ile benzer bir görüşe sahip olmakla birlikte, bu unsurların toplumda bir kolektif fikir birliğinden değil, güç ilişkilerinden kaynaklandığını ileri sürer. Sosyal düzenin temelinde uzlaşma değil, toplumsal çatışma ve güç dinamikleri bulunmaktadır. Bu bağlamda, toplumsal düzenin sağlanması, güçlü grupların iktidar ve otoritelerini sürdürmelerinin bir sonucu olarak ortaya çıkar (Dahrendorf, Collins, & Further, 2006: 224-225). Dahrendorf'un toplumsal düzenin güç ilişkilerinin sürekli varlığını sürdürmesine dayandığı görüşü, aile yapısında da benzer şekilde geçerlidir. Aile içindeki çatışmalar, toplumsal güç dinamiklerinin, eşitsizliklerin ve kaynak paylaşımının bir yansımasıdır ve ailedeki düzen, bu çatışmaların yönetilmesiyle sağlanır.

L. Coser, evlilikle ilgili yaptığı araştırmalarda çatışmanın varlığına odaklanmış ve evliliğin devam edip etmeyeceğini belirlerken çatışmanın yoğunluğunu dikkate almıştır. Coser'in bulgularına göre, çatışmaların fazla olduğu evliliklerin devam etme olasılığı, çatışmanın olmadığı evliliklere göre daha düşüktür. Çatışmanın varlığı, eşlerin düşmanca duyguları ifade etmekte isteksiz olmadıklarını ve bu tür bir davranışın ilişkinin sağlamlığına zarar verebileceğinden korkmadıklarını gösterebilir (Özen, 1992: 124).

Çatışma kuramı, genellikle boşanma, evlilik düzeni, uyum ve karar verme gibi konuları incelemede kullanılır. Bu çerçevede yapılan araştırmalar, evliliklerin ve ailelerin mutlaka mutsuz ve sürekli çatışma içinde olduklarını varsaymaz. Aynı şekilde, eşlerin ve çocukların ilişkilerinin sadece rekabet ve çatışma ekseninde algıladıkları düşüncesi de öne sürülmez. Ancak, çatışma, ailede en muhtemel olarak ortaya çıkacağı durumları işaret eder. Özellikle eşlerin rollerinin, ekonomik sorumluluklarının ve aile içindeki güç dinamiklerinin değıştiğı anlarda çatışmalar daha sık görülür (Özen, 1992: 125).

Sanayileşme süreciyle birlikte, kadının ev dışında çalışmaya başlaması, kadın haklarını savunan örgütlerin sayısının artması ve geleneksel sorumluluk dengesinin sarsılması, erkek ve kadın arasındaki güç paylaşımını derinden etkilemiştir. Bu değışiklikler, erkeğin sahip olduğu gücün azaldığını kabul etmekte zorlanmasına ve kadının evlilikteki

egemenliği paylaşmaya karşı direnmesine yol açmıştır. Bu durum, aile içindeki gerilimlerin artmasına neden olmuştur. Görüldüğü üzere, bu çatışmalar yalnızca sanayileşmeyle değil, aynı zamanda aile içindeki kaynakların paylaşımı ve eşitsiz g işikileriyle de doğrudan işikilidir. G ve eşitsizlikteki değişimler, boşanma oranlarının artmasında belirleyici bir faktör olmuştur (Kasapoğlu, 2018: 15).

Sonuç olarak, çatışma kuramı, aile sistemleri ve evlilik etkileşimleri de dahil olmak üzere tüm sosyal sistemlerin ve etkileşimlerin beklenen ve kabul edilen bir yönü olarak görülmektedir. Çatışma, tahrip edici ve negatif olmaktan ziyade, sosyal yapıları değiştirebilir, gelişmeler sağlayabilir ve bu etkileşimleri daha anlamlı hale getirebilir (zen, 1992: 124)

1.2.3.4. Feminist Kuram

Feminist kuram, sosyal yaşamı ve insan deneyimini kadın bakış açısıyla inceleyen kapsamlı bir düşünce sistemidir (Ritzer & Stepnisky, 2019: 148). Feminist kuramcılar, ailenin sadece kapitalizmin gereksinim duyduğu emeği üreterek onu destekleyen bir yapı olmakla kalmayıp, aynı zamanda ataerkilliği yeniden üreten bir sistem olduğunu savunurlar. Bu kuramlar, aileyi genellikle ataerkil bir kurum olarak değerlendirir ve aile içindeki toplumsal cinsiyet eşitsizliğini farklı bakış açılarıyla analiz eder. Ayrıca, bu eşitsizliğin ortadan kaldırılması için çeşitli çözüm nerileri geliştirilir.

Feminist kuramın ana odağı cinsiyetler arası işikilerdir ve ataerkil toplumda kadın ile erkek arasındaki eşitsiz işikilere dikkat çeker. Tüm kurumsal yapılar ve kültür, bu eşitsiz işikilerin sürdürülmesini sağlamak için işlev görmektedir. Aile de bu kurumsal yapılar arasında yer alır ve bireyler burada toplumsal cinsiyet rolleri, sınıf, ırk, yaş, cinsel yönelim ve medeni durum gibi faktörlere dayalı toplumsal beklentileri öğrenir (Canatan & Yıldırım, 2024: 41).

Feminist kuramın çeşitli alt dalları olsa da hepsinde ortak bir tema bulunmaktadır: ailedeki ataerkil işikilerin baskın olması ve bunun kadınlar üzerindeki olumsuz etkileri. Marksist feministler, ataerkilliği ekonomik işikilerdeki bozuklukların bir yansıması olarak görürken, radikal feministler ise ataerkilliğin ekonomik eşitsizlikleri derinleştirdiğini ve kadınların ezilmesine yol açtığını savunurlar (Canatan & Yıldırım, 2024: 41-42). Radikal feministler özellikle aileyi, kadının özgürlüğünü kısıtlayan en büyük engel olarak değerlendirmektedir. Onlara göre, ocuk doğurmak ve bu çocuklara

uzun yıllar bakım sağlamak, kadının tüm zamanını ve enerjisini tüketmektedir (Atan, 2015: 19).

Marksist feministler, çalışan kadınların daha düşük ücretli işlerde istihdam edildiklerini ve evlerine döndüklerinde ev işlerine devam ettiklerini vurgular. Bu durum, erkeklerin dinlenip yemek yerken, kadınların evde ücretsiz iş yapmaya devam etmeleriyle sonuçlanmaktadır (Atan, 2015: 7). Kadınların ev dışında çalışmaya başlaması, aslında onların iki kat sömürü ve baskıya maruz kalmasına yol açmaktadır. Çünkü meslek sahibi kadınlar, ev işleri ve çocuk bakımını da üstlenmek zorunda kalmaktadır (Kasapoğlu, 2018: 17). Radikal feministler ise, insanlar arasındaki en temel çatışma biçiminin cinsiyet çatışması olduğunu savunur. Marksist teoriye göre, kadının ekonomik anlamda erkeğe bağımlı hale gelmesi, onu diğer sosyal alanlarda da erkeğe bağımlı kılmaktadır (Aktaş, 2013: 64).

Feminist kuram, aileyi toplumdaki cinsiyet hiyerarşilerini ve eşitsizlikleri yansıtan bir kurum olarak ele alır ve cinsiyet temelinde toplumsallaşmanın gerçekleştiği bir alan olarak değerlendirir. Ayrıca, ailedeki güç ilişkilerinin dengesiz olduğunu savunur ve toplumun daha eşitlikçi hale gelmesiyle birlikte, ailenin de yeni biçimlere evrimleşeceğini ileri sürer (Andersen, 2001).

Sosyalist feminizm, Marksist ve radikal feminist yaklaşımları birleştirerek daha uzlaşmacı bir bakış açısı sunar. Bu perspektife göre, kadınların ezilmesinde yalnızca sınıfsal faktörler değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet ve cinsellik de önemli bir rol oynamaktadır. Kapitalizm ve ataerkillik, birbirini pekiştirerek kadının ezilmesine neden olur (Giddens, 2017). Sosyalist feministler, aileyi hem patriyarkal hem de kapitalist toplumun üretim ve yeniden üretim süreçlerini yansıtan bir kurum olarak görürler. Aile, toplumsal sınıf farklılıklarını yeniden üreten bir yapıdır. Kadınların ev içindeki emeği genellikle görünmez olur ve ekonomik olarak değerlendirilmez, bu da onları toplumsal olarak daha alt bir konumda tutar.

Liberal feminizme göre, ailede eşitlikçi bir yapının kurulabilmesi için adil bir iş bölümü ve eşit hakların sağlanması gerekmektedir. Aile içindeki hakların paylaşımı, kadının kimliğine saygı gösterilerek ve fırsat eşitliği sağlanarak gerçekleştirilebilir. Liberal feministler, mevcut eşitsizliklerin kaynağının cinsiyetler arası güç ilişkilerinden değil, fırsat eşitsizliğinden kaynaklandığını öne sürerler (Güneş, 2018: 145).

Sonuç olarak feminizm, ailenin sadece bir sosyal yapı olmasının ötesine geçerek, aile içindeki güç dinamiklerini, eşitsizlikleri ve toplumsal normları da ele alır. Feminizm, ailedeki cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmaya yönelik çözümler önererek, bireyler arasında daha adil bir kaynak paylaşımının sağlanmasına katkıda bulunmayı amaçlar.

1.2.3.5. Ekolojik Perspektif

Ekolojik perspektif, insanın çevresiyle olan etkileşimini ve bu etkileşimin insan yaşamı üzerindeki etkilerini temel alır. Bu yaklaşım, insanın hem biyolojik hem de sosyal bir varlık olarak çevresiyle sürekli bir ilişki içinde olduğunu kabul eder ve yaşam kalitesinin çevrenin kalitesiyle nasıl karşılıklı bir etkileşim içinde olduğunu vurgular. Ekolojik bakış açısına göre, aile içindeki roller ve çevresel faktörler birbirleriyle bağlantılıdır; bu da aile üyelerinin ihtiyaçlarını karşılamak için gösterdikleri davranışları etkiler (Canatan ve Yıldırım, 2024: 36). Bu anlayışa göre aile, yalnızca bireyler arası etkileşimle şekillenmez; kültürel, ekonomik ve toplumsal faktörler gibi dışsal etmenler de ailenin yapısını ve işleyişini önemli ölçüde etkiler. Aile, çevresel etkileşimlerle şekillenen dinamik bir yapıdır (Doğan ve Aytekin, 2021: 557).

Ekolojik perspektifin önde gelen temsilcilerinden biri olan Urie Bronfenbrenner, insan gelişimini çevresel faktörlerle etkileşimli bir biçimde anlamaya çalışmıştır. "İnsani Gelişimin Ekolojisi" adlı eserinde, Bronfenbrenner (1979), insan gelişiminin ekolojik perspektifini üç temel unsurla açıklamaktadır. İlk olarak, bireylerin çevrelerinden pasif bir şekilde etkilenen varlıklar değil, çevrelerini aktif olarak şekillendiren dinamik varlıklar olduklarını savunur. İkinci olarak, bireylerin gelişimini etkileyen çevresel faktörlerin varlığının, bireyler ile çevre arasında karşılıklı bir etkileşim ve uyum gerektirdiğini vurgular. Üçüncü olarak ise, bireylerin gelişim süreçlerinin yalnızca yakın çevreleriyle sınırlı kalmayıp, daha geniş çevresel unsurlarla da etkileşim içinde olduğunu belirtir (Akt. Elias, 2012: 5704).

Bronfenbrenner, bireylerin gelişimini anlamak için çevresel faktörlerin farklı düzeylerde nasıl etkileşimde bulunduğunu açıklayan bir model geliştirmiştir. Ekolojik yaklaşımda çevre, birey ve aile üzerindeki etkiler, çok katmanlı bir yapı olarak analiz edilir. Bronfenbrenner, çevreyi beş farklı düzeyde kategorize etmiştir. İlk düzey, Mikrosistem Modeli, bireyin en yakın çevresiyle olan etkileşimlerini tanımlar ve bu etkileşimler, aile, okul ve akranlar gibi ortamları kapsar (Elias, 2012: 5704). Mikrosistem, bireyin doğrudan

etkileşimde olduğu çevreyi ifade eder ve bu çevre, bireylerin gelişimlerini karşılıklı olarak etkiler (Garbarino ve Ganzel, 2000: 79).

İkinci düzey olan Mezosistem Modeli, bireyin içinde bulunduğu farklı çevrelerin birbirleriyle olan etkileşimlerini inceler. Bu düzeyde, örneğin ailedeki olaylar çocuğun okul başarısını etkileyebilir, aynı şekilde okulda yaşananlar da ailedeki ilişkilere yansiyabilir. Farklı çevrelerin birbirini etkileyerek bireyi şekillendirmesi, özellikle bir çocuğun okul başarısının, aile içindeki ilişkilerden nasıl etkilendiği gibi dinamikler bu düzeyde önemli bir yer tutar (Yolcuoğlu, 2010: 76). Aile, kültür ve okul gibi sosyal yapılar arasındaki etkileşimler, bireysel gelişimi doğrudan ya da dolaylı bir şekilde etkiler (Danış, 2006: 46).

Üçüncü düzey olan Ekzosistem Modeli, çocuğun doğrudan etkileşimde bulunmadığı, ancak gelişimi üzerinde dolaylı etkiler yaratabilecek dışsal çevreleri ifade eder. Örneğin, ebeveynlerin iş ortamları, çocukların gelişimi üzerinde dolaylı etkilerde bulunabilir. Annenin iş yerindeki stresli bir durum, evdeki ilişkilere yansiyarak çocuğun gelişimini de etkileyebilir (Bronfenbrenner, 1986: 723). Bu düzeyde, dışsal faktörlerin aile içindeki dinamikler üzerindeki rolü oldukça önemlidir.

Dördüncü düzey olan Makrosistem Modeli, bireylerin içinde bulundukları kültürün değerlerini, tutumlarını ve ideolojilerini yansıtır. Toplumun genel normları ve kültürel yapı, ebeveynlerin ve çocukların davranışlarına yönelik beklentiler oluşturur ve bu da çocukların gelişimi üzerinde önemli etkiler yaratır. Çocuğun yaşadığı coğrafya, etnik kökeni gibi faktörler, kültürel çerçeveye dayalı olarak şekillenen dinamiklere bağlıdır (Elias, 2012: 5705).

Son olarak, Kronosistem modeli, zaman içindeki değişimlerin bireylerin gelişimi üzerindeki etkilerini inceler. Bu değişiklikler, yaşamın çeşitli geçiş dönemlerine odaklanarak bireylerin gelişimini hem doğrudan hem de dolaylı olarak etkileyebilir. Örneğin, ergenlik dönemi, okul süreci veya iş gücüne katılma gibi normatif geçişler, aile içindeki süreçleri etkileyebilir (Bronfenbrenner, 1986: 724). Bu geçişler, bireylerin gelişiminde önemli değişimlere yol açarak aile dinamiklerini de yeniden şekillendirebilir. Bronfenbrenner'in ekolojik modeline göre, bu beş düzey birbirini etkileyen etkileşimler olarak değerlendirilmelidir ve her düzeyin etkileşimi, bireyin gelişiminin şekillenmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Aile ve çevre, bireylerin gelişimini etkileyen çok katmanlı bir yapıyı oluşturur. Çocuğun sağlıklı gelişimi, bu sistemlerin uyumlu bir şekilde

çalışmasıyla desteklenir. Ancak, sistemler arasındaki uyumsuzluk, çocuğun gelişimi üzerinde olumsuz etkilere yol açabilir (Yolcuoğlu, 2010: 76).

Sonuç olarak, ekolojik perspektife göre aile, bireylerin gelişiminde kritik bir rol oynayan, çevresel faktörlerle etkileşim içinde bulunan dinamik bir yapıdır. Bireylerin sağlıklı gelişimi için, hem yakın çevreleriyle hem de daha geniş sosyal, kültürel ve ekonomik bağlamlarla uyumlu bir şekilde çalışması önemlidir.

1.2.3.6. Toplumsal Alışveriş Kuramı

Sosyal alışveriş kuramı, toplumsal ilişkilerin dinamiklerini açıklamak için önemli bir teorik çerçeve sunar. Bu kuram, bireylerin başkalarıyla olan ilişkilerinde kar ve zarar dengesini gözetten bir yaklaşım benimsediklerini savunur. Aile içindeki ilişkiler de bu ilkeye dayanır; aile üyeleri, birbirlerine sundukları faydayı artırmaya çalışırken, maliyetleri minimize etmeye gayret ederler. Bu bağlamda, aile içindeki etkileşimler, tıpkı ticari ilişkilerde olduğu gibi, karşılıklı kar ve maliyet hesaplamalarına dayanır. Bireyler, ilişkilerinde elde edecekleri karı ve üstlenecekleri maliyeti değerlendirerek kararlar alırlar (Canatan ve Yıldırım, 2024: 44-45). Sosyal alışveriş kuramı, insanların mantıklı bir şekilde hareket ettiğini ve kendilerine fayda sağlamayan davranışlardan kaçındığını öne sürer. Bu nedenle, toplumsal bağların güçlenmesi ve bütünleşmesi, sosyal alışveriş yoluyla mümkündür (Kızılçelik, 2014). İnsanlar arasındaki alma-verme ilişkilerinin artışı, sosyal ilişkilerin gelişmesini sağlar.

Sonuç olarak, sosyal alışveriş kuramı, sosyal ilişkileri maliyetler ve ödüller açısından değerlendiren bir yaklaşım olup, arkadaşlıklar ve diğer kişisel ilişkilerde de geçerlidir (Kızılçelik, 2014: 14). Bu kuram, toplumsal yapıyı ele alırken, bireylerin rolünü yeniden değerlendirmeyi amaçlar ve insan davranışlarını anlamaya önemli katkılar sağlar. Aile sosyologları, genellikle çiftlerin ilişkilerinin sürekliliğini sağlamak için kurallar üzerine yoğunlaşmışlardır. Ancak, ilişkinin sürdürülebilirliğinin, kurallardan çok etkileşimlerin ve ödül ile maliyet dengesinin düzgün bir şekilde yönetilmesiyle daha güçlü bir şekilde sağlandığı gözlemlenmiştir (Polama, 1993: 66). Bu bağlamda, çiftler arasındaki ilişkiyi sürdürme kurallarından ziyade, gerçek etkileşimlerin ve bireylerin verdikleri kararların belirleyici olduğu söylenebilir.

Sosyal alışveriş kuramının önde gelen isimlerinden George C. Homans, "Social Behaviour as Exchange" adlı çalışmasında sosyal davranışları bir alışveriş ilişkisi olarak

tanımlar ve insan davranışının amacının ekonomik olduğunu, yani bireylerin ödülleri ya da kazançları en üst düzeye çıkarmaya yönelik davrandıklarını ifade eder. Homans'a göre, sosyal davranışlar alışverişin davranışsal ve psikolojik ilkeleriyle açıklanabilir (Homans, 1958). Ancak, Homans'ın kuramı bireysel davranışların açıklanmasına odaklanmış ve bu nedenle psikolojik indirgemeciliğe kaymıştır. Diğer yandan, Peter M. Blau, sosyal alışveriş kuramına önemli bir katkı sağlayarak, mikro düzeydeki alışveriş kuramını makro düzeydeki güç gibi toplumsal kavramlarla birleştirmiştir (Water, 2008: 66-73). Blau ve Homans, mikro ve makro yapılar konusunda farklı bakış açılarına sahiptir. Homans, bireyler arasındaki etkileşimlere odaklanırken, Blau daha çok sosyal gruplar arasındaki karşılıklı ilişkileri incelemiştir. Blau'ya göre, sosyal etkileşim ilk olarak sosyal gruplarda gerçekleşir. İnsanlar, gruplara katılmak isterler çünkü gruplar, üyelerine çeşitli ödüller sunar. Bu nedenle, gruplara kabul edilebilmek için insanlar, grup üyelerine ödüller sunmak zorundadırlar. Grup üyeleri arasındaki ilişkiler, üyeler birbirlerini etkileyip beklenen ödülleri aldıkça güçlenir. Ancak, çok sayıda bireyin ödülleri kazanabilmek için başkalarının yeteneklerini etkilemeye çalışması, grup içinde rekabeti ve sosyal farklılaşmayı tetikleyebilir (Kızılcı, 2014: 10).

Blau'ya göre, insanların tatminlerinin büyük bir bölümü, sosyal ilişkilerden ve diğer bireylerin davranışlarından gelir. Aile, bu sosyal bağların en önemli ve güçlü kaynaklarından biri olarak kabul edilir. Aile içindeki ilişkiler, bireylerin duygusal ihtiyaçlarını karşılamak ve genel tatminlerini sağlamak için önemli bir rol oynar. Ailede sağlanan sevgi, destek ve güven, bireylerin sosyal anlamda daha derin bir tatmin duygusu hissetmelerine katkı sağlar. Ancak, bazen bir kişinin hoşlandığı bir davranış, diğer aile üyeleri için rahatsızlık yaratabilir (Blau, 2017: 14-15).

Sonuç olarak, sosyal alışveriş kuramı, bireylerin toplumsal ilişkilerdeki kar-zarar dengesini ve etkileşimlerin ödül-maliyet hesaplamalarını ön plana çıkarır. Hem Homans hem de Blau, bireylerin ve grupların etkileşimlerini anlamak için önemli teorik katkılarda bulunmuşlardır. Aile içindeki ilişkiler de bu çerçevede, ödüller ve maliyetlerin sürekli olarak değerlendirildiği dinamik bir yapı olarak şekillenir.

1.2.3.7. Bourdieu Özelinde Göç

Göç, yalnızca fiziksel bir yer değişikliği değil, aynı zamanda bireyin toplumsal konumunu, ilişkilerini ve kimliğini yeniden kurma sürecidir. Bu çok boyutlu dönüşüm,

bireyin geçmişte edindiği toplumsal konumları ve birikimleri yeni bir bağlamda yeniden yapılandırmasını gerektirir. Bu noktada Pierre Bourdieu'nün habitus, sermaye ve alan kavramları; göçmen bireylerin yaşadıkları toplumsal dönüşümleri anlamlandırmada işlevsel bir kuramsal çerçeve sunar.

Pierre Bourdieu, toplumsal yapıyı anlamak için yalnızca ekonomik ya da ideolojik ayrımlara başvurmaz, onun yerine politik süreçlerin yarattığı güç ilişkilerini merkeze alarak sınıfsal farklılıkları ve mücadeleleri çok boyutlu bir biçimde ele alır. Bu yönüyle Weber'in düşünsel etkilerini taşıyan Bourdieu, toplumsal yaşamı “alanlar” aracılığıyla analiz eder. Her alan, bireylerin toplumsal konumları ve güç ilişkileri çerçevesinde şekillenir; bu alanlardaki konumlar ise bireylerin sahip oldukları sermaye türlerine göre belirlenir (Özsöz, 2007).

Bourdieu'nün kuramsal çerçevesinde dört temel sermaye biçimi yer alır: ekonomik, toplumsal, kültürel ve simgesel. Ekonomik sermaye doğrudan maddi kaynaklarla; toplumsal sermaye, bireyin sahip olduğu sosyal ilişkiler ağıyla ilgilidir. Kültürel sermaye, eğitim yoluyla edinilen bilgi, görgü ve davranış kalıplarını kapsar. Simgesel sermaye ise diğer üç sermaye biçiminin toplumda saygınlık ve meşruiyet kazanmış hâlidir (Özsöz, 2007: 17). Bu sermaye türleri, bireylerin farklı alanlardaki güç pozisyonlarını belirlerken, aynı zamanda toplumsal yapının sürekliliğini de sağlar.

Bu çerçevede “habitus” kavramı merkezi bir yer tutar. Bourdieu'ye göre habitus, bireylerin içinde yetiştikleri sosyal çevreler (aile, sınıf, eğitim kurumları vb.) aracılığıyla içselleştirdikleri düşünme, algılama ve davranış kalıplarını ifade eder. Bu kalıplar genellikle bilinçdışıdır ve gündelik yaşamın her alanında kendini gösterir. Habitus yapısal bir karakter taşır; ancak bireyler bu yapıya yalnızca uyum sağlamakla kalmaz, aynı zamanda özgün stratejiler de geliştirerek içinde bulundukları durumu dönüştürme potansiyeli taşırlar (Ritzer & Stepnisky, 2018).

Göç, bireyin mevcut habitusunu şekillendiren sosyal koşullarla, göç sonrası karşılaştığı yeni sosyal alanlar arasındaki kopuşa işaret eder. Bu kopuş, bireylerin önceki toplumsal deneyimlerinden getirdikleri sermaye türlerinin yeni ortamda geçersizleşmesine ya da değer kaybetmesine yol açabilir. Suriyeli kadın sığınmacıların göç ettikleri ülkelerde otogar, park, çadır kent gibi yaşam alanlarını seçiminde kendi habitus ve kültürel sermayelerinin etkili olduğu görülmektedir (Coşkun, 2016). Ancak bu sermaye ve habitus unsurları yeni toplumsal bağlamda her zaman işlemez. Bourdieu'nün belirttiği gibi,

habitusun üretildiği koşullar ile yeni toplumsal alanın işleyiş kuralları örtüşmediğinde birey, bu yeni alanda yabancılaşma yaşayabilir (Bourdieu ve Wacquant, 2007).

Bu uyumsuzluk, göçmen kadınların eğitim, iş gücü piyasası ve sosyal yaşama katılım gibi alanlarda dezavantajlı konumlara sürüklenmesine neden olur. Örneğin, göçmen bir kadın göç öncesinde öğretmenlik yapmış olsa da, diplomasının tanınmaması ya da dil engeli nedeniyle temizlik veya yaşlı bakımı gibi düşük statülü işlerde çalışmak zorunda kalabilir (Erel, 2010). Bu durum, göçmen kadınların yalnızca mesleki değil, aynı zamanda sosyal kimlik açısından da yeniden konumlanmalarına neden olur.

Bourdieu'nün "alan" kavramı, eğitim, iş gücü piyasası ve barınma gibi toplumsal yapıları kendi içsel dinamikleriyle analiz etme imkânı sunar. Her alan, özgün kurallara, güç ilişkilerine ve değer sistemlerine sahiptir. Göç süreciyle birlikte bireylerin sahip oldukları sermaye biçimleri, bu yeni alanlarda ya işlevini yitirir ya da yeni biçimlerde yeniden değer kazanır. Bu noktada, bireylerin geçmişten getirdikleri habitus ile içinde bulundukları yeni sosyal alan arasındaki uyum ya da uyumsuzluk, yeniden yapılanma süreçlerini şekillendirir (Koca, 2019: 321).

Bourdieu, kültürel alanı bir "pazar" gibi ele alır ve bu pazarda bireylerin ekonomik değil kültürel sermaye aracılığıyla konumlarını belirlediklerini ifade eder. Bu pazarda kazanılan ya da kaybedilen sermaye, bireylerin sosyal görünürlüklerini ve sınıfsal konumlarını etkiler (Ritzer & Stepnisky, 2019). Bu bağlamda yasal statüsü olan göçmen bireyler sahip oldukları sermaye biçimlerini kullanarak iş gücü piyasasında daha avantajlı konumlara erişebilirken, yasal belgeleri bulunmayan bireyler kayıt dışı alanlarda çalışmak zorunda kalmaktadır (Kalaylıoğlu, 2014, s. 193).

Göçmen kadınların kültürel sermayesi yalnızca etnik aidiyetleriyle sınırlı değildir; sınıfsal geçmişleri, toplumsal cinsiyet rolleri ve ideolojik yönelimleri gibi çok katmanlı yapılar tarafından belirlenir (Erel, 2010). Erel'in Almanya'daki göçmen kadınlar üzerine yaptığı çalışma, bu kadınların sahip oldukları bilgi ve yetkinliklerin göç ettikleri ülkede sıklıkla görünmez kılındığını ortaya koyar. Kadınların geçmiş mesleki deneyimleri geçersiz sayılmakta ve çoğunlukla görünmeyen, düşük itibarlı işlerde istihdam edilmektedirler. Ancak bu durum, göçmen kadınların tamamen pasif aktörler olduğu anlamına gelmez. Aksine, bu kadınlar sahip oldukları bilgi ve becerileri dönüştürerek, yeni sosyal bağlamda yeniden var olmaya çalışırlar. Bu süreç, bireyin habitusunun yeni yapılarla karşılaştıkça yeniden şekillenmesini ifade eder (Erel, 2010).

Sonuç olarak, Bourdieu'nün kuramsal çerçevesi, göç olgusunu yalnızca ekonomik ya da siyasal yapılarla sınırlı olmayan, bireyin iç dünyasını da dikkate alan çok katmanlı bir perspektifle ele almayı mümkün kılar. Habitus, sermaye ve alan gibi temel kavramlar aracılığıyla, göçmen bireylerin karşılaştıkları uyumsuzluklar, toplumsal mücadeleler ve kimliksel dönüşümler derinlemesine analiz edilebilir. Göçmenler, sadece kendi kültürel geçmişlerini yeni bağlamlara taşıyan pasif taşıyıcılar değil; aynı zamanda bu mirası yeniden yorumlayan, dönüştüren ve yeni koşullara göre inşa eden aktif özneler olarak karşımıza çıkar. Bourdieu her ne kadar doğrudan göç kuramları geliştirmemiş olsa da, ortaya koyduğu kavramsal yapı, göçmen bireylerin yeni toplumsal alanlardaki konumlanma ve yeniden yapılanma süreçlerini çözümlemekte işlevsel bir kuramsal dayanak sunar.

2. BÖLÜM: TEK EBEVEYNLİK VE GÖÇMEN KADINLARIN YAŞADIĞI ZORLUKLAR

Aile içindeki bölünmeler, boşanma ve kayıplar, yalnız ebeveynliğin getirdiği birçok sosyal, ekonomik ve psikolojik zorlukla sonuçlanmaktadır. Mülteci olmanın getirdiği ek yükler ise, ailenin daha kırılgan hale gelmesine yol açmakta ve özellikle yalnız ebeveynin yükünü artıran rol ve sorumluluklar yaratmaktadır. Ailedeki iş yükünü tek başına üstlenen ebeveynin karşılaştığı zorlukların hafifletilmesi için kapsamlı bir destek stratejisinin oluşturulması büyük önem taşımaktadır. Yalnız ebeveynliğin başlıca sebeplerinden biri, aile içi şiddet ve artan boşanmalardır. Literatürde, yalnız ebeveynliğin artmasında, özellikle aile içi şiddet, boşanma ve göçmen olmanın etkili olduğu vurgulanmaktadır. Çocuklarıyla birlikte kalan yalnız kadın ebeveyn, bir dizi hassas durumla karşı karşıya kalmaktadır. Barınma ve geçim sıkıntısı, bu zorlukların başında yer alır. Annenin hem geçimini sağlama hem de çocuklarının bakımını üstlenme sorumluluğu, tek başına çözülmesi gereken bir yük haline gelir. Bu durumda, bazen kadınların çalışmaya karşı dirençli oldukları gözlemlenebilir. Çocuklar, aileye gelir sağlamak amacıyla çalışmaya başlamakta; anne ise, kimi zaman başka bir evlilik yapmaya yönelmektedir. Ancak bu evlilikler, bazen şiddet döngüsüne yeniden girilmesine neden olabilmektedir. Bu evlilikler, kadınları hem psikolojik hem de fiziksel açıdan yeniden bir şiddet döngüsüne sokabilir, bu da onları daha fazla riske atmaktadır (Mülteci Derneği, 2024: 18).

Göçmen ailelerde yaşanan aile bölünmeleri, sosyal, psikolojik ve ekonomik birçok zorlukla birlikte tek ebeveynli aile yapısına neden olmaktadır. Boşanma, kayıp, aileden ayrılma veya terk edilme gibi durumlar, yalnız ebeveynliği beraberinde getirmektedir. Aile içindeki dengeler değiştiğinde, üyelerin rol ve sorumluluklarının yeniden şekillenmekte; bu da bireyler üzerinde ek yükler oluşturmaktadır. Özellikle çocuklar, okuldan koparak evin geçimine katkıda bulunmak zorunda kalabilmektedir. Bu noktada, ailenin işlevselliğini sürdürebilmesi için destek mekanizmalarının sağlanması son derece önemlidir. 2023 yılı itibarıyla yalnız kadın ebeveynler, kadın nüfusunun %2'sini oluşturduğu bildirilmektedir (Mülteci Derneği, 2024: 59). Ayrıca kamp yardım izleme raporuna göre, hane reisi kadın olan hanelerin %27'sinin tek ebeveynli olduğu belirtilmiştir (WFP, 2021). Kadınların hem bakım rollerini yerine getirmek hem de ekonomik bağımsızlıklarını sağlamak noktasında büyük zorluklarla karşılaştıkları

literatürde de sıkça dile getirilmiştir (Özüdoğru, 2018). Bu durum, kadınların sosyal, ekonomik ve psikolojik açıdan daha fazla riskle karşı karşıya kaldığını ve bu zorlukların üstesinden gelebilmeleri için daha kapsamlı desteklerin gerekli olduğunu ortaya koymaktadır.

2.1. Psikolojik Sorunlar

Tek ebeveynli göçmen kadınlar, aile içindeki sorumluluklarının yanı sıra, göç ettikleri yeni toplumda karşılaştıkları çeşitli zorluklarla da mücadele etmektedirler. Bu kadınların psikolojik sağlıkları, bir dizi olumsuz faktör tarafından etkilenmekte, her biri ayrı bir şekilde ruhsal sağlıklarını tehdit etmektedir.

Göçmen kadınlar, genellikle yalnızlık ve destek eksikliği ile karşılaşmaktadırlar. Feyzioğlu ve Kuşçuoğlu (2011), tek ebeveynli annelerin karşılaştıkları sorunları çözmede yalnız kaldıklarını ve bu durumun onları boşluk içinde hissettirdiğini belirtmişlerdir. Aynı şekilde, göçmen kadınlar da yeni bir kültüre uyum sağlama, dil engelleri ve sosyal destek eksiklikleri gibi çeşitli psikolojik zorluklarla karşılaşmaktadırlar (Karanfiloğlu, 2019). Bu kadınlar, kendilerini sosyal çevrelerinden dışlanmış ve yalnız hissedebilirler. Göç ettikleri yeni toplumu anlamadıkları için, başkalarından destek almakta zorlanırlar, bu da onları psikolojik olarak savunmasız bırakır.

Bununla birlikte, bazı araştırmalar, tek ebeveynli annelerin yaşadıkları stresle başa çıkmada daha deneyimli olduklarını ortaya koymaktadır. Cairney ve arkadaşlarının (2003) çalışmasında, tek ebeveynli annelerin karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmak konusunda daha fazla deneyim kazandıkları ve bu nedenle yeni stresli durumlarla karşılaştıklarında daha az olumsuz etkilendikleri belirtilmiştir. Buna karşılık, evli annelerin bu tür zorluklarla daha az maruz kalmaları nedeniyle, stresli yaşam olaylarının depresyon üzerindeki etkisinin daha belirgin olabileceği ifade edilmektedir.

Öte yandan, Lam ve arkadaşlarının (2020) yürüttüğü çalışmada ise, tek ebeveynli annelerin; evli, birlikte yaşayan çiftler veya bekar erkeklere kıyasla daha fazla stres yaşadıkları ortaya konmuştur. Araştırma, özellikle göçmen annelerin finansal ve duygusal engellerle karşılaştıklarında zihinsel sağlık sorunları yaşama risklerinin arttığını göstermektedir. Bu bağlamda, kültürel uyum sağlayan ve çok dilli hizmet sunan sağlık sisteminin önemi vurgulanmaktadır (Lam vd., 2020).

Ekonomik zorluklar, tek ebeveynli göçmen kadınların ruhsal sağlıkları üzerinde büyük bir baskı yaratmaktadır. Bu kadınlar; artan yoksulluk, ailevi stres ve tüm ebeveynlik sorumluluklarını tek başına üstlenme gibi çok katmanlı zorluklarla karşı karşıya kalmakta, bu durum annelik rollerini daha karmaşık hale getirmektedir (Daryanani vd., 2016).

Özellikle Suriye örneğinde olduğu gibi, savaş nedeniyle eşlerini kaybeden veya eşleri silah altına alınan kadınlar, yalnızca sığınmacı olmanın getirdiği zorluklarla değil, aynı zamanda toplumsal rollerin yarattığı yüklerle de baş etmeye çalışmaktadırlar (UNHCR, 2018). Aile reisi haline gelen birçok Suriyeli kadın hem ekonomik hem de duygusal açıdan daha fazla sorumluluk üstlenmek zorunda kalmakta; bu da psikolojik sağlıklarını ciddi bir biçimde olumsuz etkilemektedir (UNHCR, 2014).

Sosyal izolasyon, göçmen kadınların ruhsal sağlıklarını tehdit eden bir diğer önemli faktördür. Tuzcu ve Ilgaz (2015) araştırmasında, sosyal izolasyonun göçmen kadınlar üzerinde ciddi olumsuz etkiler yarattığı vurgulanmıştır. Dil engelleri, ırksal köken ve dul olma gibi faktörler, kadınları daha da dışlanmış hale getirir, bu da onların sosyal açıdan daha kırılgan olmalarına yol açar (Özüdoğru, 2018). Bu kadınlar, çocuklarının eğitimine destek olmakta zorlanmakta, bu da onların “iyi anne olma” duygularını olumsuz etkileyebilmektedir (Jamal Aldeen & Windle, 2017).

Özellikle eş vefatından dolayı tek ebeveynli hale gelen kadınlar, psikolojik açıdan daha büyük zorluklar yaşamakta ve depresyon, anksiyete, obsesif-kompulsif bozukluklar gibi psikolojik belirtiler daha yaygın gözlemlenmektedir (Canatan vd., 2019). Göçmen kadınlar, sosyal destek eksikliği ve kültürel uyumsuzluk gibi faktörlerle karşı karşıya kaldıklarında, duygusal savunmasızlık, kaybolmuşluk ve endişe duygularını daha yoğun bir şekilde hissedebilmektedirler (Lim vd., 2022). Bu kadınlar, ekonomik ihtiyaçlarının ağır yükü altında ciddi ruh sağlığı sorunları yaşasalar da ailelerine istihdam sağlamak öncelik haline gelmektedir ve bu durum onların ruhsal sağlıklarının daha da kötüleşmesine neden olmaktadır (Goodman vd., 2017).

Ayrıca, göçmen kadınlar, yaşadıkları aile içi şiddet olayları nedeniyle de psikolojik olarak daha savunmasız hale gelmektedirler. Şiddet mağduru kadınlar, geri gönderilme veya sınır dışı edilme endişesiyle, uzun süre şiddeti bildirmekten çekinmekte ve bu durum sağaltım sürecinin başlamasını engellemektedir (Mülteciler Derneği, 2025). Bu, şiddet

mağdurlarının daha fazla baskı altında kalmasına ve ruhsal sağlıklarının daha da kötüleşmesine yol açmaktadır.

Son olarak, tek ebeveynli göçmen kadınlar, aile içindeki sorumlulukların yanı sıra, dışarıdan gelen destekle bu zorluklarla başa çıkabilmektedirler. Birçok kadın, eşten değıl, daha geniş aile ve topluluklardan destek alarak iş ve aile sorumluluklarını başarıyla dengeleyebilmektedir (Dziak vd., 2010). Coşan (2018), annanne veya teyze gibi yakın çevreden alınacak desteğın, annenin üzerindeki yükü hafifletebileceğini belirtmektedir. Ancak, destek eksikliği, tek ebeveynli göçmen kadınları zorlu bir süreçle karşı karşıya bırakmaktadır. Türkiye'de yaşayan göçmen kadınlar hem ekonomik hem de psikolojik olarak çeşitli zorluklarla karşılaşmakta, bekar anneler, daha fazla taciz ve kötü muameleye uğrayabilmektedirler (Habibullah, 2023).

Göçmen anneler, yaşadıkları belirsizliklerle birlikte, yalnızlık ve sosyal destek eksikliklerinin getirdiğı stresle mücadele etmekte, bu da umutsuzluk duygularının artmasına yol açmaktadır (MÜLTECİ-DER, 2014). Bu durum hem onların hem de çocuklarının psikolojik sağlıkları üzerinde uzun vadeli etkiler bırakmaktadır.

2.2. Ekonomik Sorunlar

Tek ebeveynli göçmen kadınlar, ekonomik zorluklarla başa çıkarken, yaşadıkları en büyük sıkıntılardan biri geçimlerini sağlamak için yeterli maddi kaynağı ulaşamamak olmaktadır. Çocuklarının büyümesiyle birlikte artan harcamalar, tek ebeveynli anneler için önemli bir ekonomik kaygı kaynağıdır. Özellikle okul giderleri, tatil yapamama, çocukların diğeri ihtiyaçlarının karşılanamaması gibi durumlar, ekonomik sıkıntıların en belirgin şekilde hissedildiğı alanlar arasında yer almaktadır. Bu anneler, çocuklarının tüm ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak zorunda olduklarından, yaşadıkları bu zorluklar daha da ağırlaşmaktadır (Kalaycı, 2011: 123-124).

Göçmen kadınlar için bu ekonomik baskılar daha da belirginleşmektedir. Çoğı, düşük ücretli ve gayri resmi işlerde çalışmak zorunda kalmakta, dil engelleri, toplumsal cinsiyet rollerinin getirdiğı zorluklar ve düşük statülü işlerde çalışma zorunluluğı ile karşılaşmaktadırlar. Bu kadınlar, ekonomik bağımsızlık elde etme konusunda büyük engellerle karşılaşmakta, çoğı zaman kendi başlarına geçimlerini sağlayacak kadar gelir elde edememektedirler (Mazlumder, 2014: 41). Ayrıca, bazı göçmen kadınlar, özellikle Suriyeli mülteciler, resmi iş gücü piyasasına katılımda ciddi kısıtlamalarla karşılaşmakta,

çoğunlukla gayri resmi sektörde çalışmaktadırlar (UNCHR, 2014: 30). Bu durum, bu kadınların kişisel ve finansal bağımsızlıklarını elde etmelerini zorlaştırmaktadır.

Suriyeli mülteci kadınlar, bulabildikleri işlerde düşük ücretlerle ve genellikle gayri resmi sektörde çalışmaktadırlar. Çoğu, küçük çocuklarıyla ilgilenmek, aile üyelerine bakım sağlamak veya iş bulamamak gibi çeşitli engellerle iş gücü piyasasında yer bulamamaktadırlar. İş bulabilenler ise çoğunlukla yarı zamanlı veya geçici işlerde çalışmaktadır. Resmi istihdam fırsatlarının kısıtlı olması, kadınların çoğunu gayri resmi işlerde çalışmaya zorlamakta ve bu durum, onları daha da savunmasız hale getirmektedir (UNCHR, 2014: 30).

Mülteci kadınların çalışma koşulları hem fiziksel hem de ruhsal sağlıkları üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Uzun çalışma saatleri, kötü muamele ve ağır iş yükü gibi zorluklar, bu kadınların tükenmiş hissetmelerine yol açmaktadır (Tuzcu ve Ilgaz, 2015: 62; Etiler ve Lordoğlu, 2010). Göçmen kadınlar, bu zorluklarla başa çıkabilmek için ailelerinden maddi destek almak isteseler de, çoğu zaman bu desteği almakta zorlanmaktadırlar (Kalaycı, 2011: 126).

Tek ebeveynli kadınların yaşadığı ekonomik sıkıntılar, kira, temel ev eşyaları ve diğer düzenli ödemelerle daha da ağırlaşmaktadır. Çocuklarını tek başına büyüten anneler, bu maddi yükü mücadele etmekte zorlanmaktadır. Bu kadınlar, çoğu zaman kendi ihtiyaçlarını ikinci plana atmak zorunda kalmakta ve temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için dışarıdan yardım almak zorunda kalmaktadırlar (Boylu ve Öztop: 278). Suriyeli mültecilerin yaşadığı ekonomik sıkıntılar, dil engeli ve toplumsal cinsiyet rollerinin etkisiyle daha da derinleşmektedir (Mazlumder, 2014: 41).

Mülteci kadınların istihdamda karşılaştıkları engeller arasında, eğitim seviyesi, mesleki tecrübe eksikliği, dil yetersizliği ve toplumsal önyargılar gibi faktörler yer almaktadır (Aygül ve Kaba, 2019: 1265). Bu engeller, kadınların iş gücü piyasasında yer bulmalarını zorlaştırmakta ve onları daha da savunmasız hale getirmektedir. Çalışma izni alarak çalışan mülteci kadınlar, sigorta sürelerinin dolmasıyla birlikte sağlık hizmetlerinden yararlanma haklarını kaybetmekte, bu da onları daha da güvencesiz bir duruma sokmaktadır (Mülteci Derneği, 2025: 28). Geçici koruma sigortasının devam ettiği kayıtsız işlerde çalışmak zorunda kalan bu kadınlar, işverenler tarafından daha düşük ücretlerle çalıştırılmakta ve yasal hakları konusunda mağdur olmaktadır (MÜLTECİ-DER, 2014: 16).

Yapılan araştırmalar, işgücüne katılımın genellikle erkek çocuklarında daha fazla görüldüğünü ortaya koymaktadır. Bu durum, aile içindeki ekonomik yükün çocuklar arasında nasıl dağıldığını ve bunun eğitim hayatlarına nasıl etki ettiğini göstermektedir (Kalaycı, 2011: 128). Özellikle Suriyeli kız çocuklarının eğitime katılım oranı, yaşlarının ilerlemesiyle birlikte belirgin bir şekilde düşmektedir. Bu düşüş, erken yaşta evlilik, ev işleri ve bakıcılık sorumlulukları gibi sosyal faktörlerle ilişkilendirilmektedir. Birçok durumda, bu kız çocukları ailelerinin ekonomik zorlukları nedeniyle çalışma hayatına atılmak zorunda kalmaktadırlar (SGDD, 2018: 63).

Çocukların temel ihtiyaçları, yiyecek ve barınma gibi temel gereksinimlerin karşılanması oldukça zorlaşmışken, eğlence veya oyuncaklar gibi daha fazla harcama gerektiren şeyler neredeyse imkansız hale gelmektedir. Bu ekonomik baskılar, kadınları acı verici seçimler yapmaya zorlamakta, örneğin çocuklarından sadece birini okula gönderebilmek gibi kararlar almalarına neden olmaktadır. Ancak, bu kadınlar, eğitim ve gelecekteki fırsatlar açısından çocuklarının yaşamlarını iyileştirebilmek için eğitimin önemine vurgu yapmaktadırlar. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNCHR) ve diğer partner kuruluşlar, çocukların eğitime ve güvenliğine destek sunmakta, ancak maddi sıkıntılar, ailelerin yaşamlarını ciddi şekilde etkilemeye devam etmektedir (UNCHR, 2014: 26).

Tek ebeveynli ailelerin ekonomik yükünü hafifleten en önemli faktörlerden biri de, aile üyelerinin sunduğu maddi desteklerdir. Ancak, göçmen ve mülteci kadınlar, bu tür bir desteği alabilmek için öncelikle ekonomik olarak belirli bir seviyeye ulaşmak zorundadırlar. Ailenin mali durumu, bu desteğin sağlanıp sağlanamayacağını belirleyen temel bir faktördür. Özellikle savaş, kayıplar veya hastalık gibi zorluklarla karşılaşan ve gelir elde edemeyen aileler, başka bir ülkedeki çocuklarına veya torunlarına maddi destek sağlamakta zorluk yaşamaktadırlar. Bu koşullar altında, tek ebeveynli ailelerin ekonomik durumlarını iyileştirebilmek adına, ebeveynlerin ya da çocuklarının iş gücüne katılımı ve devlet ya da özel kuruluşlardan alınan maddi yardımlar önemli bir yer tutmaktadır (Kalaycı, 2011: 126).

Soskolne (2001) yaptığı çalışmada, tek ebeveynli göçmen kadınların kültürel, ekonomik ve sosyal faktörler nedeniyle daha fazla psikolojik sıkıntı yaşadıklarını belirtmektedir. Ancak, bu zorluklarla başa çıkabilmeleri için sosyal destek ve kişisel kaynakların büyük öneme sahip olduğu vurgulanmaktadır. Göçmenlik sürecinin getirdiği zorluklarla başa

çıkabilmek adına, sosyal destek ağlarının güçlendirilmesi ve kişisel dayanıklılığın artırılması gerektiği anlaşılmaktadır (Soskolne, 2001).

Özellikle tek ebeveynli ailelerde ve yoksul hanelerde, anne olan ebeveynlerin sosyal yardımlara büyük ölçüde bağımlı olduğu gözlemlenmektedir. Sosyal yardımlar, temel geçim ihtiyaçlarını karşılamakta zorluk çeken, yaşamlarını en düşük seviyede sürdürebilen ailelere ve bireylere karşılıksız olarak sağlanan nakdi ve ayni yardımlardır (ASPB, 2013: 47). Bu yardımlar, devletin yoksulluğa karşı geliştirdiği destek sistemlerinden biri olup, yoksulluğun hafifletilmesinde önemli bir kaynak sağlamaktadır (Gül Sallan ve Bayram, 2018).

Sonuç olarak, tek ebeveyn olan göçmen kadınlar karşılaştıkları ekonomik zorluklarla mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Bu kadınlar, maddi sıkıntılarla başa çıkarken aynı zamanda ailelerinin bakımını sağlamak, çocuklarının eğitime katkı sunmak ve güvenliklerini temin etmek gibi çeşitli sorumlulukları üstlenmektedir. Sosyal yardımlar, işgücüne katılım ve aile içi destekler bu süreçte önemli bir yer tutmakla birlikte, bu kaynakların çoğu zaman yetersiz kaldığı gözlemlenmektedir. Göçmen kadınlar ise dil engelleri, düşük ücretli işler ve yasal belirsizlikler gibi ek zorluklarla karşı karşıyadır ve bu durum yaşamlarını daha da zorlaştırmaktadır.

2.3. Kültürel Sorunlar

Göç ettikleri ülkelerde yeni kültüre uyum sağlamak, sosyal destek ağlarından yoksun kalmak ve yeterli kaynaklar hakkında bilgi eksiklikleri, göçmen annelerin yalnızlaşmalarına ve dışlanmalarına neden olmaktadır. Zaman kısıtlamaları nedeniyle topluluklarla ilişki kurmakta güçlük çeken bu anneler, okul, sağlık hizmetleri ve çocuk bakımı gibi sosyal hizmetlerden yeterince faydalanmada zorluk yaşamaktadırlar (Lam vd.,2020: 60). Tek ebeveynli göçmen kadınlar ise bu zorluklarla daha da derinleşmiş bir şekilde karşılaşmaktadır. Çocuklarına bakabilme sorumluluğu ve toplumsal destek eksiklikleri, onların daha fazla yalnızlık hissetmelerine ve dışlanmalarına yol açmaktadır (Mazlumder, 2014: 30).

Göçmenlik olgusunun yarattığı psiko-sosyal süreçler, kadınlar tarafından daha yoğun ve zorlayıcı bir şekilde yaşanmaktadır (Mazlumder, 2014: 30). Özellikle tek ebeveynli göçmen kadınlar, evdeki sorumlulukları nedeniyle yeni kültüre uyum sağlama, dil öğrenme ve sosyal hizmetlerden faydalanma gibi fırsatları kısıtlı bir şekilde

deneyimlemektedir. Türkçe bilmemek, göçmenler için ciddi bir sorun olarak görülmektedir ve bu durum, çalışmak ve toplumla iletişim kurmakta zorluklara yol açmaktadır (Yılmaz, 2013: 11). Dil edinimi, özellikle Suriyeli kadınlar ve çocukları için önemli bir engel teşkil etmektedir. Dil sorunları, çocukların eğitimini, istihdamını ve Türk toplumuna entegrasyonunu olumsuz etkilemektedir. Dil kurslarına katılımın önündeki engeller arasında çocuk bakımı hizmetlerinin eksikliği (%26,4), kursların faydasız olduğu düşüncesi (%16,8), bu imkânlardan haberdar olmama (%14,8), ne yapılacağı konusunda belirsizlik (%14,8) ve zaman yetersizliği (%14,1) yer almaktadır (SGDD, 2018: 41).

Sosyal ilişkilerin kurulmasının önündeki başlıca engeller arasında dil sorunu (%47), önyargılar (%19,4) ve ev sahibi toplum üyelerinin bulunmaması (%52) gösterilmektedir. Suriyeli kadınlar, kendi toplumlarında kültürel alışkanlıklardan dolayı genellikle sınırlı alanlarda yaşamaktadırlar. Bu durum, Türkçe öğrenmelerini ve ev sahibi toplumla etkileşime girmelerini engellemektedir. Araştırmalar, Suriyeli kadınların %30'undan azının Türkçe konuşabildiğini ortaya koymaktadır. Dil bilmeyen kadınlar, genellikle aile üyelerinden biri (örneğin çocukları) günlük yaşamda Türkçe konuşabilecek düzeyde olabilmektedir (SGDD, 2018: 54).

Tek ebeveynli göçmen kadınlar için, dil bilmemek sadece toplumsal katılımı engellemekle kalmaz, aynı zamanda çocuklarının eğitiminde de zorluklara yol açmaktadır. Kadınlar, çocuklarının akranları ve öğretmenleri tarafından alay edilme veya dışlanma korkusu nedeniyle okula gitme konusunda isteksizlik yaşadıklarını belirtmişlerdir (MÜLTECİ-DER, 2014: 14). Çocukları okula gidemediğinde ise anneler, iş yerlerine gitmek zorunda kalarak evde yalnız kalamayacak çocuklarıyla bağımlı bir ilişki geliştirmektedirler. Bu durum, annelerin ekonomik hayatta kalma gerekliliği ile geleneksel annelik değerleri arasında bir çatışma yaratmaktadır (Lam vd., 2022).

Ayrıca, göçmen ebeveynler, yeni kültürel ve sosyal normlara uyum sağlamaya çalışırken, bu süreç onların ebeveynlik becerileri hakkında sorgulamalara yol açabilir, rollerinde kaygı duymalarına ve aile yaşamı ile ebeveynlikle ilgili farklı beklentilerden dolayı hayal kırıklığına uğramalarına neden olabilir (Liamputtong & Naksook, 2003; Lee, Vasileiou, & Barnett, 2017). Dil engelleri ve belirsiz göçmen statüsü, desteklere erişimi kısıtlayarak bu durumu daha da zorlaştırmaktadır (Merry, Gagnon, Kalim, & Bouris, 2011; Renzaho & Oldroyd, 2014).

Tek ebeveynli göçmen kadınlar, ev ve çocuk bakımını paylaşacak aile desteğinden yoksun olduklarından, kültürel adaptasyon süreçlerini daha da zorlaştırmaktadırlar. Maddi zorluklar, dil öğrenme sürecinde karşılaştıkları engelleri artırmakta ve bu kadınlar için sosyal uyum sağlamak daha da güçleşmektedir (Gönül, 2020: 96). Çocukları olan kadınlar, çocuklarını bırakacak bir yer bulamadıkları için sosyal uyum etkinliklerine katılamamaktadırlar. Bu durumlarda, kadınlar etkinliklere katıldıkları süre boyunca çocuklarının güvenli bir şekilde vakit geçirebileceği çocuk dostu alanlar veya yuva gibi yerlerin gerekliliğini vurgulamaktadırlar (Mülteci Derneği, 2024: 55).

Tek ebeveynli göçmen kadınların yaşadığı yalnızlık, onların toplumsal ağlar kurmasını ve destek almalarını daha da zorlaştırmaktadır. Çocukları için güvenli bakım seçeneklerinin eksikliği, bu kadınların sosyal etkinliklere katılımını sınırlamakta, dolayısıyla sosyal uyum süreçlerini engellemektedir (Mülteci Derneği, 2024: 55). Lam ve arkadaşları (2022) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, tek ebeveyn göçmen kadınların, eski kültürel değerleri ile yeni toplumun talepleri arasında çatışma yaşadıkları vurgulanmaktadır. Bu kadınlar, geleneksel annelik anlayışlarıyla ekonomik hayatta kalma gerekliliği arasında bir denge kurmaya çalışırken, aynı zamanda kültürel şok ve yabancılaşma gibi zorluklarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Araştırma, kültürel normlar ile annelik anlayışları arasındaki farklılıkların, bu kadınların ruhsal sağlıkları üzerinde olumsuz etkiler yarattığını göstermektedir.

Suriyeli göçmenlere yönelik artan nefret söylemi ve özellikle Suriyeli kadınlara karşı geliştirilen ayrımcı ve damgalayıcı tutumlar, kadınların yaşamlarını önemli ölçüde kısıtlamaktadır. Bu durum, kadınların sahip oldukları imkanlara rağmen sosyalleşmekten ve yerli halkla etkileşimde bulunmaktan kaçınmalarına neden olmaktadır (Gönül, 2020: 93).

2.4. Sosyal Hizmet ve Yardım Ağlarına Ulaşmada Yaşanılan Sorunlar

Göç sonrası, göçmen kadınlar genellikle çeşitli engellerle karşılaşmaktadır. Bu engeller; ekonomik, sistemik, bilgisel, kültürel ve dilsel zorluklar gibi farklı alanlarda yoğunlaşmakta olup, özellikle tek ebeveynli göçmen kadınlar için daha da belirginleşmektedir. Toplumsal cinsiyet, etnisite ve kültürel farklılıklar çerçevesinde kadınların yaşadığı bu zorluklar, ataerkil toplum yapısının etkisiyle daha da derinleşmektedir (Mazlumder, 2014: 24).

Tek ebeveynli göçmen kadınlar, yalnızca göçmen kadınların yaşadığı zorluklarla değil, aynı zamanda aile içindeki bakım sorumluluklarıyla da baş etmek zorundadır. Göç ettikleri ülkelerdeki sosyal hizmetler, özellikle dil engelleri ve kültürel farklılıklar nedeniyle bu kadınlar için erişilebilir olmamaktadır. Örneğin, dil bariyerleri nedeniyle sağlık hizmetlerine başvurmakta zorluk çeken göçmen kadınlar, çocuk bakımını üstlenmiş olmaları nedeniyle bu hizmetlerden daha fazla faydalanamamaktadır (Mazlumder, 2014: 29).

Bunun yanında, Suriyeli kadınların yaşadığı sağlık sorunları yalnızca genel yaşam koşullarından kaynaklanmamaktadır. Tek ebeveynli göçmen kadınlar, bu sorunlarla birlikte evdeki bakım sorumluluklarını yerine getirmek zorunda oldukları için sağlık hizmetlerine erişimlerini daha da kısıtlanmaktadır (SGDD, 2018: 63). Ayrıca, göçmen kadınların toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadele konusunda farkındalıkları düşük olmakla birlikte, tek ebeveynli kadınların bu hizmetlere erişimi daha da sınırlıdır. Hukuki destek ve psikososyal hizmetlerin yetersizliği, bu kadınların yaşadıkları zorlukların üstesinden gelmelerini engellemektedir (SGDD, 2018: 64).

Göçmen kadınlar için genel sağlık hizmetlerine erişim olumlu bir şekilde değerlendirilmiş olsa da, tek ebeveynli kadınlar bu hizmetlere özellikle dil engelleri, kültürel bariyerler ve yetersiz bilgi nedeniyle ulaşmakta güçlük çekmektedirler. Araştırmalar, bu kadınların %14'ünün hasta kaydı ve dil engelleri nedeniyle sağlık hizmetlerinden yararlanamadıklarını belirtmektedir (SGDD, 2018: 57). Bu durum, onların sağlık haklarına erişimlerini engellemektedir. Ayrıca, sosyal hizmetler konusunda farkındalık eksiklikleri, bu kadınların toplumsal hizmetlerden faydalanmalarını daha da zorlaştırmaktadır. Özellikle, hukuki destek ve kadın sağlığı konusunda farkındalıkların yetersiz olması, tek ebeveynli göçmen kadınların mevcut haklarından faydalanamamalarına yol açmaktadır (KADEM, 2017: 47).

Kağıtsız göçmenler, yasal belgeleri olmadığı için sağlık hizmetlerine ve diğer sosyal yardımlara erişimde ciddi zorluklar yaşamaktadırlar. Özellikle, sağlık hizmetlerinin çoğu belgeye dayalı bir sistemle çalıştığından, tek ebeveynli göçmen kadınlar bu tür sistemlerde sık sık dışlanmaktadır (Coşkun, 2017). Ayrıca, birçok göçmen kadının eğitim ve sosyal yardımlara başvuru sırasında gerekli belgeleri temin etmekte zorlanması, onların sosyal haklardan faydalanabilmelerini engellemektedir (Dedeoğlu, 2011: 120).

Özellikle deprem gibi olağanüstü durumlarda, tek ebeveynli göçmen kadınlar, sosyal yardımlara ve temel hizmetlere erişim konusunda daha da fazla zorluk yaşamaktadır. Yasal belgelerin eksikliği veya güncel olmayan belgeler, bu kadınların yaşam koşullarını daha da kötüleştirebilmekte, ayrıca sosyal yardım başvurularının reddedilmesine neden olmaktadır (Mülteci Derneği, 2024). Bu tür durumlar, kadınların yaşamlarını daha da zorlaştırmakta ve onları toplumsal dışlanma, ekonomik zorluklar ve psikolojik baskılarla karşı karşıya bırakmaktadır.

Sonuç olarak, tek ebeveynli göçmen kadınlar, yaşadıkları zorlukların çoğunu, genel göçmen kadınlarla benzer şekilde deneyimleseler de, aile içindeki bakım sorumlulukları, ekonomik bağımlılık ve belgelerle ilgili yaşadıkları engeller bu kadınları daha savunmasız bir hale getirmektedir.

3. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

3.1. Araştırmanın Problemi

Türkiye'de yaşayan tek ebeveyn olan göçmen anneler, göç ettikleri yeni topluma uyum sağlamada, çocuklarını tek başlarına büyütme sürecinde ve sosyal, ekonomik zorluklarla baş etme noktasında önemli zorluklarla karşı karşıyadır. Bu kadınların karşılaştığı sosyo-ekonomik, psikolojik ve toplumsal zorluklar hakkında literatürde sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır ve bu eksiklik, tek ebeveynli göçmen kadınların yaşadığı zorluklara yönelik çözümler geliştirilmesi ihtiyacını doğurmaktadır.

Araştırmanın temel problemi, tek ebeveyn olan göçmen annelerin yaşadığı zorlukların anlaşılması ve bu zorlukların çözülmesine yönelik toplumsal farkındalık ve çözüm önerilerinin geliştirilmesidir. Araştırma, bu zorlukların, göçmen kadınların toplumsal, psikolojik ve ekonomik yaşamlarına etkilerini anlamayı ve toplumda bu konuda bir farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, tek ebeveynli göçmen annelerin yaşadıkları sorunların daha derinlemesine incelenmesi ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin geliştirilmesi araştırmanın temel amacıdır.

Alt Araştırma Problemleri:

1. Sosyo-ekonomik zorluklar:

- Tek ebeveyn olan göçmen anneler, gelir durumu, sosyal yaşantı ve mevcut imkanlar açısından ne gibi zorluklar yaşamaktadır?
- Göçmen tek ebeveyn kadınların iş ve çocuklarının eğitim olanaklarına erişimleri nasıl şekillenmektedir?
- Göçmen tek ebeveyn kadınların iş statüsü, toplumsal ve ekonomik hayatlarına nasıl yansımaktadır?

2. Psikolojik zorluklar:

- Tek ebeveyn olan göçmen kadınlar, çocuklarını tek başlarına büyütürken hangi psikolojik zorluklarla karşılaşmaktadır?
- Tek ebeveyn olmak, göçmen kadınların psikolojik sağlığını nasıl etkilemektedir?
- Tek ebeveyn olan göçmen kadınların, tek başına yaşamaya dair yaşadıkları duygusal ve psikolojik zorluklar nelerdir?

3. Toplumsal zorluklar:

- Tek ebeveyn olan göçmen kadınların etnik kimlikleri nedeniyle karşılaştıkları toplumsal algı ve önyargılar nelerdir?
- Göçmen tek ebeveyn olan kadınların iş yerlerinde karşılaştıkları mobbing ve düşük ücret sorunları nasıl şekillenmektedir?
- Göçmen tek ebeveyn olan kadınların, toplumsal entegrasyon sürecinde karşılaştıkları engeller nelerdir?

4. Toplumsal farkındalık ve çözüm önerileri:

- Tek ebeveyn olan göçmen kadınların yaşadığı sorunlara ilişkin toplumsal farkındalık nasıl artırılabilir?
- Bu kadınların yaşadığı zorluklara yönelik hangi toplumsal ve kurumsal çözüm önerileri geliştirilebilir?
- Aile yapısının güçlendirilmesi için toplumsal destek ve çözüm mekanizmaları nasıl oluşturulabilir?

3.2. Araştırmacının Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, tek ebeveynli göçmen annelerin karşılaştığı sosyo-ekonomik, psikolojik ve toplumsal zorlukları ortaya koyarak, bu sorunlara ilişkin toplumsal farkındalık yaratmak ve çözüm önerileri geliştirmektir. Araştırmada ele alınan başlıca sorunlar şunlardır:

Sosyo-ekonomik zorluklar: Gelir durumu, sosyal yaşantı, mevcut imkanlar ve iş statüsü.

Psikolojik zorluklar: Tek başına yaşamının getirdiği zorluklar ve çocuk büyütmadaki güçlükler.

Toplumsal zorluklar: Etnik kimlik ile ilgili önyargılar, işyerinde mobbing ve düşük ücret. Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle yoğun göç alan bir ülkedir. Özellikle göçmen tek ebeveynli kadınlar için çocuklarının gelişimi açısından iş ve eğitim olanakları önemli çekici faktörler arasında yer almaktadır. Göç ve kadın konusu literatürde sıklıkla tartışılmakla birlikte, "tek ebeveyn olan göçmen kadın" konusuna dair literatürde sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu bağlamda, araştırmanın asıl amacı, sağlıklı bir toplum için sağlıklı aile yapılarının oluşturulmasına katkı sağlamaktır. Bireyler, tek ebeveynli olma sürecini ne kadar iyi yönetebilir ve bulundukları topluma entegrasyon sağlayabilirse, çocuklar da aile içindeki rol karmaşasına girmeden, topluma daha kolay

uyum sağlarlar. Bu süreçte, tek ebeveynli olmanın getirdiği zorluklar, göçmen kadın olma durumu ile bağlantılı bir şekilde ele alınarak analiz edilecektir.

Araştırmanın önemi, literatürde tek ebeveyn olma, tek ebeveyn anne olma, göç ve kadın, göçmen kadın ve annelik ile ilgili birçok çalışma bulunmaktadır (Boylu ve Öztop, 2013; Güngör, 2023; Canatan, Bilge ve Çakar: 2019; Yılmaz, 2019; Buz, 2007; Aydın, Körükçü ve Kabukçuoğlu, 2017; Şen ve Vural, 2014). Ancak bu çalışmada tek ebeveyn olan göçmen kadınlarla derinlemesine görüşmeler yapılarak, onların karşılaştıkları sorunları özgün bir şekilde ortaya konmuş ve literatüre bu alanla ilgili önemli katkılar sunulmuştur. Elde edilen bulgular doğrultusunda geliştirilen çözüm önerileri ise sivil toplum kuruluşları, dernekler ve yerel yönetimlere yol gösterici olacaktır.

Tek ebeveynli aile olma konusu üzerine birçok çalışma yapılmış ve ilgili bakanlık tarafından çeşitli yayınlara ve etkinliklere yer gerçekleştirilmiştir. Ancak, göçmen kadınların tek ebeveyn olma durumu daha spesifik ve detaylı olarak incelenmesi gereken bir konudur. Çünkü tek ebeveyn olmanın getirdiği zorluklar, göç süreciyle birlikte entegrasyon sorunları, kültürel ve sosyal olarak dışlanma, iş bulmak ve statü sorunu gibi güçlüklerle birleşmekte ve kadınların deneyimlerini derinlemesine etkilemektedir. Bu çalışma, bu karmaşık ve çok boyutlu durumu anlamaya ve çözüm yolları üretmeye katkı sağlamaktadır.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Sosyal bilimlerde araştırmalar genellikle iki temel yaklaşım çerçevesinde şekillenir: pozitivist ve yorumlayıcı paradigmlar. Pozitivist bakış açısı, ölçülebilir, genellenebilir ve nesnel verilere dayanan nicel yöntemleri benimserken; insan davranışlarını, deneyimlerini ve toplumsal olguları daha derinlemesine anlamayı amaçlayan yorumlayıcı paradigma ise nitel araştırma yöntemlerini tercih eder. Nitel araştırmalar, bireylerin algılarını, deneyimlerini ve olaylara yükledikleri anlamları doğal bağlamları içerisinde derinlemesine incelemeyi amaçlayan çalışmalardır. Bu tür araştırmalarda genellikle görüşme, gözlem ve doküman incelemesi gibi nitel veri toplama teknikleri kullanılarak, konulara bütüncül ve gerçekçi bir bakış sunulması hedeflenir (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 37). Nitel araştırma tekniği, daha önce bilinen veya fark edilmemiş problemlerin algılanması ve bu problemin derinlemesine incelenip öznel ve yorumlayıcı bir şekilde ortaya konulmasıdır (Baltacı, 2019: 370). Bu çalışmada, tek ebeveynli göçmen

kadınların karşılaştığı sosyo-ekonomik, psikolojik ve toplumsal zorlukların derinlemesine anlaşılması amaçlandığından, nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Katılımcıların yaşadıkları deneyimleri, duygusal süreçleri ve toplumsal bağlamda karşılaştıkları sorunları kendi ifadeleriyle ortaya koyabilmeleri, çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Göç, kadınlık ve tek ebeveynlik gibi çok katmanlı bir yapının bir arada değerlendirildiği bu çalışmada, bireylerin yaşantılarına içeriden bir bakış sunmak hedeflenmiştir. Bu nedenle, yalnızca nicel verilerle açıklanamayacak olan insan deneyimlerinin ve anlam dünyalarının anlaşılabilmesi adına nitel araştırma yaklaşımı uygun görülmüştür.

3.3.1. Araştırmanın Yaklaşımı

Bu araştırma, tek ebeveyn olan göçmen kadınların yaşadıkları çok katmanlı zorlukları görünür kılmak ve bu zorlukları anlamaya yönelik derinlemesine bir çerçeve sunmak amacıyla nitel araştırma yöntemiyle yürütülmüştür. Araştırmada, yorumlayıcı bir paradigma benimsenmiş, betimsel analiz yöntemiyle veriler çözümlenmiştir. Görüşmeler, ulaşılması güç olan bu özel grubun özelliklerine uygun olarak, amaçlı örnekleme yöntemiyle ve göçmenlerle çalışan bir dernek aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Böylece, çalışmanın amacına hizmet edecek zengin ve özgün veriler elde edilmiştir.

Araştırmanın yaklaşımı, Kesişimsellik kuramı ve Bourdieu'nün sosyal sermaye kavramı temelinde yapılandırılmıştır. Kesişimsellik kavramı, aslında yeni bir kavram olmasa da, 1990'lı yıllardan itibaren üçüncü dalga feminist hareketle birlikte feminist literatüre girmeye başlamıştır. Bu kavram ile özellikle kadınların arasındaki farklılıkların görünür olması amaçlanmıştır (Avcıl, 2020: 1303).

Kimberlé Crenshaw, tarafından geliştirilen kesişimsellik kuramı, kadınların karşılaştığı baskının farklı biçimlerde ve yoğunluklarda yaşandığı düşüncesine dayanmaktadır. Tüm kadınlar cinsiyetleri nedeniyle baskıya uğrarken, kadınların sosyal eşitsizliklerin farklı şekillerde baskıya uğraması söz konusudur. Bu bağlamda baskılar, Patricia Hill Collins'in (1990) ifade ettiği gibi "egemenlik matrisi" olarak da adlandırılabilir. Bu kesişimler yalnızca cinsiyeti değil, sınıfı, ırkı, küresel konumu, cinsel tercihi ve yaşı da kapsar. Bir toplumda, insanlar arasındaki bu farkların reddedilmesi içselleşebilir ve bireyler kendilerini değersiz görerek diğer grupları dışlayabilir. Bu durum, ötekileştirme, dışlama,

cezalandırma veya marjinalleştirme kriterlerinin ortaya çıkmasına neden olur (Ritzer & Stepnisky, 2019: 166-167).

Crenshaw, kesişimselliği bir trafik kavşağına benzetmiştir. Bu kavşakta bir kaza meydana gelir. Tek boyutlu olan yaklaşımlar, kazanın yalnızca bir yönünü görerek, kavşakta bulunan bireylerin kendilerine özgü durumlarını göz ardı ederler. Kazanın nedeni, ya kişinin siyah olması ya da kadın olmasıyla açıklanabilir, fakat bu durum "siyah kadın oldukları" gerçeğinden bağımsızdır. Crenshaw, kesişimselliğin yalnızca adaletsizlik ve eşitsizlikleri anlamak için değil, aynı zamanda bu eşitsizliklerin arkasındaki iktidar ilişkilerini incelemek için de faydalı bir araç olduğunu vurgular. Kesişimdeki faktörleri görmemizi engelleyen yapıları fark etmek ve bunları dönüştürebilmek için kesişimsellik önemli bir araç sunar (Çapar, 2019: 1). Başka bir ifadeyle, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, seksizm ya da ırkçılık gibi baskı kategorilerinin hiçbirisi tek başına "bireyin deneyimini" tam olarak açıklayamaz. Kadınların sosyal konumunun, ırk, kast, etnik köken, dil, cinsel yönelim, zorla yerinden edilme ve mültecilik gibi diğer faktörlerin kesişimiyle belirlendiği vurgulanmaktadır (Afyonoğlu, 2020: 707). Kesişimsellik kuramında, toplumsal eşitsizlikleri anlayabilmek için, insanların ayrımcılığa uğramasının sadece cinsiyet, sadece ırk ya da sadece yönelimleri gibi tek bir faktöre bağlı olmadığını, tüm bu kategorilerin birbirleri arasında etkileşimli hale geldiğinden ve eşitsizlikleri derinleştirerek katmanlaştırdığından bahsedilmiştir. Bu kuramsal çerçeve, araştırmada yer alan kadınların yalnızca kadın olmaları ya da göçmen olmaları nedeniyle değil, aynı zamanda tek ebeveyn olmaları, düşük gelirli olmaları, toplumsal destek ağlarından yoksun kalmaları gibi etkenlerle birlikte çok katmanlı ayrımcılıklara maruz kaldıklarını analiz etmeye yardımcı olmaktadır.

Bu araştırmanın bir diğer yaklaşımı olan Bourdieu'nün sosyal sermaye kavramı, bireylerin bir sosyal ağ içinde yer alarak çeşitli avantajlara erişmesini ifade etmektedir. Bu sosyal ağ, okul arkadaşlığı, hemşerilik ya da aynı derneğe üyelik gibi ortaklıklar üzerinden oluşabilir. Kişinin bu tür gruplara dahil olması, bilgiye ulaşmasında, yardım almasında ve iş bulmasında kolaylık sağlar. Bu bağlamda, grup üyeliği bireye bir güven kaynağı ya da sosyal kredi işlevi görebilir. Ancak bu tür ilişkiler, karşılıklı destek ve etkileşimle sürdürülebilir, yani insanlar birbirine yardım ettikçe, iletişimde kaldıkça bu bağlar güçlenir. Bu ilişkilerin oluşması ve devamı, fiziksel yakınlık ya da aynı sosyal sınıfta yer almakla sınırlı değildir. Önemli olan bu ilişkilerin karşılıklı olarak

sürdürülmesi ve etkileşimde bulunulmasıdır. Dolayısıyla sosyal sermaye, yalnızca aynı yerde yaşamak ya da benzer gelir düzeyine sahip olmak değil, sürekli ve karşılıklı sosyal ilişkiler kurabilmek ile ilişkilidir (Bourdieu, 2010).

Bourdieu'ya göre, toplumsal dünya tesadüfi ve rastlantısal değildir, geçmişten gelen tarihsel süreçlerin bir sonucudur. İnsanlar toplumda "eşit başlangıç noktasına sahip, rastgele hareket eden bireyler" gibi davranmaz. Her bireyin sahip olduğu sermaye geçmişteki birikimlerinin sonucudur ve bu, onların hayatlarındaki fırsatları ve başarı şanslarını belirler (Bourdieu, 1983: 183). Tek ebeveyn olan göçmen kadınlar da bu bağlamda toplumun içine eşit "başlangıç noktasıyla" katılamamaktadırlar. Göç süreciyle birlikte geçmişte sahip oldukları sosyal ağları da kaybetmişlerdir. Geldikleri ülkede, yeni çevrelerinde dil bariyerleri, toplumsal önyargılar ve etnik dışlanma gibi nedenlerle ilişkiler kurmakta zorlanmaktadırlar. Bu durum yalnızlık hissi, destek eksikliği ve tek başına çocuk bakım yükü gibi çeşitli sorunları beraberinde getirmektedir. Sosyal sermayeye erişimin sınırlı olması, bireyin toplumsal hayata katılımını ve yaşam kalitesini doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda, sosyal sermaye eksikliği, göçmen tek ebeveyn olan kadınların yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda psikolojik ve toplumsal açıdan da savunmasız hale getirmektedir.

Sonuç olarak, Crenshaw'ın kesişimsellik teorisi ve Bourdieu'nün sosyal sermaye kavramı tek ebeveyn olan göçmen kadınların yaşadığı güçlükleri anlamaya yönelik kuramsal bir zemini oluşturmaktadır.

3.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Türkiye'de yaşayan tüm tek ebeveynli göçmen anneler, yani Türkiye'de tek başına çocuk büyüten ve aynı zamanda göçmen statüsünde olan tüm anneler oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme, amaçlı örnekleme tekniği kullanılarak belirlenmiş ve Türkiye'deki tek ebeveynli 20 göçmen kadın ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşülecek kişilerin seçiminde, göçmen, kadın ve tek ebeveyn olma kriterleri esas alınmıştır. Veri toplama süreci boyunca, katılımcıların yaşadıkları sosyo-ekonomik, psikolojik ve toplumsal zorlukların benzer temalar altında tekrar etmeye başladığı, yani anlatımların belirli konular etrafında yoğunlaştığı görülmüştür. Özellikle gelir yetersizliği, yalnızlık, dil bariyeri, ayrımcılık gibi deneyimlerin ortaklaştığı noktada veri doygunluğuna ulaşıldığı değerlendirilmiştir. Bu nedenle, Türkiye'de yaşayan tek ebeveyn

olan 20 göçmen kadın ile derinlemesine görüşmeler yapılarak veri toplama süreci sonlandırılmıştır.

Görüşme yapılan katılımcılar arasında 18'i Suriyeli, geri kalanlar ise Romanyalı ve Afgan kökenli göçmen kadınlardır. Katılımcıların demografik özellikleri arasında boşanmış, ayrı yaşayan, eşini kaybetmiş ve resmi nikahı olmayan bireyler de bulunmaktadır. Bu çeşitlilik, araştırmaya zengin bir perspektif sunarak, tek ebeveynli göçmen kadınların karşılaştığı sosyal, ekonomik ve psikolojik zorlukların daha geniş bir çerçevede incelenmesine olanak sağlamaktadır.

3.5. Araştırmanın Veri Toplama Tekniği ve Analiz Süreci

Nitel araştırmalarda, bireylerin günlük yaşamlarını ve karşılaştıkları durumları kendi doğal ortamlarında ve kendi bakış açılarıyla anlamaya çalışmak temel bir ilkedir (Patton, 2002: 48). Bu bağlamda, bu araştırmada veri toplama tekniği olarak yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, katılımcıların deneyimlerini derinlemesine ve detaylı bir şekilde ifade etmelerine olanak tanımaktadır. Bu araştırmada, tek ebeveyn olan göçmen kadınların yaşadıkları zorlukları derinlemesine anlayabilmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi tercih edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, görüşmeciye soruların cümle yapısını ve sırasını esnek biçimde değiştirme, aynı zamanda gerekli görüldüğünde belirli konuların ayrıntılarına inme imkânı tanımaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 130). Bu çalışmada, katılımcıların hem kadın olmaktan hem de göçmen ve tek ebeveyn olmaktan kaynaklanan çoklu dezavantajları bulunduğu için esnek yapı sayesinde katılımcıların karşılaştıkları birden fazla zorluğu, birbirine bağlı bir şekilde daha ayrıntılı bir biçimde ifade etmeleri sağlanabilmiştir. Aynı zamanda kullanılan görüşme tekniği, katılımcıların hassas konular hakkında kendilerini daha rahat ifade etmelerini kolaylaştırmış, böylece daha derinlikli ve anlamlı veriler elde edilmesine olanak sağlamıştır.

Görüşme yapılacak kişi sayısı, araştırma sürecinde elde edilen verilerin çeşitliliği ve derinliği göz önünde bulundurularak esnek tutulmuş ve görüşmelerin sonunda veri tekrarı gözlemleninceye kadar devam edilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler, betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Betimsel analiz, görüşmeler yoluyla elde edilen verilerin önceden belirlenmiş temalar çerçevesinde düzenlenmesini, özetlenmesini ve yorumlanmasını sağlar. Amacım, tek ebeveyn olan göçmen kadınların yaşadığı sosyo-

ekonomik, psikolojik ve toplumsal zorlukları onların kendi ifadeleriyle ve bütüncül bir şekilde ortaya koymaktır. Betimsel analiz sayesinde, katılımcıların aktardığı deneyimler temalar altında gruplandırılmış, bu deneyimler arasında anlamlı bağlantılar kurulmuş ve gerektiğinde karşılaştırmalar yapılarak sonuçlara ulaşılmıştır (Karataş, 2015: 73).

Görüşmeler yüz yüze ve çevrimiçi (online) olmak üzere iki farklı ortamda gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların büyük bir kısmıyla görüşmeler, tercüman aracılığıyla yapılmıştır. Bu, dil bariyerlerini aşmak ve doğru iletişim sağlamak amacıyla tercih edilmiştir. Görüşmeler sırasında, katılımcıların gizlilik haklarına saygı gösterilmiş ve anonimlik sağlanmıştır. Katılımcılara, görüşme süresince gönüllü oldukları ve istedikleri zaman görüşmeyi sonlandırabilecekleri konusunda bilgi verilmiştir. Veri toplama süreci, görüşmelerin tekrara düşmeye başladığı ve yeni bilgi edinilmediği noktaya kadar devam etmiştir. Toplanan veriler, ses kaydına alınmış ve daha sonra yazıya dökülmüştür.

Araştırma öncesinde bir pilot çalışma yapılmış, bu çalışma sonucunda sahada soruların işlediği görülmüştür. Sorularda herhangi bir değişikliğe veya düzenlemeye gidilmemiş, pilot çalışmada yapılan görüşmeler analize dahil edilmiştir. Görüşme soruları hazırlanırken, tek ebeveyn olarak yaşamını sürdüren göçmen kadınların deneyimlerini, duygularını ve karşılaştıkları zorlukları çok boyutlu biçimde anlamaya yönelik sorular geliştirilmiştir. Görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların yaş, eğitim durumu, medeni hali, kaç yıldır Türkiye’de yaşadığı, çalışma durumu ve çocuk sayısı gibi demografik bilgileri edinmeye yönelik sorular sorulmuştur. Bu temel bilgilerin ardından, katılımcıların günlük yaşam pratiklerini, sosyo-ekonomik, psikolojik ve toplumsal deneyimlerini ortaya çıkarmaya yönelik açık uçlu ve derinlemesine sorularla görüşme süreci sürdürülmüştür.

Görüşmelerin süresi katılımcıya bağlı olarak değişiklik göstermiştir. En kısa görüşme yaklaşık 30 dakika, en uzun görüşme ise 1 saat 15 dakika sürmüştür. Katılımcıların ifadeleri yeterince açıklayıcı olmadığında, daha ayrıntılı bilgi alabilmek amacıyla “Bu konuda biraz daha bilgi verebilir misiniz?” veya “Yaşadığınız bir örnek üzerinden anlatabilir misiniz?” gibi ek sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların önceki cevaplarında verdikleri bilgiler, ilgili sorulara gelindiğinde hatırlatılarak anlatım bütünlüğü sağlanmıştır. Böylece katılımcıların yaşadıkları deneyimleri daha kapsamlı ve anlamlı bir biçimde ifade etmeleri mümkün olmuştur.

Görüşmelerin tamamlanmasının ardından, tablet aracılığıyla kaydedilen ses dosyaları dikkatle dinlenmiş ve Microsoft Word programında yazılı metne dönüştürülmüştür. Yazılı hale getirilen veriler, daha önce belirlenmiş temalar çerçevesinde anlam birimlerine ayrılarak kodlanmıştır. Analiz sürecinde betimsel analiz yöntemi izlenmiş; katılımcıların ifadeleri doğrudan alıntılarla desteklenerek temalar altında bütünleştirilmiştir.

Kodlama işlemi sırasında MAXQDA 2024 nitel veri analiz programı kullanılmıştır. Bu yazılım aracılığıyla veriler sistematik bir biçimde düzenlenmiş, tablolaştırılmış ve görselleştirilmiştir. Kodlama sürecinde araştırmacı, danışman öğretim üyesinin rehberliğinde çalışmış ve verilerin güvenilir biçimde analiz edilmesine özen gösterilmiştir.

3.6. Araştırma Sürecinde Yaşanan Zorluklar ve Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın başlangıcında, araştırmacı bireysel yollarla tek ebeveyn olan göçmen kadınlara ulaşmayı hedeflemiş ve bu kapsamda kendi imkânlarıyla iki katılımcıya ulaşarak pilot görüşmeler gerçekleştirmiştir. Ancak görüşme yapılacak kişilere ulaşmanın, göçmen kadınların Türkiye’de sayıca belirli bir yoğunluğa sahip olmaları nedeniyle kolay olacağı düşünülse de çalışılan grubun hem göçmen hem de tek ebeveyn olmaları sebebiyle oldukça hassas bir grup olması bu süreci beklenenden daha zor hale getirmiştir. Özellikle Suriyeli olmayan katılımcılara ulaşmak daha da güç olmuş; Afgan ve Romanyalı tek ebeveyn göçmen kadınlara erişim sınırlı kalmıştır. Bu durum, söz konusu katılımcılara ulaşmanın hem zaman hem de güven inşası açısından yoğun emek gerektirmesine yol açmıştır.

Araştırmanın saha sürecinde katılımcılara doğrudan ulaşmak çeşitli nedenlerle mümkün olamamış; bu nedenle bir başlangıç noktası olarak göçmenlerle çalışan bir dernekten destek alınmıştır. İstanbul’un Sultanbeyli ilçesinde faaliyet gösteren bu dernek, araştırmacı için bir anahtar nokta işlevi görmüş, ilk temasların kurulmasına aracılık etmiş ve bu sayede hem güven ilişkisinin inşası hem de görüşmelerin sağlıklı bir biçimde yürütülmesi mümkün olmuştur.

Araştırmada yer alan katılımcıların büyük çoğunluğunu Suriyeli kadınlar oluşturmuştur (18 kişi). Ancak örnekleme de yer alan Afgan ve Romanyalı katılımcılar, çalışmanın bağlamını genişletme açısından önemli katkılar sunmuştur. Afgan kadın katılımcının

ülkedeki savaş ve şiddet ortamından kaçarak yaşadığı travmatik süreç, mülteci deneyimlerine dair özgün bir perspektif sağlamıştır. Romanyalı kadın ise gönüllü göçmen statüsünde ve belgesiz olması nedeniyle, farklı bir göçmenlik haliyle çalışmaya katkı sunmuştur. Bu iki katılımcıya ulaşmak zor olsa da, çalışmaya hem çeşitlilik hem de derinlik kazandırmıştır.

Araştırmanın yürütüldüğü süre boyunca katılımcıların duygu durumları, görüşmelerin akışını doğrudan etkilemiştir. Bazı katılımcılar, özellikle şiddet, yalnızlık ya da savaş gibi travmatik olaylardan söz ederken yoğun duygusal tepkiler göstermiştir. Araştırmacı olarak bu anlarda hem etik bir sorumlulukla hareket etmek hem de süreci sürdürmek arasında hassas bir denge gözetilmiştir. Bu durum zaman zaman veri toplamayı zorlaştırmış, bazı görüşmeler başka gün veya saate ertelenmiş ve görüşmeler tamamlanmıştır.

Ayrıca, görüşmelerin gerçekleştirildiği dönem, Suriye'deki savaşın büyük ölçüde sona erdiği yönündeki haberlerin ve Türkiye kamuoyunda Suriyeli göçmenlerin ne zaman geri gönderileceği tartışmalarının yoğun olarak gündemde olduğu zamana denk gelmiştir. Katılımcılar, görüşmeler sırasında yalnızca deneyimlerini aktarmakla kalmamış, aynı zamanda Türkiye'de kalmak istediklerini belirtme ihtiyacı hissetmişlerdir. Bu durum, görüşmelerde göçmen kadınların yaşadıkları güçlüklerin yanı sıra kendilerini güvende hissetme, statü kaygısı ve geleceğe dair belirsizliklerin de etkili olduğunu göstermektedir. Bu araştırma, yalnızca Türkiye'de yaşayan tek ebeveyn olan göçmen kadınların deneyimlerini ele almakta olup, farklı coğrafyalarda veya kültürel bağlamlarda yaşayan göçmen kadınların yaşantılarına genellenebilir nitelikte değildir. Araştırma kapsamında, nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşmeler tercih edilmiştir. Bu yöntemin doğası gereği, katılımcıların belirli bir zaman dilimi ve mekânda dile getirdikleri deneyimler ve görüşler esas alınmıştır. Dolayısıyla elde edilen veriler, katılımcıların o andaki duygu durumlarını, toplumsal koşullarını ve kişisel deneyimlerini yansıtmaktadır. Bu durumların zaman içerisinde değişebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca, dil bariyeri nedeniyle bazı katılımcılarla yapılan görüşmelerde, tercümandan destek alınmıştır. Tercüman, görüşmenin doğal akışını bozmadan sürece dahil edilmiş ve aktarılan bilgilerin anlam kaybı olmadan iletilmesine özen gösterilmiştir. Bu sınırlılıklar doğrultusunda, araştırmanın bulguları yalnızca belirlenen örneklem grubu çerçevesinde değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

4. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın problem ve alt problemlerine yönelik yanıtlar elde edebilmek için yapılan derinlemesine görüşmelerde elde edilen veriler belirli tema ve alt tema altında toplanmıştır. Katılımcıların yaşadıkları deneyimler, ilgili başlıklar altında düzenlenmiş ve doğrudan alıntılarla desteklenerek analiz edilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen bulgular, açıklamalar ve yorumlarla birlikte sunulmuştur.

4.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre bulgular yaş, eğitim durumu, medeni durum göç ettiği ülke ve şehir, ikamet ettiği il ve ilçe ve katılımcıların iş durumları ele alınmıştır.

4.1.1. Katılımcıların Yaş Durumları

Araştırmada yer alan katılımcıların yaş dağılımı Tablo 1’de detaylı olarak gösterilmiştir.

	Bölümler	Yüzde
25-34	10	50,00
35-44	7	35,00
45-56	3	15,00
TOPLAM	20	100,00

Tablo 1: Katılımcıların Yaşlara Göre Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından Microsoft Excel programı kullanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 1, Katılımcıların yaşlara göre dağılımını göstermektedir. Katılımcıların yaş dağılımı incelendiğinde %50’sinin 25-34 yaş aralığında, %35’nin 35-44 yaş aralığında, %15’nin 45-56 yaş aralığında olduğu görülmektedir.

4.1.2. Katılımcıların Eğitim Durumu

Araştırmada yer alan katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımı Tablo 2’de detaylı olarak gösterilmiştir.

	Bölümler	Yüzde
İLKOKUL	9	52,94
LİSE	3	17,65
ORTAOKUL	3	17,65
ÜNİVERSİTE	2	11,76
TOPLAM	17	100,00

Tablo 2: Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından Microsoft Excel programı kullanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 2’ye göre katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde, %52,94’ ünün ilkokul, %17,65’inin ortaokul, %17,65’inin lise ve %11,76’sının üniversite mezunu olduğu ve 3 kişinin ise ilkokul terk olduğu görülmektedir.

4.1.3. Medeni Durum

Araştırmada yer alan katılımcıların medeni durumlarına göre dağılımı Tablo 3’te detaylı olarak gösterilmiştir.

	Bölümler	Yüzde
Boşanmış	7	35,00
Ayrı Yaşayan	6	30,00
Resmi Nikahı Olmayan	5	25,00
Eş Vefatı	2	10,00
TOPLAM	20	100,00

Tablo 3: Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından Microsoft Excel programı kullanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 3, katılımcıların medeni durumlarına göre dağılımını ortaya koymaktadır. Tabloya bakıldığında, en yüksek oranın %35 ile boşanmış kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Katılımcıların %30’u ise eşlerinden ayrı yaşayan bireylerden oluşmaktadır. Resmi nikahı olmayan ancak birliktelik yaşamış olan katılımcılar %25’lik bir kesimi oluştururken, eş vefatı nedeniyle tek ebeveyn kalan katılımcılar ise %10 oranındadır. Bu dağılım, araştırmaya katılan göçmen kadınların büyük çoğunluğunun aktif bir ayrılık süreci

yaşadığını ya da gönüllü/zorunlu ayrılıklar nedeniyle çocuklarına tek başına baktığını ortaya koymaktadır.

4.1.4. Katılımcıların Geldikleri Ülkeler

Araştırmada yer alan katılımcıların medeni durumlarına göre dağılımı Tablo 4'te detaylı olarak gösterilmiştir.

	Bölümler	Yüzde
SURİYE	18	90,00
ROMANYA	1	5,00
AFGANİSTAN	1	5,00
TOPLAM	20	100,00

Tablo 4: Katılımcıların Geldikleri Ülkelere Göre Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından Microsoft Excel programı kullanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 4'te, katılımcıların göç etmeden önce bulundukları ülkelerin dağılımı gösterilmektedir. Tabloya bakıldığında, katılımcıların büyük çoğunluğunun (%90) Suriye'den Türkiye'ye göç ettiği, ayrıca Romanya ve Afganistan'dan gelen birer katılımcının bulunduğu görülmektedir. Bu dağılım, araştırma örnekleminin ağırlıklı olarak Suriyeli göçmen kadınlardan oluştuğunu ortaya koymaktadır

4.1.5. Katılımcıların Yaşadığı İlçeler

Araştırmada yer alan katılımcıların yaşadığı ilçelere göre dağılımı Tablo 5'te detaylı olarak gösterilmiştir.

	Bölümler	Yüzde
Sultanbeyli	11	55,00
Ümraniye	4	20,00
Fatih	2	10,00
Pendik	1	5,00
Çekmeköy	1	5,00
Beykoz	1	5,00
TOPLAM	20	100,00

Tablo 5: Katılımcıların Yaşadığı İlçelere göre Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından Microsoft Excel programı kullanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 5, katılımcıların yaşadığı ilçelere göre dağılımını ortaya koymaktadır. Araştırmaya katılan 20 katılımcının tamamı İstanbul il sınırları içerisinde ikamet etmektedir. Katılımcıların yarıdan fazlası (%55) Sultanbeyli ilçesinde ikamet etmektedir. Bu dağılım, görüşmelerin daha çok bu bölgede yoğunlaştığını ve saha erişiminin burada daha kolay sağlandığını göstermektedir.

4.1.6. Katılımcıların Yaptıkları Meslekler

Araştırmada yer alan katılımcıların yaptıkları mesleklere göre dağılımı Tablo 6’da detaylı olarak gösterilmiştir.

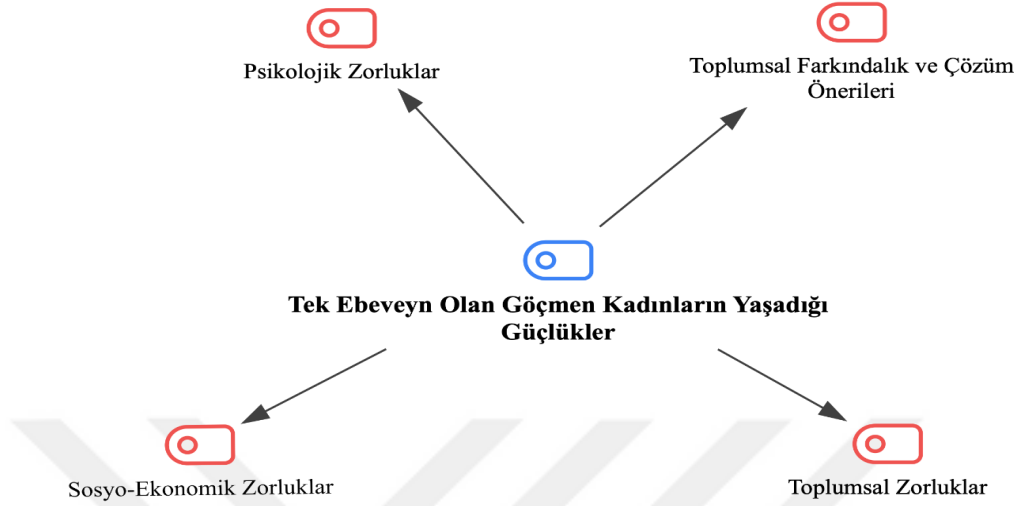
	Bölümler	Yüzde
Tekstil	4	33,33
Üretim / Depo görevlisi	2	16,67
Sekreter	1	8,33
Arapça Öğretmenlik ve Epoksi Zanaatkarı	1	8,33
Tütün Sarma / Sigara Paketleme	1	8,33
Bulaşıkçı	1	8,33
Terzi	1	8,33
Temizlik	1	8,33
TOPLAM	12	100,00

Tablo 6: Katılımcıların Yaptıkları Mesleklere Göre Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından Microsoft Excel programı kullanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 6’ya bakıldığında, katılımcıların %33,33’ünün tekstil sektöründe çalıştığı, bunu ise %16,67 ile üretim ve depo görevliliği gibi alanların takip ettiği görülmektedir. %33,33’ünün tekstil sektöründe çalıştığı görülmektedir. Bunu %16,67 ile üretim ve depo görevliliği takip etmektedir. Diğer katılımcılar ise sekreterlik, temizlik, terzilik, bulaşıkçılık, tütün sarma gibi düşük gelirli ve çoğunlukla kayıt dışı işlerde çalıştıkları belirlenmiştir. Ayrıca, sadece bir katılımcının Arapça öğretmenliği ve epoksi zanaatkarlığı gibi daha özgün mesleklerde yer aldığı dikkat çekmektedir. Bu dağılım, katılımcıların büyük kısmının hizmet, tekstil ve üretim gibi emek yoğun sektörlerde yer aldığı görülmektedir.

4.2. Araştırmanın Problemine İlişkin Bulgular

Şekil 1: Güçlükler Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Kaynak: Yazar tarafından Maxqda programı kullanılarak oluşturulmuştur.

Şekil 1’de görüldüğü gibi, araştırmanın kapsamında 4 ana tema oluşturulmuştur. Bu temalar, Sosyo-Ekonomik Zorluklar, Psikolojik Zorluklar, Toplumsal Zorluklar ve Toplumsal Farkındalık & Çözüm Önerileri başlıkları altında değerlendirilmiştir. Her tema altında, ilgili alt temalara ve örnek katılımcı ifadelerine yer verilerek bulgular yorumlanmıştır.

4.2.1.1.2. Finansal Zorluklar

Görüşmelerde, finansal zorluklar 17 katılımcının tamamı tarafından dile getirilmiş önemli bir sorun olarak öne çıkmaktadır. Katılımcılar hem bireysel geçimlerini hem de çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamada ciddi sıkıntılar yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Bir katılımcı, çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlandığını şu şekilde aktarmıştır:

"Tek başımayım, kimse yok yanımda, maddi durum zor, çocukların bütün ihtiyaçlarını karşılamıyorum." (K, 5)

Bir diğer katılımcı, boşanmanın ardından yaşadığı maddi zorlukları şöyle dile getirmiştir: "Yani beni zorlayan durumlardan biri de ayrıldıktan sonra, yani boşandıktan sonra maddi yönden çok zorlandım." (K, 10)

Çalışan bir katılımcı ise mevcut gelirinin yetersizliğinden yakınmıştır:

"Evet çalışıyorum. Belirli bir miktar para alıyorum ama yine yetmiyor, yetmeyince de hani diyorum ki daha mı çok çalışsam?" (K, 1)

Bu bulgular tek ebeveyn olan göçmen kadınların, finansal anlamda yaşadığı güçlüklerin, tek başına evin geçimini sağlamakla yükümlü olmasının yanında düşük ücret, artan maliyetleriyle de ilişkili olduğunu göstermektedir.

4.2.1.1.3. Barınma Sorunları

Katılımcılar, barınma konusunda önemli zorluklar yaşadıklarını ve bu sorunların hem ekonomik yetersizliklerden hem de göçmen statülerine dayalı ayrımcılıktan kaynaklandığını belirtmişlerdir.

Bir katılımcı, ev sahibinin anlayışsız tutumu nedeniyle kira ödemekte yaşadığı güçlüğü ifade etmiştir:

"Yani benim hayatımda zorluk yoktur aslında genel olarak ama tek zorlandığım şey ev sahibiyle yaşadığım zorluk. Ben 8.000 veriyorum ve o 10.000 istiyor. Ben zaten bu 8 bini, benim yalnız ebeveyn olduğumu da biliyor. Zorla yetiştirebildiğimi de biliyor ama bunu birazcık anlayışla karşılamıyor." (K, 16)

Başka bir katılımcı ise sık sık taşınmak zorunda kaldığını ve yeni bir ev bulma sürecinde karşılaştığı yüksek kira taleplerinden bahsetmiştir:

"Bu oturduğun ev üçüncü ev, taşındıktan sonra bu ev akan ev... Şimdi bu evde 7 yıldır oturuyorum ama ev sahibi bu evi istiyor, tekrar taşınmak zorundayım. Şimdi ev aramaya kalkıyorum ama ev sahipleri çok yüksek fiyatlar istiyorlar." (K, 20)

Aynı katılımcı, ev sahiplerinin yüksek kira taleplerinin yanında göçmen kimlikleri nedeniyle kiralık ev bulmakta ayrımcılığa maruz kaldıklarını vurgulamıştır:

"Suriyeli hayır vermiyoruz, yabancı vermiyoruz. Yani bu çok bizi yapıyor, sanki onlar parasız veriyorlar. Biz hani kendi kendimize kira veriyoruz, hiç geç olmuyoruz." (K, 20)

Başka bir katılımcı kalacak yeri olmadığı ve kirayı ödeyemediği için geçici bir süre gençlik merkezinde kaldığını belirtmiştir:

"Gençlik merkezi bir şey var. Bana bir oda verdi. Orada oturdum, orada da adres yok. Çocuklar nakil çok istedi. Okulda o da olmadı. 3 ay orda oturdum tekrar döndüm." (K,12)

Katılımcının ifadesine göre, gençlik merkezinde geçici olarak kendisine tahsis edilen bir odada kalmasına rağmen, bu mekânda resmi bir adres kaydının bulunmaması nedeniyle çocuklarının okul nakil işlemleri gerçekleştirilememiştir. Bu durum hem annenin hem de çocukların eğitim ve barınma hakkına erişimini sınırlamıştır. Katılımcı, bu merkezde yalnızca kısa bir süre kalabildiğini ve çözüm üretilmemesi nedeniyle tekrar önceki yaşantısına dönmek zorunda kaldığını ifade etmiştir.

Bu bulgular, kesişimsellik teorisi ile değerlendirildiğinde, göçmen olmak, düşük gelire sahip olmak ve çocuklarının bakım sorumluluğunu tek başına üstlenmek gibi sosyal konumların kesişerek katılımcıların barınma haklarına erişimlerinde güçlükler yarattığını göstermektedir.

4.2.1.1.4. Çocukların Sosyo-Ekonomik Katılımı

Çocukların, ailelerinin geçimini sağlamak amacıyla üstlendikleri sorumluluklar ve iş gücüne katılımı, katılımcıların yaşadığı önemli zorluklardan birini oluşturmaktadır. Tek ebeveynli göçmen kadınların büyük bir kısmı, çocuklarının hem ev işlerinde hem de çalışarak aile bütçesine katkı sağlamak zorunda kaldıklarını ifade etmektedirler. Bu durum, çocuk işçiliğine yönelim, kardeş bakımı sorumluluğu, eğitimden kopma riski ve evin geçimini sağlayan çocuk gibi farklı kodlarla karşımıza çıkmaktadır.

Çocuk işçiliğine yönelim örneği olarak bir katılımcı şu ifadeyi kullanmıştır:

"Mesela benim gibi yalnız ebeveyn anneler çoğu %95 diyebilirim. En büyük oğlu okuldan çıkartıp çalıştırıyor mesela. Çünkü tek başına çalışmıyor. Çok zor gerçekten ben mesela

bunu yaşadım ama çok zor bir süreçti gerçekten. Hani her insan belki yapamayabilir, ben gözlemledim yani." (K, 9)

Katılımcı hem kendi yaşadığı durumu hem de kendi çevresinden gözlemlediği bir durumu paylaşmıştır. Bu ifadeye göre, ekonomik geçim zorlukları nedeniyle kadının tek başına çalışmasının yeterli olmadığı, bazı ailelerin çocuklarını okuldan alarak çalıştırmak zorunda kaldığı anlaşılmaktadır.

Kardeş bakımı sorumluluğu da bazı ailelerde büyük çocuklara yüklenmektedir. Bir katılımcı, "Sabahları büyük kızım küçük kızıma baktı ben de iş değiştirdim." (K, 14) şeklinde bunu dile getirmiştir. Ebeveyni çalışmak zorunda olan büyük çocuk kardeşinin bakım sorumluluğunu üstlenmek zorunda kalmaktadır.

Özellikle Suriyeli kız çocuklarının eğitime katılım oranı, yaşlarının ilerlemesiyle birlikte belirgin bir şekilde düşmektedir. Bu düşüş, erken yaşta evlilik, ev işleri ve bakıcılık sorumlulukları gibi sosyal faktörlerle ilişkilendirilmektedir (SGDD, 2018: 63). Ancak bu çalışmada, kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesiyle ilgili herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Bunun yerine, katılımcılar çocuklarının eğitime katılımda karşılaştıkları zorlukları, ekonomik sıkıntılar ve aile içindeki bakım sorumlulukları üzerinden açıklamışlardır.

Eğitimden kopma riski ise, ebeveynin ekonomik yetersizliği nedeniyle çocuğun eğitim hayatına devam edememesiyle kendini göstermektedir. Bir katılımcı, büyük çocuğunu bu yıl okula göndermemek zorunda kaldığını ve bunun nedenlerini şu şekilde açıklamıştır:

"Büyük olan 6. sınıfa gidiyor ama tek başına ben yetişemediğim için onu bu sene okula göndermedim. Dedim, ben yeni ev tuttum, yeni iş buldum, bu sene sen okula gitme, diğer sene inşallah ben biraz kendimi toparlayayım, kenara para koyayım, eşya alayım, diğer sene seni okula gönderirim." (K, 8)

Bu ifade, ebeveynin yaşadığı maddi zorlukların, çocuğun eğitime erişimi engelleyen bir faktör haline geldiğini ve bu durumun eğitimdeki kesintiye yol açtığını göstermektedir. Çocuğun eğitim hayatının ertelenmesi, hem akademik bir kayıplara yol açmakta hem de fırsat eşitsizliklerine neden olmaktadır.

Bazı çocuklar ise doğrudan çalışarak ailenin geçimine katkı sunmaktadır. Sosyoekonomik açıdan dezavantajlı olan aileler, temel ihtiyaçların karşılanması için çocuklarının çalışmasını tercih etmektedirler (UNICEF, 2022). Bu durum şu şekilde ifade edilmiştir:

"Çalışma yönünden de evet biraz çalışıyor. Bildiğiniz gibi kiralar arttı vesaire. O yüzden maddi olarak biraz çalışıp bana destek oluyor." (K, 13)

Araştırmamızın bulguları, literatürde yer alan çalışmalarla paralel biçimde, tek ebeveynli göçmen kadınların çocuklarının aile ekonomisine katkı sunma konusunda önemli sorumluluklar üstlendiğini göstermektedir. Özellikle ebeveynin işgücüne katılımının sınırlı olduğu bu aile yapısında, geçim ve bakım yükünün kadın ebeveynin omzuna binmesi, çocukların erken yaşta ekonomik katkı sağlamasını zorunlu hale getirmektedir. Kalaycı (2011) ve Harunoğulları (2016) gibi çalışmalar da göçmen ailelerde çocuk işçiliğinin yaygınlaştığını belirtmektedir. Bu bağlamda bazı katılımcıların çocuklarının, eğitim hayatlarını yarıda bırakarak çalışmak zorunda kalmaları ya da kardeş bakımını üstlenmeleri, yalnızca mevcut ekonomik zorlukları değil, aynı zamanda çocukların uzun vadeli gelişimini ve fırsat eşitliğini tehdit eden bir yapısal sorunu da gözler önüne sermektedir. Literatürde çocuk işçiliği, eğitime erişimdeki engeller ve aile içi sorumluluk dengesizlikleri gibi etkenlerle açıklanan bu durum, bu çalışmada tek ebeveynli göçmen ailelerde daha belirgin ve yoğun biçimde gözlemlenmiştir.

4.2.1.2. İş İmkanları ve Statü

Görüşmelerde, katılımcıların iş yaşamında karşılaştıkları zorluklar çok boyutlu olarak ortaya çıkmıştır. Bu zorluklar özellikle zorunlu iş seçimi ve iş bulma süreci kodları altında toplanmıştır.

4.2.1.2.1. Zorunlu İş Seçimi

Katılımcıların bir kısmı, istemedikleri halde geçimlerini sürdürebilmek için çeşitli işlerde çalışmak zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Bu durum, zorunlu iş seçimi olarak tanımlanmakta ve sıklıkla işe dair memnuniyetsizlikle birlikte anılmaktadır. Düzensiz olarak farklı işlerde çalışan bir katılımcı, gelir yetersizliği nedeniyle ev temizliğine gittiğini ancak bu durumdan utandığını ifade etmiştir:

"Bazen şöyle de yapıyorum, mesela evinin temizlenmesini isteyen kişiler bazen beni çağırıyor, evini temizliyorum. Bu durumdan biraz çekiniyorum, utanıyorum. Pek bu konuda bahsetmek istemiyorum." (K, 19)

Bir başka katılımcı ise yaptığı işi istemeyerek sürdürdüğünü şu sözlerle dile getirmiştir:

"Başka iş bulamadığım için bunu yapmak zorundayım. Çok memnun değilim" (K, 7)

Bu ifadeler, göçmen kadınların içinde bulunduğu ekonomik zorunluluklar nedeniyle kendi tercihlerinden bağımsız olarak düşük statülü ya da güvencesiz işlerde çalışmak zorunda kaldığını göstermektedir.

4.2.1.2.2. İş Bulma Süreci

Katılımcıların önemli bir bölümü, iş bulma sürecinde çeşitli yapısal ve bireysel engellerle karşılaştığını ifade etmiştir. Bu zorluklar özellikle “ailevi sorumluluklar ve çocukların güvenliği” ile “fiziksel engellenmişlik” olmak üzere iki temel başlık altında toplanabilir.

4.2.1.2.2.1. Ailevi Sorumluluklar ve Çocukların Güvenliği

Tek ebeveyn olmanın getirdiği bakım yükü, kadınların işgücüne katılımını doğrudan etkileyen başlıca faktörlerden biridir. Katılımcıların bir kısmı, çocuklarını yalnız bırakmak istemedikleri ya da onların güvenliğinden endişe duydukları için iş arama ya da sürdürme süreçlerinde önemli kısıtlamalar yaşadıklarını belirtmiştir. Bu durum, kadınların uygun iş bulma şansını azaltmaktadır. Bir katılımcı bu durumu şöyle ifade etmiştir:

“Çocukları merak ettiğim için ben gidip çalışmadım, şöyle iş baktım. Birkaç yere baktım, bu part time olarak aradım ama hiç kimse kabul etmiyordu. Çocuklarım saat üçte eve geliyor. Beni evde bulamazlarsa güvenemem. Kendim götürüp kendim teslim almam gerekiyor. Çünkü daha önce onların kaçırılmasıyla alakalı tehdit almıştım babalardan. Bu yüzden onları bırakıp da çalışmam.” (K, 10)

4.2.1.2.2.2. Fiziksel Engellenmişlik

Bazı katılımcılar ise yaş ya da sağlık gibi fiziksel nedenlerden dolayı iş bulmakta güçlük çektiklerini ifade etmiştir. Özellikle belirli bir yaşın üzerinde olmak veya sağlık sorunlarının bulunması, işverenler tarafından işe alım sürecinde dışlayıcı bir kriter olarak görülmektedir. Bu durum, göçmen kadınların zaten sınırlı olan iş olanaklarını daha da daraltmaktadır. Bir katılımcı yaş nedeniyle reddedildiğini şu sözlerle dile getirmiştir:

"Ben ilk geldiğimiz zamanlar tekstillere gittim. Baktılar yaşımı sordular, ben de kırıktan fazla yaşıyım. O yüzden benim çalışmama izin vermediler, iş vermediler. O yüzden çalışamadım." (K, 13)

Bir başka katılımcı ise alerjik hastalıklar sebebiyle düzenli çalışamadığını belirtmiştir:

“Daha önce 3 ay kadar bir yerde çalıştım, kendi vilayetimde tekstilde düzenli çalışıyordum. Buraya geldiğimde bir triko fabrikasında çalıştım. Alerjik sorun yaşadığım için devam edemedim. Düzenli olarak çalışamıyorum, alerjilerim nüksediyor. Tekstillerde çalışmayı çok isterim ama ne kadar istesem de çalışamıyorum.” (K, 5)

Katılımcıların ifadelerine göre, tek ebeveyn olan göçmen kadınlar hem çocuk bakımı hem de sağlık ya da yaşla ilgili nedenlerle iş bulmakta zorlanmaktadır.

4.2.1.3. Eğitim ve Eğitim İmkanları

Göçmen anneler, çocuklarının eğitim sürecinde çeşitli engellerle karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle kayıt işlemlerindeki aksaklıklar ve okul içi yönlendirme hataları, çocukların okula devamını zorlaştırmakta, eğitimden kopma riskini artırmaktadır.

Bir katılımcı, anaokuluna kayıt için defalarca başvurmasına rağmen sonuç alamadığını şöyle aktarmaktadır:

“Anaokulu benim çok yakınımıdaydı her fırsatta gidip kaydını yaptırdım. Patronları bana dedi ki şu an yer yok sen numaranı bırak yer olunca biz seni arayacağız dediler ama arayan olmadı.” (K, 7)

Bir başka katılımcı ise, çocuğunun uygun olmayan sınıfa yerleştirilmesi nedeniyle okula karşı soğuduğunu ifade etmektedir: “Aslında 10 sınıfa gitmesi gerekiyordu ama okul müdürü onu lise bire alınca o zaman daha çok nefret etti. Okula gitmez oldu. Şu an açıktan okuyor.” (K, 2)

4.2.1.4. Sosyal Yardım ve Destekler

4.2.1.4.1. Sosyal Destek Mekanizmalarına Erişimde Zorluklar

Katılımcılar, çeşitli sosyal destek mekanizmalarına ulaşmakta zorluk yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu zorluklar çoğunlukla belgelerin eksikliği, kimlik sorunları, başvuruların reddedilmesi ya da sistemin kendine özgü karmaşıklığı üzerinden şekillenmiştir. Yardıma muhtaç olduklarını belirtmelerine ve gerekli evrakları temin etmelerine rağmen yardım alamayan kadınlar, bu sürecin yıpratıcı ve adaletsiz olduğuna dikkat çekmiştir:

“Yani şöyle biraz zor hissettim çünkü ben çocuklar için yardım talep ettim Sosyal Hizmetlerden, merkezine gittim, başvuru yaptım, eve geldiler, eve ziyareti yaptılar, her gün durumu gördüler. Buna rağmen bana yardım çıkartmadılar. Evin durumunu çok kötü olduğunu gördüğü halde bana yardım çıkartmadı. Bu beni rahatsız etti yani

benden istenen bütün evrakları bulması ve onları çıkarması gerçekten zordu ve ben bütün evrakları temin ettim ve buna rağmen bütün kanıtlara rağmen yani bunu görmelerine rağmen şey yapmadılar.” (K, 2)

“Yardımlara ihtiyacım var ama ben bu yardımları alamadım. Sosyal destek yardımı var. Bazı bir de şey var, gıda kolisi var, aylık kart da var. Ama ben bu yardımları alamadığım için biraz zorlanıyorum. Yani benim ihtiyacım var bu yardımlara.” (K, 16)

Bazı katılımcılar ise kimlik belgesi ya da oturum izni gibi temel belgelerden yoksun olmaları sebebiyle sosyal destek mekanizmalarından faydalanamadıklarını belirtmiştir:

“Nüfustan randevu alamıyorum, başkasının adını almak zorundayım. Biz bir başka bir şehir, bir gitsek gezsek yabancı olduğum için gidemiyorum. Çünkü orda da sorunlar, problemler yaşayabilirim. Yani yine de o izin kâğıt gerekiyor. Ben o izin kâğıdı alamıyorum. Biz okula işte EBA 'dan şuradan. Şey olduğu için giremedik. Mesela T.C. numarası olmadan olmuyor. Hiçbir şey adliye gittiğimde ilk. Bu mahkeme açıldığında şey yani giriş yapabilmem için orada bir yere bir şey yapmam lazımdı. Benim pasaportum geçmediği için avukat giriş yaptık. Benim oturumum vize vs. hiçbir şeyim yok. Pasaportum var bazı yerlere geçiyor, bazı yer de geçmiyor. Mesela Pandemi döneminde otobüsle alakalı bir şey. Otobüse binmek için bir kart bastığında bir şeyler oluyordu istiyorlardı ya hiç hatırlamıyorum her şey mi HES kodu... Biz ben HES kodu çıkartamadım. Çünkü şeyim yoktu. Kimlik yoktu ki ben çıkartabileyim.” (K, 1)

Bu ifade, katılımcının sosyal destek mekanizmalarına erişiminin yetersizliğini ve bunun getirdiği güçlükleri açıkça ortaya koymaktadır. Kimlik belgesi veya oturum izni gibi temel belgelerin eksikliği, katılımcının pek çok kamu hizmetine ve fırsatına erişimini engellemektedir. Katılımcının yaşadığı durum, sadece günlük yaşamı değil, aynı zamanda hukuki ve sağlık gibi temel hizmetlere erişimi de zorlaştırmaktadır. Özellikle belirtilen, pandemi döneminde HES kodu alabilmek için kimlik belgesinin gereksinimi, katılımcının sağlık ve ulaşım gibi önemli ihtiyaçlarını karşılamasını engellemiştir.

Destek mekanizmalarına erişemeyen göçmen kadınlar, çocuklarının bakımını tek başına üstlenmek zorunda kaldıkları için hem fiziksel hem de psikolojik açıdan zorlandıklarını aktarmıştır. Bir katılımcı, çalışırken çocuğuna bakım sağlayamama sorununu şu şekilde ifade etmiştir:

“Orda çalışırken ben oğlumu bir anaokuluna bırakmıştım. Oğlumu saat üçte çıkarıyorlardı, onu bizim evin önüne bırakıyorlardı. Benim molam saat 2 ile 3 arasındaydı ben yemek molasını kullanmıyordum. Saat üçte kullanıyordum, koşarak

evimin önünden oğlumu alıyordum. Ondan sonra da makinanın altına böyle bir şey karton seriyordum. Orada da oğlumu yatırıyordum ve ben içten içe içim ağlıyordu.

Oğlumu böyle şartlarda uyuttuğum için ama elimden bir şey gelmiyordu.” (K, 19)

Katılımcı tek başına üstlendiği çocuğun bakım yüküyle, çalışma hayatını aynı anda yürütmek zorunda kalmıştır. Çocuğunu uygun bir bakım ortamı yerine iş yerinde, karton üzerinde uyutmak zorunda kalması, destek mekanizmalarının yetersizliğinin ve yalnız ebeveyn olmanın kadınların yaşamında çok yönlü bir yük haline gelebildiğini ortaya koymaktadır.

Katılımcılar, sosyal destek mekanizmalarına erişim sağlamakta yaşadıkları zorlukların sadece maddi değil, aynı zamanda psikolojik açıdan da büyük etkiler yarattığını ifade etmişlerdir. Tek başına çocuk bakmak, resmi yardımları alamamak ve bürokratik engellerle mücadele etmek zorunda kalan kadınlar hem fiziksel hem de duygusal açıdan yaşadığı zorlukları belirtmişlerdir.

Bu bulgular, Soskolne'nin (2001) çalışmasıyla örtüşmektedir. Soskolne, tek ebeveyn olan göçmen kadınların kültürel, ekonomik ve toplumsal etkenler nedeniyle daha fazla psikolojik sıkıntı yaşadığını, bu zorluklarla baş edebilmeleri için sosyal desteğin hayati bir önemde olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda, göçmen kadınların karşılaştığı yapısal engellerin yanı sıra, onların psikolojik güçlenmesini destekleyecek bireysel ve kurumsal destek mekanizmalarının geliştirilmesi önem taşımaktadır.

4.2.1.5. Sağlık

Göçmen kadın katılımcıların 6'sı, sağlık hizmetlerine erişimde çeşitli zorluklar yaşadıklarını belirtmiştir. Bu zorluklar; sağlık sigortasının olmaması, ekonomik yetersizlikler nedeniyle tedavi ve cihazlara ulaşamama ve kimlik eksikliği nedeniyle kamu sağlık hizmetlerinden faydalanamama gibi sebeplerle şekillenmektedir. Katılımcıların ifadeleri, yalnızca bireysel değil, aynı zamanda sağlık sisteminin işleyişinden kaynaklanan sistemsal engellerin de etkili olduğunu göstermektedir.

Bir katılımcı, resmi nikâhının olmaması ve boşanma sürecinin resmiyete dökülmemiş olması nedeniyle sağlık sigortasına erişemediğini ve bu durumun tüm sağlık giderlerini kişisel olarak karşılamasına neden olduğunu ifade etmiştir:

“Benim sağlık sigortam aktif değil. Ben mesela bir hastaneye vesaire gitmem gerekirse ben bütün ilaçlar vesaireyi ücret olarak almam gerekiyor. Resmi bir evlilik yap ondan

sonra diyorlar ama zaten boşandığım eşim nerede bilmiyorum. Bu yönden zorlanıyorum.” (K, 16)

Bir başka katılımcı, gerekli tıbbi cihazın yüksek maliyeti nedeniyle tedavisini sürdüremediğini şu sözlerle aktarmıştır:

“Kulağımda duyma sorunu vardı. Hastaneye gittim, bir cihaz kullanmam gerektiği söylendi. Fakat cihazın fiyatı çok yüksekti.” (K, 7)

Kimlik belgelerinin eksikliği nedeniyle düzenli kontrolleri dahi yaptıramayan katılımcılar da bulunmaktadır. Koruyucu sağlık hizmetlerinden yararlanamamak, kadınların sağlığını riske atan bir durum olarak öne çıkmaktadır:

“Yani bu 40 yaş üstü kadınlar için bu kanser şeyini, meme kanserine ben katılamıyorum. Ben gidemiyorum çünkü eksik şeylerim var orada.” (K, 1)

Bu ifadeler, göçmen kadınların sağlık sistemine dâhil olmakta ciddi güçlükler yaşadığını ortaya koymaktadır. Kimlik ve oturma sorunları, sağlık sigortasına erişememe ve maddi yetersizlik gibi faktörler, sağlık hizmetlerinin ulaşılabilirliğini kısıtlamaktadır. Bu kısıtlamalar kadınlar da mevcut olan sağlık sorunlarının ilerlemesine, aynı zamanda erken tanı ve koruyucu hizmetlerde de mahrum kalmasına neden olabilmektedir.

4.2.1.6. Hobi

Katılımcıların yalnızca 7’si kendine zaman ayırarak gerçekleştirdiği bir hobisi olduğunu belirtmiştir. 12 kadın, kişisel zaman eksikliği nedeniyle hobiye vakit ayıramadığını ifade ederken; 3’ü hobi edinmediğini, 1 kişi ise maddi imkânsızlıklar sebebiyle hobi faaliyetlerine katılamadığını belirtmiştir. Bu durum, tek ebeveyn olarak yaşam süren göçmen kadınların, kendilerine ait zaman yaratmakta güçlük çektiklerini ve kişisel ilgi alanlarını ikinci plana atmak zorunda kaldıklarını göstermektedir.

Özellikle çocuk bakım yükü ve geçim kaygısı, kadınların bireysel ihtiyaçlarını ertelemelerine neden olmaktadır:

“Ben çocuklarıma hayatımı adadığım için o yüzden hobilerime vakit bulamıyorum. Ben aslında resim yapmayı seviyorum ama resimle falan uğraşmıyorum. Sadece kendimi çocuklarımla ilgilenmeye adadım.” (K, 16)

“Spor yapmak isterdim, vaktim yetişmiyor anca bu kadar çocuklar için.” (K, 8)

“Hobi olarak kuaförlük öğrenmek ve onu gerçekleştirmek isterdim ama kısmet olmadı.” (K, 5)

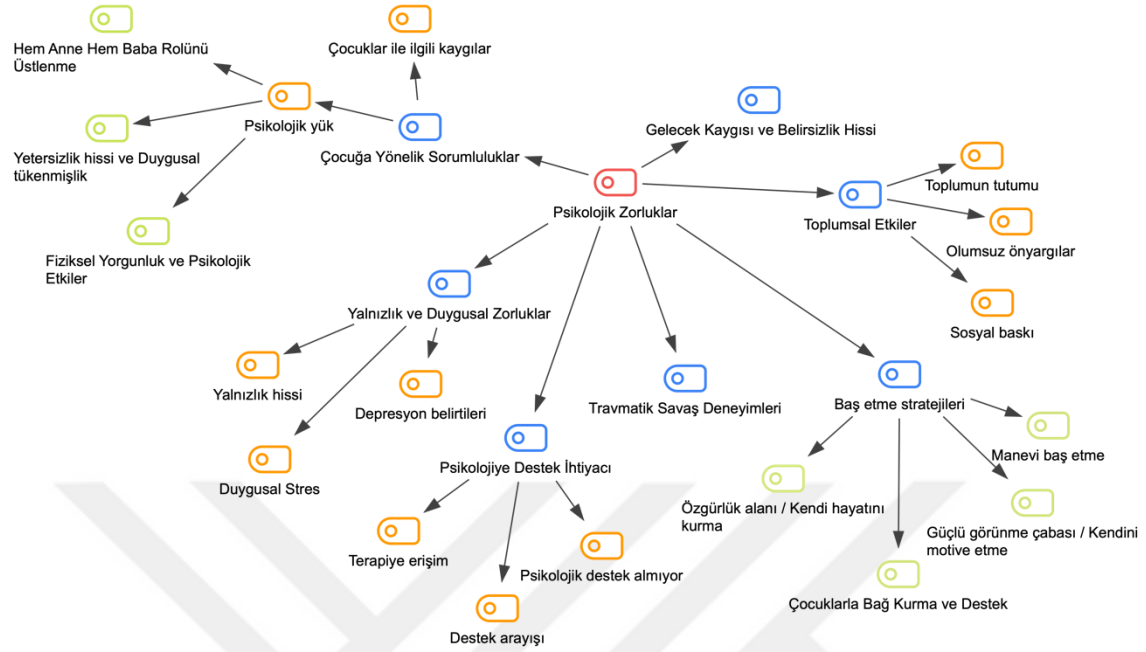
Katılımcılar, hobi edinme sorusuna genellikle yapmak istedikleri hobileri belirterek, ancak bu isteklerini gerçekleştirememeye sebeplerinin zaman eksikliği olduğunu dile getirmiştir. Bu bulgular, ev iş ve ev üçgeninde hayatını geçiren kadınlar kendilerine kafalarına dağıtmak için kişisel olarak vakit ayıramadığını gözler önüne sermektedir.

Bazı katılımcılar, hobi edinme isteklerine rağmen maddi imkânsızlıklar nedeniyle bu faaliyetleri sürdüremediklerini ifade etmiştir. Ekonomik yetersizlikler hem bireysel gelişim hem de psikolojik iyilik hâli açısından önemli olan hobilerin gerçekleştirilmesinin önünde ciddi bir engel olarak öne çıkmaktadır.

“Evet hobilerim var ama onu gerçek hayatta gerçekleştiremiyorum. Çünkü o hemşirelik seviyorum yüzmeyi seviyor ama bunu maddi olarak yapamadığım için zorlandığı için yapamıyorum.” (K, 2)

Kadınlar, geçim kaygıları ve diğer maddi zorluklar nedeniyle hem kişisel tatmin sağlayacak aktivitelerden hem de potansiyel hobilerinden uzak kalmaktadırlar. Bu durum, bireysel tatmin ve psikolojik rahatlama gibi önemli unsurlardan yoksun kalmalarına yol açmaktadır. Burada ortaya çıkan asıl bulgu kişisel vakit ayıramama, ekonomik sebeplerle hobiye gerçekleştirememek ve hobisizliktir.

4.2.2. Psikolojik Zorluklar

Şekil 3: Psikolojik Zorluklar Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Kaynak: Yazar tarafından Maxqda programı kullanılarak oluşturulmuştur.

4.2.2.1. Yalnızlık ve Duygusal Zorluklar

Katılımcıların yaşadıkları psikolojik zorlukların çeşitlerini ve yoğunluğunu daha iyi anlayabilmek amacıyla, Tablo 7’de tek ebeveynli göçmen kadınların yaşadığı yalnızlık ve duygusal zorluklara ilişkin kodlanan verilerin dağılımı sunulmuştur.

	Bölümler	Yüzde
Yalnızlık Hissi	23	48,94
Duygusal Stres	17	36,17
Depresyon Belirtileri	7	14,89
TOPLAM	47	100,00

Tablo 7: Yalnızlık ve Duygusal Zorluklar

Kaynak: Yazar tarafından Microsoft Excel programı kullanılarak oluşturulmuştur.

Bu veriler, derinlemesine görüşmelerin analizinden elde edilen kodlama sonuçlarına dayanmaktadır. Yalnızlık hissi, duygusal stres ve depresyon belirtileri olmak üzere üç ana başlık altında toplanan bu bulgular, kadınların psikolojik açıdan öne çıkan sorun alanlarını ortaya koymaktadır.

4.2.2.1.1. Yalnızlık Hissi

Tablo 7’ deki dağılıma göre katılımcıların %48, 94’ü yalnızlık hissi yaşadığını belirgin şekilde dile getirmiştir. Yalnızlık, göçmen kadınların yaşadığı önemli duygusal zorluklardan birisidir. Bu yalnızlık, sadece fiziksel yalnızlıkla sınırlı olmayıp, aynı zamanda psikolojik ve sosyal açıdan da ciddi bir etki yaratmaktadır. Bu bağlamda katılımcıların verdikleri yanıtlardan bazıları aşağıda sunulmuştur:

“Bu beni yıpratıyor tek başıma diye, hem tek olmaktan bazen gerçekten bunalıyorum. Hep tek yani bir çocuk hastalanıyor ya da sen hastalanıyorsun ya da bir maddi sıkıntıların ya da bir psikolojik sıkıntıların varsa hep tek hep tek hep tek hep tek oluyorun. Bu dönümler beni çok yıpratıyor.” (K, 20)

“Suriye’de ailem var, burada kimse yok sadece ben ve çocuklarım.” (K, 14)

“2 tane sezaryen doğum yaptığımda, hastane üç gün kaldım, hiç beni kimse gelmedi.” (K, 12)

“Ben iki defa hasta olmuşum, iki defa da zorluk çektim, çünkü çocuklarımın da benim de yanımda olacak kimse yok. Sen mecburen kendi kendinle mücadele ediyorsun hasta olduğunda.” (K, 4)

Bu bulgular, göçmen kadınların yaşadığı yalnızlık ve sosyal destek eksikliğinin, psikolojik ve fiziksel sağlık üzerinde ne kadar etkili olduğunu gözler önüne sermektedir. Katılımcılar, özellikle günlük yaşamda karşılaştıkları zorluklar karşısında yalnızlık hissinin yoğunluğundan bahsetmektedirler. Tek başına evde kalmak, hasta olmak ya da maddi sıkıntılarla başa çıkmak gibi durumlar, katılımcıların psikolojik olarak tükenmişlik hissetmelerine yol açmaktadır.

Sosyal destek eksikliği, yalnızlık hissini daha da derinleştirmektedir. Suriye’deki ailelerinden uzak olmaları ve yalnızca çocuklarıyla yaşamaları, bu duygusal yükü artırmaktadır. Doğum gibi önemli yaşam olaylarında bile yanlarında kimsenin bulunmaması, sosyal desteğin eksikliğini ve yalnızlığın ne kadar zorlayıcı olabileceğini ortaya koymaktadır. Hastalandıklarında da yalnız kalmaları, fiziksel zorlukların duygusal yıkımla birleştiğini göstermektedir. Bu bulgular, Mazlumder’in (2014: 30) raporundaki tespitlerle örtüşmektedir. Raporda da tek ebeveynli göçmen kadınların yalnızlık duygusunu daha yoğun yaşadıkları, çocuklarına tek başlarına bakmak zorunda kalmaları ve toplumsal destekten yoksun olmalarının bu hissi derinleştirdiği vurgulanmaktadır.

4.2.2.1.2. Duygusal Stres

Tablo 7'ye göre katılımcıların %36, 17'si duygusal stres yaşadığını ifade etmiştir. Duygusal stres, göç süreciyle birleşen yalnız ebeveynlik, ekonomik zorluklar ve sosyal destek eksikliği gibi faktörlerle birlikte yoğunlaşmaktadır.

"Ben mesela çocukları yatırdıktan sonra bazen kendimi boğuluyormuş hissederim, rahatsız hissederim, bazen ağlarım yani çocuklar yattıktan sonra onlar görmesin diye." (K, 16)

Katılımcı, yalnız kaldığında duygusal olarak sıkışmış ve boğulmuş hissettiğini belirtmektedir. Bu durum, duygusal stresin görünür hale geldiği önemli bir an olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuklarının yanında güçlü durmaya çalışsa da yalnız kaldığında duygularını bastıramamakta ve ağlama ihtiyacı hissetmektedir.

Başka bir katılımcı, yalnızlık, travmatik doğum deneyimi ve sosyal destek yoksunluğunun katılımcının duygusal yükünü nasıl artırdığını göstermektedir.

"Zor çok zor yani. Ben onları düşündüğüm için her zaman hastayım. Zor bir durum. Zaten her şey benim üzerimde okula hastaneye, her yere ben götürüyordum zaten. Onlar doğduğundan beri zaten onlarla hiçbir şekilde ilgilenmedi. Her şeyleriyle ben ilgilendim... Ben bir defa hamileydim, 6 aylıktın 6 aylık hamileydim. Doğdu, sonra öldü, orada yeni doğal. Doktor bana şey dedi. Senin kimsen yok mu? Dedi hastanede. Yani benim yanımda hiç kimse yoktu. Ben tek başıma hastaneye doğuma gitmişim." (K, 2)

Bu ifade ile yalnız ebeveyn olmanın sadece gündelik sorumlulukları değil, aynı zamanda kritik hayat anlarındaki yalnızlığı da kapsadığı görülmektedir.

Bir diğer katılımcı ise duygusal stresin yalnızca geçici bir ruh hâli değil, kalıcı ve genelleşmiş bir duygusal duruma dönüştüğünü açıkça ortaya koymaktadır: "Yorgun mutsuz üzgün kimsesiz hissediyorum. Olumlu bir yönü yok." (K, 8)

4.2.2.1.3. Depresyon Belirtileri

Tablo 7, verilerine göre katılımcıların %14,89'u, depresyona işaret eden belirtiler yaşadığını ifade etmiştir. Bu belirtiler: yoğun psikolojik baskı, sosyal destek yetersizliği ve yalnız ebeveynliğin getirdiği sürekli sorumluluklarla doğrudan ilişkilidir. Katılımcılardan biri, yaşadığı ruhsal durumu şu şekilde dile getirmiştir:

“Hayata karşı olumsuz düşüncelerim var. Genel olarak iyi hissetmiyorum. Ben de kendimi böyle boğuluyormuş gibi hissettiğim için başvurum var. Şu an beklemedeyim yani, ben de bekliyorum.” (K, 19)

Bu ifade, psikolojik baskının bireyin yaşam kalitesi üzerindeki etkisini ve profesyonel destek arayışına yönelme ihtiyacını gözler önüne sermektedir.

Katılımcıların bir kısmı, depresyon belirtileri yaşadığını açık bir şekilde ifade etmiştir. Bu belirtiler yalnızca ruhsal değil, aynı zamanda fiziksel düzeyde de kendini göstermektedir. Örneğin bir katılımcı, yaşadığı psikolojik sorunlara yönelik ilaç tedavisi aldığını ve bunun bedensel etkilerini şu sözlerle dile getirmiştir:

“Psikolojik olarak kendimi kötü hissediyorum. Şu an psikolojik ilaçlar kullanıyorum ve başım dönüyor, bayılıyorum, haberim olmuyor.” (K, 2)

Bu ifade, bireyin hem ruhsal hem fiziksel açıdan zorlandığını ve psikolojik destek sürecine ihtiyaç duyduğunu ortaya koymaktadır. Depresyonla ilişkili belirtilerin bazı katılımcılarda açık biçimde görülmesi, hem tek ebeveyn olmanın getirdiği ağır sorumlulukların hem de göç sürecine bağlı zorlukların ruh sağlığı üzerindeki etkilerini yansıtmaktadır.

4.2.2.2. Baş Etme Stratejisi

Katılımcılar yaşadıkları zorluklarla başa çıkmak için çeşitli stratejiler geliştirmiştir. Bu başa çıkma stratejileri arasında manevi inançlara sığınma, kendini motive etme, özgürlük alanı oluşturma, çocuklarla bağ kurma gibi yöntemler ön plana çıkmaktadır. Bazı katılımcılar için dini inançlar, yalnızlık ve çaresizlik anlarında moral ve dayanma gücü sağlayan bir unsur olmuştur:

“Çok şükür ben böyle diyorum. Allah’ım her zaman yanımda, yemin ederim her zaman hissediyorum. Gerçekten ben çok şükür niyetliyim bugün. Allah’ım beni hiç bırakmadı, her zaman öyle hissediyorum.” (K, 14)

Katılımcılar yaşadıkları zorluklarla başa çıkarken dini inançlarından ve maneviyatlarından güç aldıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum, onların psikolojik yüklerini hafifletmelerine yardımcı olduğu ve zorluklara karşı içsel direnç geliştirmelerine katkı sağladığı görülmektedir.

Bazı katılımcılar, yalnız ebeveynliğin getirdiği zorluklarla başa çıkarken, kendilerine ve çocuklarına ait bağımsız ve özgür bir yaşam kurma arzusunu bir baş etme yöntemi olarak

ifade etmişlerdir. Özellikle geçmişte maruz kalınan ailevi, sosyal ya da kültürel baskılardan uzaklaşmak ve yeni bir başlangıç yapma fikri, katılımcıların yaşamlarını kontrol etme ve yeniden yapılandırma çabalarını yansıtmaktadır. Aşağıdaki ifade, bu baş etme biçimini açıkça ortaya koymaktadır:

“Yani mesela ben burada şu an Türkiye’deyim, Suriye şu an özgürlüğüne kavuştu ben eğer oraya dönersem ailemle yaşamam gerekiyor ve oradaki baskılar tabii ki biraz daha böyle baskı altında kalacağız. Ama burada ben kızımınla ben tek başıma yaşıyorum ve gerçekten öyle kendi hayatımızı yaşıyoruz. Yani sakın sakın kendi seçimlerimizle burada yaşaması daha rahat tabi ki.” (K, 6)

Bu ifade, göçmen kadınların bireysel alan yaratma, karar alma süreçlerinde aktif rol üstlenme ve çocuklarıyla daha özgür bir yaşam kurma yönündeki tutumunu gözler önüne sermektedir.

Katılımcıların bir kısmı, yaşadıkları zorluklarla başa çıkma sürecinde çocuklarıyla kurdukları duygusal bağı güçlendirmeyi de bir baş etme yöntemi olarak kullanmaktadır. Çocuklarına duydukları sevgi, sorumluluk ve onları koruma arzusu, kadınların yaşadıkları travmalarla mücadele ederken önemli bir motivasyon kaynağı haline gelmiştir. Bu yaklaşım hem psikolojik dayanıklılığı artırmakta hem de ebeveynlik rollerini içselleştirmelerine katkı sağlamaktadır.

“Çocukları büyütürken çok zorlandım ama onların büyüdüğünü gördüğümde onlara feda, onlar için her şeyi yapıyorum.” (K, 11)

Bu ifade, annenin çocuğuna duyduğu bağlılık sayesinde kendi yaşadığı zorlukları ikinci plana atabildiğini ve bu bağın, yaşam motivasyonunu canlı tutmada etkili olduğunu göstermektedir.

Bazı katılımcılar ise, yaşadıkları zorluklara karşı geliştirdikleri baş etme stratejilerinde içsel motivasyonlarını ve sınırlarını kabullenmeyi öne çıkarmışlardır. Bu tutum, kadınların kendilerini sürekli güçlü tutma çabası ve bir insan olarak kendi sınırlarının farkında olma haline dayanmaktadır. Yetersizlik hissiyle başa çıkmanın bir yolu olarak, ellerinden geleni yapmanın yeterli olduğu düşüncesiyle kendilerini motive etmeye çalışmaktadırlar.

“Çünkü ben bir kadını zaten sonuçta. Bir insanım, kendimi daha fazla yükletemiyorum. Yani ya elimden gelen bu ve sadece bu kadar yapabiliyorum.” (K, 20)

Bu ifadeye göre katılımcı, yaşadığı zorlu deneyimler karşısında kendi içsel motivasyonunu oluşturmuş ve bu sayede zorluklarla baş etmeye çalışmaktadır. Tek

başına olmaktan kaynaklanan toplumsal baskılara rağmen, kendine karşı öz şefkatini ve öz yeterlilik duygusunu korumaya çaba göstermektedir.

Katılımcıların zorluklarla başa çıkma yöntemleri farklı stratejiler üzerinden şekillenmektedir. Manevi inançlara yönelme, kişisel alan yaratma, çocuklarla duygusal bağ kurma, güçlü görünme çabası ve kendini motive etme gibi yollar, çeşitli katılımcılar tarafından ifade edilen baş etme biçimleri arasındadır. Bu stratejiler, katılımcıların psikolojik yüklerini hafifletmelerine, duygusal dengeyi korumalarına ve gündelik yaşamlarını sürdürebilmelerine yardımcı olmaktadır.

4.2.2.3. Çocuklara Yönelik Sorumluluklar

4.2.2.3.1. Psikolojik Yük

Göçmen tek ebeveyn kadınlar, çocuklarının tüm bakım, eğitim ve geçim yükünü tek başlarına üstlenmektedir. Katılımcılar hem annelik hem babalık rollerini yerine getirmek zorunda olduklarını ifade etmişlerdir.

“Aynı zamanda anne ve baba olmak biraz zor. Neden diyecekseniz oğlum çünkü yalnız kalmayı hiç istemiyor, hiç kabul etmiyor. Mesela şu an 10 yaşına geldi ve hala bana diyor ki anne beni yatır, anne beni uyut gibi hep mesela benim arkadaşım varsa bir arkadaşımın bir işi varsa ben ona yardım etmem gerekiyorsa beraber gidiyoruz. Hiç tek başına kalamıyor. Yani bu yandan yalnız ebeveyn olmak zor.” (K, 19)

“Ben baban yok derim oğluma, oğlum şey der sen anne ve babamsın, beni çok sever. Ben de onu çok severim... Eşim olmadığı için tabii ki zorluk oluyor. Özellikle çocuğum küçükken her şeyi ben pazarda dükkânda her yeri benim gitmem gerekiyordu. Bu yönden zorlanıyordum. Şimdi biraz daha iyi. Tabi ki zor oluyor. Eşim yok yani. Her işi ben her işin altından ben kalkmam gerektiğini, şu tabii ki zorluklarda oluyor.” (K, 13)

“Benim için çok zor olan durum şuydu, mesela ben anne ve baba rolünde olarak çocukların okuluydu hastanesiydi. Ondan sonra nüfus işlemleriydi. Bütün bu işlemleri tek başıma halletmem gerekiyordu.” (K, 10)

Katılımcılar, çocuklarının bakımından, duygusal desteklerine, eğitimlerine ve kamusal işlemlerine kadar her şeyi tek başlarına yapmak zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum hem fiziksel hem de duygusal açıdan onları zorlamaktadır. Anne olmanın yanı sıra, babanın üstlenmesi beklenen görevleri de yerine getirdiklerini belirtmişlerdir. Bu

yüzden hem çocuklarıyla duygusal bağ kurmaya hem de dış dünyada işlevsel olmaya çalışmaktadırlar.

“E zor bir süreç hem ev hem işyeri hem çocukların ihtiyacı... Mesela bazen toplantı oluyor, işten izin almakla uğraşıyorsun, artık göze batıyor sürekli ama çocuk yani, ihtiyaç var. Bazen hastalanıyor, bazen okulla ilgili bir sorun yaşıyor. Onların hepsiyle tek başına ilgilendiğim için çok zor bir süreç gerçekten. Hani ben mesela bazen hatırlıyorum, aklıma geldiği için diyorum, ne kadar koşturuyorum ya? ben gerçekten üzüldüm. Bir süre yani kendimi 5 dakika ayıramadım. Yani 6 yıl değil desem, belki daha fazla kendimi 5 dakika ayıramadım yani vakit bulamadım. Mesela ben eskiden tek başıma bakabilirim, yetiştirebilirim her kadın yani yeter ki istersin diyordum ama şimdi anladım. Bir çocuk gerçekten küçükken annesi yetiyor ama büyüdükten sonra bir baba ihtiyacı var.” (K, 9)

“Her şey benim üstümde; iş, para kazanmak, çocuklara bakmak... Hani sorunlar çözüm bulamayınca, hani bir an önce çözülsün de bir düzene gireyim. Yalnız olmak çok zor... Yani olumsuz dediğim de bu, bu zorluğu var. Yani kadın olarak her şeyle mücadele etmek. Hani şunu da yapayım, hani oradan destek alayım ya da ben destek istemeden çalışırım. Şunu yaparım ama yine olmuyor, destek almadan olmuyor.” (K, 1)

Katılımcıların ifadesi, yalnız ebeveynlik deneyiminin çok yönlü sorumluluklarla birlikte nasıl ağır bir yük haline geldiğini göstermektedir. Kadınlar, geçim sağlama, çocuk bakımını üstlenme ve günlük yaşamın diğer sorumluluklarını tek başlarına yürütürken hem fiziksel hem de duygusal anlamda ciddi bir yıpranma yaşadıklarını dile getirmiştir. Destek mekanizmalarına erişimde yaşanan eksiklikler, yalnızlık duygusuyla birleşerek zamanla tükenmişlik hissini derinleştirmektedir.

“Her gün 2-3 saat eve geliyordum, emziriyordum. Tekrar işe gidiyordum. Bu süreçte çok zordu.” (K, 9)

“Tek başıma çok zorlaşıyor, hastalanıyorum falan... çocuklarım içi güç topluyorum.” (K, 11)

Bu bulgular, yalnız ebeveynliğin hem fiziksel hem de psikolojik açıdan ciddi bir yük oluşturduğunu ve katılımcıların bu durumu aşabilmek için büyük bir çaba sarf ettiklerini göstermektedir. Tek ebeveyn olarak çocuklara bakım verme, ev işleri, iş yaşamı ve diğer sorumluluklar arasında sıkışıp kalan katılımcılar, zamanla yoğun fiziksel yorgunluk yaşadıklarını ve bu durumun psikolojik etkilerini hissettiklerini belirtmişlerdir.

Göçmen anneler, çocuklarının geleceği, eğitimi, psikolojik durumu, sosyal ilişkileri ve babasız büyümenin etkileri konusunda yoğun kaygılar taşımaktadır. Özellikle çocuklarının sosyalleşme süreçlerinde karşılaştıkları olumsuz deneyimler, annelerde hem koruma içgüdüsünü artırmakta hem de bu durumla nasıl baş edecekleri konusunda belirsizlik yaratmaktadır:

“Yani o aslında çok sosyal bir çocuk dışarı çıkmak istedi. Oynamak istedi ama çocuklar ona zarar verdi. O yüzden ona zarar veren çocuklardan cevap vermek yerine kaçmayı tercih etti. Biraz da sanırım benden de kaynaklanıyor. Ben de aşırı zararsız bir insanım ve bu durumu biraz yanlış olduğunu hissediyorum, yani onu biraz daha sosyalleşmesi gerekiyor ama bu durum daha nasıl baş edeceğimi bilmiyorum.” (K, 19)

Çocuğun sosyalleşme sürecinde ve kendini koruyabilecek bir özerklik geliştirmesinde ebeveynlerin rolü önemlidir. Ancak bu süreçte yaşanan olumsuzluklar, tek ebeveyn olan göçmen annelerde yetersizlik duygusuna yol açabilmektedir. Sosyalleşme sırasında karşılaşılan zorluklar, annelerin kendi çocuk yetiştirme tarzlarını sorgulamalarına ve bu durumu nasıl yönetmeleri gerektiği konusunda kararsızlık yaşamalarına neden olmaktadır.

4.2.2.3.2. Çocuklarla İlgili Kaygılar

Tek ebeveyn olarak yaşam süren göçmen kadınlar, çocuklarının geleceği, güvenliği ve psikolojik gelişimi konusunda derin kaygılar taşımaktadır. En çok endişe duyulan konuların başında kendilerine bir şey olması durumunda çocuklarına ne olacağı sorusu, katılımcıların zihinlerini sürekli meşgul etmektedir. Bu durum, annelerde ciddi bir belirsizlik ve korku yaratmaktadır:

“Tek başına ebeveyn olmak bana korku hissettiriyor. Çünkü ben tek başındayım. Bana bir şey olursa ben ölürsem onun yanımda kim kalacak diye. Yani bu yüzden de ben psikolojik destek talep ettim.” (K, 19)

Bunun yanı sıra, bazı anneler, çocuklarına temel yaşam koşullarını sunma konusunda yetersiz hissettiklerini ifade etmişlerdir. Beslenmeden eğitime kadar birçok konuda kaygı duymakta, çocuklarının “normal” bir yaşam sürebilmesi için ne yapmaları gerektiğini bilmemektedirler:

“Ben bazı günler onlara nasıl yemek veririm bilemiyorum, onlara sağlıklı hayat nasıl veririm bilmiyorum. Onları nasıl normal bir çocuk yaparım bilmiyorum.” (K, 18)

Bulgular arasında, çocukların dışarıdaki güvenliğiyle ilgili kaygılar da oldukça yaygındır. Anneler, çocuklarını okula gönderirken bile içlerinin rahat olmadığını, dış çevreden gelebilecek olası tehditler konusunda tedirginlik yaşadıklarını belirtmişlerdir:

“Sadece şuna endişeleniyorum, mesela çocuğumu okulu bırakıyorum ama acaba o güvende mi mesela kimse ona zarar verdi mi? O kimseye zarar verdi mi diye bu konuda birazcık endişeleniyorum.” (K, 15)

Genel olarak, katılımcılar çocuklarının güvenliği, psikolojik gelişimi ve geleceği konusunda sürekli bir kaygı hali içinde olduklarını ifade etmişlerdir. Bu durum, hem tek ebeveyn olmanın getirdiği sorumluluk yükünü hem de göçmen olmanın yarattığı belirsizlikleri daha da karmaşık hale getirmektedir.

4.2.2.4. Travmatik Savaş Deneyimleri

Tek ebeveyn olan göçmen kadınların yaşadığı psikolojik zorluklar yalnızca göç sonrası hayata uyum süreciyle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda savaş döneminde yaşadıkları travmalarla daha da derinleşmektedir. Katılımcıların ifadelerine göre, savaşın duygusal boyuttaki yıkıcı etkileri açıkça ortaya çıkmaktadır:

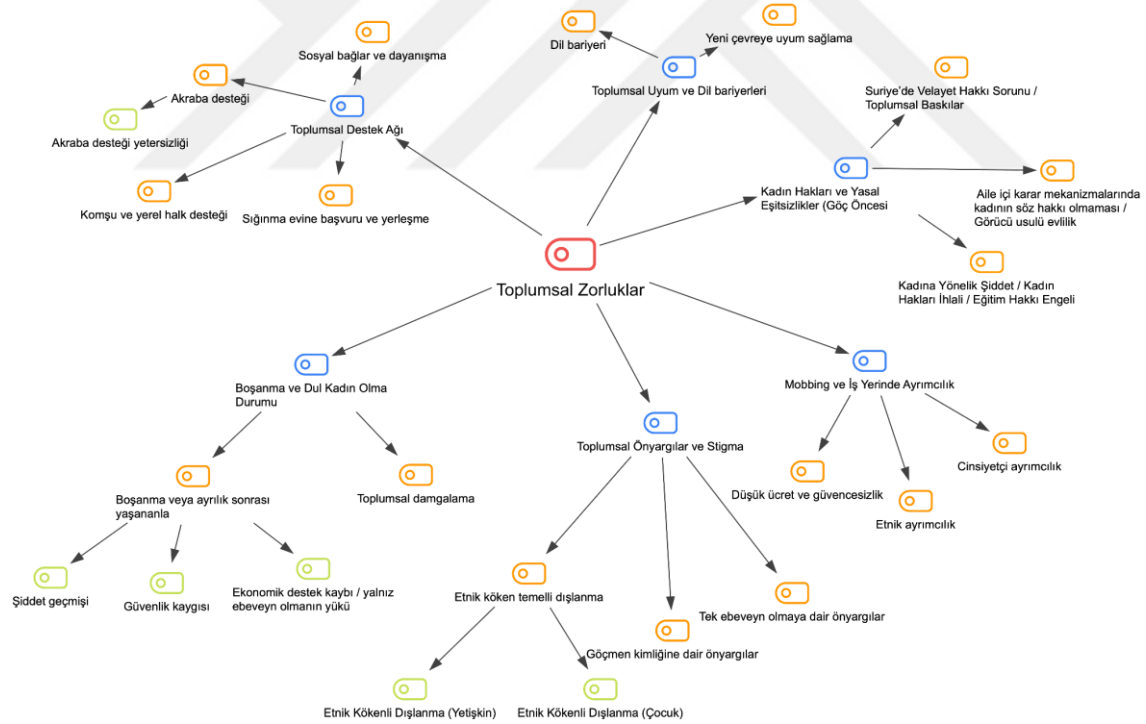
“O günler çok zordu savaş nedeniyle göç etmek zorunda kaldım ve hamile kaldım ve doğum yaptım. Yine bu savaş dönemlerinden olduğumuz şehre ambargo konulmuştu. Hiçbir şekilde dışarıya falan çıkamadık. 3 sene kadar böyle ambargo da mahsur kaldık ve eşim bana şeker ilacı veriyordu. Temin ediyordu ki vücuduma birazcık gıda gitsin diye 2 günde bir yemek ancak geçiyordu ve beni tünellerin altından dışarı kaçırdılar. Yani dışarı gönderdiler. Yani bu ambargodan kurtarabilmek için. Yani ben hamileyken eşim çok böyle üzülüyordu. Benim hamileliğim de çünkü bana bir lokma yemek yediremiyordu. Yedirmediği için oturup çocuk gibi ağlamıştı ve şey ben de ona aç değilim diye teselli ediyordum. Elimize yemek geçmiyordu ve birbirimizi destekliyorduk. Kimyasal ilaç attılar bizim olduğumuz bölgeye ve füze attılar ve bize çok zorladılar çok bize şey yaptılar. Patlama bomba falan bizim olduğumuz bölge. Sonra Özgür Suriye askerlere tünel kazdılar. Yerin altında bir bölgeye isteyen siviller isteyen oraya gidebilir diye. Buna göre de eşim beni çıkarmıştı. Dışarıya oraya göndermişti. “(K, 19)

“İlk benim ev önünde böyle bir tane bomba düştü. Bir tane çocuk 14 yaşında 2 kısım 2 parça oldu. Ben gözümle gördüm yani ben bir çıktım burada anca kıyafet aldım böyle biberonu aldım, böyle titriyorum çıktım yani çok kötü. Bir şey yaşadık. “(K, 12)

"Ben Suriye'de Halep'ten göç ettim eşimde askerdi o da askerlikten çıktı. Zor bir süreci korku vardı. Ben yeni hamileydim boşanmış olduğum eşimde askerlikten kaçıyordu. Zordu." (K,5)

Savaşın yarattığı travmatik deneyimler, göçmen kadınların psikolojik sağlıkları üzerinde kalıcı etkiler bırakmakta ve bu etkiler, yalnızca göç sonrası hayata uyum sürecini değil, aynı zamanda ebeveynlik rollerini ve günlük yaşamlarını da olumsuz yönde etkilemektedir. Katılımcıların anlatımları, savaş sırasında yaşadıkları şiddet, kayıplar, ambargo koşulları ve belirsizliklerin, kadınlarda derin bir travma yarattığını ve bunun ebeveynlik deneyimlerinde de büyük bir zorluk oluşturduğunu göstermektedir. Bu bulgular savaşın göçmen kadınların yaşamlarında derin etkilerini ve bu kadınların ruhsal sağlık problemlerinin iyileştirilmesi için daha fazla desteğe ihtiyaç duyduklarını ortaya koymaktadır.

4.2.3. Toplumsal Zorluklar

Şekil 4: Toplumsal Zorluklar Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Kaynak: Yazar tarafından Maxqda programı kullanılarak oluşturulmuştur.

4.2.3.1. Toplumsal Uyum ve Dil Bariyeri

4.2.3.1.1. Dil Bariyeri

Göçmen kadınların yeni bir topluma uyum sürecinde karşılaştıkları en temel zorluklardan biri, dil bariyeridir. Katılımcılar, uyum sürecinde yaşadıkları en büyük engellerin başında dil eksikliği olduğunu belirtmişlerdir. Dil, bireylerin yeni bir topluma entegre olma, sosyal ilişkiler kurma ve günlük ihtiyaçlarını karşılayabilme sürecinde önemli bir rol oynamaktadır.

Katılımcılardan biri, Türkiye'ye geldikten sonra Halk Eğitim Merkezinde A1 seviyesinde Türkçe kursuna katıldığını ancak ekonomik zorunluluklar nedeniyle kursu devam ettiremediğini belirtmiştir:

“3 sene önce şeye gittim, Türkçe öğrenim kursuna gittim, A1 kursunu bitirdim halk eğitimde. Ondan sonra da çalışmak zorunda kaldığım için kendimi ilerletemedim.” (K, 6)

Bu ifade, göçmen kadınların bir yandan geçimlerini sağlama zorunluluğu, diğer yandan dil öğrenme ihtiyacı arasında sıkıştıklarını göstermektedir. Dil öğrenimi her ne kadar toplumsal uyumun temel araçlarından biri olsa da göçmen kadınlar için ekonomik baskılar nedeniyle çoğu zaman geri planda kalmıştır.

Dil bariyeri göçmen kadınların sadece bilgiye erişimini değil, aynı zamanda günlük yaşamdaki temel ihtiyaçlarını ifade etmelerini de zorlaştırmaktadır. Bu durum, bireylerin bağımsız hareket etmesini kısıtlayarak, yalnızlık ve bağımlılık hissini artırmaktadır.

“İlk başta sadece dil olmadığı için zorlanıyordum. Yani çok fazla anlamıyordum. İletişim kuramadım için biraz zorladım.” (K, 9)

Bazı katılımcılar, dil bilmemekten kaynaklanan iletişim eksikliğinin psikolojik etkilerini daha derin bir şekilde tarif etmiştir. Bir katılımcı, kendini adeta bir hapishanedeymiş gibi hissettiğini söyleyerek yaşadığı yoğun sıkışmışlık duygusunu şöyle anlatmıştır:

“İlk zorluklar yani değil dil çok konuşamadığım diye kendimi açıklayamadım diye çok böyle sanki hapishanede gibi oldum. Yani kendini ne yapmak istediğini ya da ne konuşmak ne açıklama istediğini konuşamıyorsun diye açıklayamıyorsun kimse Google bekleyemez. Yani insan cümleyi kurabilmek için ya da translate okuyamıyorlar. Bilmem ne hani çok zordu. Dil en zor şeydi.” (K, 20)

Bu ifade, dil bariyerinin yalnızca iletişimsel değil, aynı zamanda ciddi bir psikolojik yük oluşturduğunu göstermektedir.

Bazı katılımcılar, dil yetersizliğinin sosyal ilişkiler kurma konusunda da büyük bir engel oluşturduğunu belirtmiştir. Bir katılımcının ifadesi bu durumu açıkça ortaya koymaktadır: “Ben Türk halkıyla böyle fazla yakınlaşamadım. Çünkü ben zaten Türkçe bilmediğim için en fazla selamlaşabiliyoruz.” (K, 13)

Dil eksikliği, yalnızca günlük hayattaki pratik güçlükleri değil, toplumsal aidiyet hissinin oluşmasını da olumsuz etkilemiştir. Kadınlar, dil yetersizliği nedeniyle yalnızca basit selamlaşmalarla sınırlı ilişkiler kurabilmiş, sosyal bağlar geliştirmekte güçlük yaşamıştır. Çocuklarının eğitim süreçlerine katılmak isteyen bir katılımcı, okul toplantılarına düzenli olarak katıldığını ancak dil bilmediği için toplantılarda söylenenleri anlayamadığını şu sözlerle ifade etmiştir:

“Ana sınıfa gönderdim. Zorladık tabi gidiyorum. Toplantı hiçbir şey anlamıyorum, oturuyorum böyle hiçbir şey anlamıyorum. Bir şey istiyorlar beni işaret böyle yapıyor tercüman böyle telefon bile yapıyor tabi ki zor yani bir insan böyle bir ülke gittiği adet bilmiyor, konuşmaya bilmiyor sadece işe gidiyorum eve geliyorum hiçbir yere gitmiyorum hatta korkuyorum.” (K, 12)

“Yani çok az anlıyorum da anlatamıyorum. Çok zor buluyorum. Yani hep kendi emeklerinden çalışıyorlar. Ben sadece Arapçada destek olabiliyorum.” (K, 20)

Dil bariyeri, özellikle okul toplantılarına katılım, öğretmenlerle iletişim kurma ve çocukların eğitim sürecine etkin şekilde dahil olma gibi alanlarda ciddi kısıtlamalar yaratmaktadır. Katılımcıların ifadeleri, dil eksikliğinin yalnızca sosyal hayata katılımı değil, aynı zamanda ebeveyn-çocuk ilişkisini ve çocukların eğitimdeki başarısını da etkilediğini göstermektedir.

Bu ifadeler, göçmen kadınların çocuklarının eğitime aktif biçimde katılmak istediklerini ancak dil yetersizliği nedeniyle dışarıdan sadece bir gözlemci olabildiklerini göstermektedir. Dil bariyeri, katılımcıların günlük yaşamını son derece etkilerken, ebeveynlik rollerini de yerine getirilmesini de zorlaştırmaktadır.

Bu bağlamda, MÜLTECİ-DER’ in (2014: 14) raporunda da belirtildiği üzere, tek ebeveynli göçmen kadınlar için dil bilmemek yalnızca toplumsal katılımı engellemekle kalmamakta, aynı zamanda çocuklarının eğitiminde de zorluklara yol açmaktadır. Kadınlar, çocuklarının akranları ve öğretmenleri tarafından alay edilme ve ya dışlanma korkusu nedeniyle okula gitme konusunda isteksizlik yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular, çalışmamda ortaya çıkan durumla paralellik göstermektedir.

Sonuç olarak, bulgular, dil bariyerinin göçmen kadınların hem bireysel özgüvenlerini hem de toplumsal aidiyet duygularını olumsuz etkilediğini göstermektedir. Ayrıca, ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarını ve çocuklarının eğitim süreçlerine aktif biçimde katılmalarını da zorlaştırmaktadır. Dil öğrenme fırsatlarına erişimde yaşanan güçlükler, toplumsal uyumun önündeki en önemli engellerden biri olarak öne çıkmaktadır.

4.2.3.2. Toplumsal Destek Ağı

4.2.3.2.1. Sosyal Bağlar ve Dayanışma

Görüşmelerde, göçmen kadınların Türkiye’de oldukça sınırlı sosyal destek ağlarına sahip oldukları görülmüştür. Katılımcılar, genellikle günlük yaşamlarında destek alabilecek kimselerinin olmadığını ve çoğunlukla yalnız hareket ettiklerini ifade etmişlerdir. Örneğin, bir katılımcı çocuğunu okuldan almak için her gün işinden erken çıkmak zorunda kaldığını ve yardım alacak kimsesinin olmadığını şöyle dile getirmiştir:

“Ben mesela genel genellikle ders vereceğim zaman o derslerimi hazırlıyorum. Ondan sonra da tabi ki kızımı okula bırakıyorum. Okulda bıraktıktan sonra işime dönüyorum. Ondan sonra tabii ki kızım çıkmadan önce ben onu kapıda beklemiş oluyorum. Çünkü onu okuldan alacak kimsem yok “(K, 6)

Bir diğer katılımcı ise Türkiye’de yalnızca çocuklarıyla birlikte yaşadığını, burada başka bir aile ferдинin bulunmadığını belirtmiştir: “Suriye’de ailem var burada kimse yok sadece ben ve çocuklarım. “(K, 14)

Görüşmeler, göçmen kadınların sosyal ilişkilerinin çoğunlukla hemşerilik temelli bağlar üzerinden şekillendiğini göstermektedir. Bir katılımcı, kendi memleketinden olmayan kişilerle sosyal temas kurmadığını ifade etmiştir: “Kendi memleketim dışında kimselerle görüşmüyorum. “(K, 13)

Bununla birlikte, bazı katılımcılar aynı kökenden gelen diğer göçmenlerle dayanışma ilişkileri kurabildiklerini ifade etmişlerdir. Örneğin bir katılımcı, destek alabildiği birkaç Suriyeli arkadaşı olduğunu belirtmiştir: “İkisi de Suriyeli göçmen arkadaşım var. “(K, 17)

Bu bulgular, göçmen kadınların sosyal ağlarının büyük ölçüde hemşerilik temelli olduğunu ve dışı kapalı bir yapıda kaldığını göstermektedir. Sosyal destek eksikliği, kadınların gündelik yaşamda yalnızlaşmasına, bakım sorumluluklarını tek başlarına üstlenmelerine ve duygusal olarak izole olmalarına neden olmaktadır. SGDD’nin (2018:

54) raporunda da vurgulandığı üzere, Suriyeli kadınlar kültürel alışkanlıklar nedeniyle genellikle sınırlı alanlarda yaşamaktadır. Bu durum yalnızca toplumsal etkileşimlerini değil, aynı zamanda ev sahibi toplumla anlamlı ilişkiler kurmalarını ve Türkçe öğrenme süreçlerini de olumsuz etkilemektedir.

Kadınların yalnızca kendi toplumlarından bireylerle sınırlı temas kurmaları, toplumsal uyum süreçlerinde önemli bir engel teşkil etmektedir. Sosyal çevrenin yetersizliği, kadınların hem ruhsal durumunu hem de günlük yaşamlarını zorlaştırmaktadır. Özellikle çocuk bakımı ve iş gibi sorumlulukları tek başlarına yürütmek durumunda kalmaları, onları daha kırılgan hale getirmektedir.

Bu bulgular, Bourdieu'nün sosyal sermaye kavramı çerçevesinde değerlendirildiğinde daha da anlam kazanmaktadır. Bourdieu'ye göre sosyal sermaye, bireyin bir gruba üyeliği yoluyla elde ettiği fiilî ya da potansiyel kaynakları ifade eder (Bourdieu, 2010). Ancak görüşmelerde ortaya konulduğu gibi, göçmen kadınlar hemşerilik temelli ve dar çerçevede kalan ağlara sahiptir ve bu ağlar çoğu zaman yeni kaynaklara erişim sağlamaktan uzaktır. Bu durum, onların gündelik yaşamlarında yalnızlaşmalarına, bakım sorumluluklarını tek başlarına üstlenmelerine ve ev sahibi toplumla anlamlı bağlar kurmakta zorlanmalarına yol açmaktadır. Dolayısıyla, sosyal sermayenin zayıf oluşu hem bireysel hem de yapısal düzeyde toplumsal uyum süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle, göçmen kadınların sosyal entegrasyonunu desteklemek amacıyla yerel yönetimler, STK'lar ve toplum temelli programlar aracılığıyla oluşturulacak sosyal destek grupları kritik rol oynamaktadır. Söz konusu gruplar, göçmenlerle yerel halk arasındaki etkileşimi artırarak toplumsal bağları güçlendirebilir. Duygusal, araçsal, bilgiye dayalı ve değerlendirme temelli destek biçimleri sayesinde sosyal ve psikolojik sermaye düzeyinde iyileşmeler sağlanabilmektedir (Atila Demir ve Yazgan, 2019).

4.2.3.2.2. Komşu ve Yerel Halk Desteği

Göçmen kadınların sosyal destek ağları, bazen komşu ve yerel halktan gelen yardımlarla şekillenmektedir. Katılımcılar, bazen yerel halkın kendilerine yönelik gösterdiği dayanışmayı vurgulamaktadırlar. Örneğin, bir katılımcı, ev sahibinin sık sık evini ziyaret ederek ihtiyaçlarıyla ilgilendiğinden bahsetmiştir:

“Benim olduğum bölgede Suriyeli yok zaten göçmen yok benim ev sahibim gelir bana haftada 1,2,3 defa gelir bana evimi ziyaret eder, bir şeye ihtiyacım olup olmadığına bakar ve çok saygıdeğer bir kişi.” (K, 10)

“Ben daha önceki bir evde yaşıyordum. O evde bir tane Türk komşum vardı. O komşumda başka bir yurt dışına çıkmak isteyene ya da çıkacak olan bir Suriye aileyle beni tanıştırdı. Onların eşyalarına. Mesela ev eşyalarına bana ücretsiz olarak vermelerini sağladı ve hamdolsun Allah bazen. İyi olan insanları karşına çıkarıyor ve seni tanımadan sana bir şekilde yardım etmelerini sağlıyor. Ve şimdi şimdi sizin benim hikayemi beni tanımadan dinlendiğiniz gibi “(K, 19)

“Burada komşularım vardı, Allah razı olsun. Çok iyi bir kadın şöyle böyle ufak ev vardı, bodrum yani tek bir oda yani hemen salon hemen o da hemen yani giriş olmuş mutfaktan tuvalet aynı dur bak kardeşim dedi gitti o ablaya söyle dedi tamam dedi. Benim böyle kardeşim var Suriye’den geldi böyle duruma dedi. Dedi. Bunu acil kiraya veriyorsun, vereyim dedi. Gittim işte kardeşim var, o evi tuttu. Onun içinde 2 yıl, 3 yıl orada oturdum”. (K, 3)

Bu bulgular, göçmen kadınların sosyal destek ağlarında komşuların ve yerel halkın önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Özellikle zor dönemlerde verilen bu destek, göçmen kadınların yaşamlarını daha sürdürülebilir kılmaktadır. Yabancı bir ülkede tek başına yaşamaya çalışan göçmen kadınlar, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılarken desteğe ihtiyaç duymaktadır. Bu noktada, en yakın yardım sağlayan kişiler çoğu zaman komşulardır. Komşuluk ilişkisi, sadece pratik yardımlar değil, aynı zamanda duygusal destek ve güven oluşturma konusunda da önemli bir yer tutmaktadır.

4.2.3.3. Boşanma ve Dul Kadın Olma Durumu

4.2.3.3.1. Boşanma ve Ayrılık Sonrası Yaşananlar

4.2.3.3.1.1. Şiddet Geçmişi

Görüşmelerde, göçmen kadınların eşlerinden şiddet gördükleri ve bunun çocukları üzerinde de ciddi etkiler yarattığı sıkça dile getirilmiştir. Bir katılımcı, eşinin kendisine şiddet uyguladığını ve bu şiddetin çocuklarının önünde yaşandığını şöyle ifade etmiştir: "Bana karşı şiddet uyguluyordu. Çocukların önünde..." (K, 10)

Başka bir ifadeye göre, aile içi şiddetin yalnızca evlilik süreciyle sınırlı kalmadığını, boşanma sonrası dönemde de devam edebildiğini ortaya koymaktadır. Katılımcı

ekonomik geçim zorunluluğu nedeniyle zor şartlar altında çalışmak durumunda kaldığını, bu süreçte emzirme gibi temel annelik sorumluluklarını da iş hayatıyla birlikte yürütmeye çalıştığını vurgulamıştır. Bu durum hem fiziksel hem de duygusal yükün katlanarak arttığını ve kadınların çok boyutlu bir mücadele içinde olduklarını göstermektedir:

"Şöyle ben eşimden şiddet gördüm, sonra eşim başka biriyle evlenmeye karar verdi. Biz o zaman dini olarak boşandık. Ben 6 ay lokantada çalıştım. Evimi çok yakın, yani hatta o süreçte çocuğumu emziriyordum, onun için gidiyordum, çalışıyordum. Her 2-3 saat eve geliyordum, emziriyordum. Tekrar işe gidiyordum. Ama bu süreçte çok zordu. Yani iş eşim aslında o zaman dini olarak biz boşanmıştık ama eve yine geliyor şiddet uyguluyor. Biraz çocuklara, yani bende de çocuklara da çok şiddet görmüşler." (K, 9)

Bazı katılımcılar ise eşlerinin kendilerine tehditler savurduğuna ve onları sürekli psikolojik olarak baskı altında tutmaya devam ettiklerine değinmişlerdir. Bu tehditler hem kadını hem de çocukları korku içinde yaşamaya zorlamaktadır. Bir katılımcı, eski eşinin kendisini ve çocuklarını telefonla tehdit ettiğini ve çocuklarının korku nedeniyle okula gitmediğini dile getirmiştir:

"Gizlilik kararım olduğundan adresimi kimseye vermem. Eski eşimden her 2 hafta bir hafta farklı numara bizi arıyor. Bu hafta 4-5 gün önce bizi tehdit etti, '24 saat içinde barıştın mı, barışmadın mı, çocukları getirdin mi, getirmedin mi? Ben öldüreceğim seni, seni vuracağım.' Çocuklar okula gitmedi, evde kaldı korkudan." (K, 8)

Bu ifadeler, göçmen kadınların maruz kaldığı şiddetin yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda sürekli tehditler ve psikolojik baskılarla sürdüğünü ortaya koymaktadır. Şiddet olaylarının tekrarlanması ve kadınların hem kendilerini hem de çocuklarını koruma çabası, onları sürekli bir korku atmosferinde yaşamaya zorlamaktadır. Günlük yaşamlarında karşılaştıkları sorumlulukların yanı sıra, kendi hayatları ve çocuklarının güvenliğiyle ilgili duydukları endişe, yaşamlarını derinden etkilemektedir.

4.2.3.3.1.2. Güvenlik Kaygısı

Görüşmelerde, göçmen kadınların güvenlik kaygılarının özellikle fiziksel tehdit algısıyla bağlantılı olarak arttığı gözlemlenmiştir. Katılımcılar, yalnız yaşamlarının ve geçmişte maruz kaldıkları şiddet deneyimlerinin, onları sürekli bir korku ve tetikte olma haliyle yaşamak zorunda bıraktığını ifade etmişlerdir. Bir katılımcı, tek başına yaşadığı için takip

edilme ve sözlü sataşmalara uğrama korkusuyla karşı karşıya olduğunu şu sözlerle dile getirmiştir:

“Tek başımayım. Tek başına oturduğum için beni takip ya da sataşmasından korkuyorum. Zaten isteyim tüm gün. Kimse bana bulaşmasın diye.” (K, 4)

Bu ifade, yalnızlıkla birlikte gelen güvenlik kaygılarının, kadınları sürekli bir tedirginlik içinde yaşamaya ittiğini göstermektedir. Katılımcıların yaşadıkları yerlerde güvenliklerinin tehlikeye girmesi, onların huzurlu bir yaşam sürmelerini engellemektedir. Diğer bir katılımcı, eski evinde geceleyin duyduğu şüpheli seslerin, evin güvenliğine yönelik duyduğu kaygıyı arttırdığını dile getirmiştir:

“Eski evimde çok böyle sesler oluyordu. Şey kapı çalınıyordu. Kimin çaldığını da bilmiyorduk.” (K, 17)

Bu kaygıların yalnızca fiziksel tehditlerle sınırlı olmadığını, aynı zamanda psikolojik baskılarla da pekiştiği anlaşılmaktadır. Bir diğer katılımcı, çocuklarını yalnız bırakmanın bile ona güvenlik açısından tehlike yaratacağını ifade etmiştir. Çocuklarının kaçırılma tehdidi, kadının işine gitmesini ve günlük yaşamını sürdürebilmesini engellemiş, onu sürekli olarak çocuklarının güvenliğini sağlama çabası içinde bırakmıştır:

“Beni evde bulamazlarsa ben böyle güvenemem. Kendim götürüp kendim teslim almam gerekiyor ve onlara tek başlarına evde bırakamam. Çünkü daha önce de onların kaçırılmasıyla alakalı da tehdit almıştım babalardan. Ben bu yüzden onları bırakıp da çalışamam.” (K, 10)

Katılımcıların bu şekilde yaşadıkları güvenlik kaygıları, onların yalnızca kendilerini değil, aynı zamanda çocuklarını da koruma çabalarıyla şekillenmektedir. Ayrıca, tehditler ve şiddet nedeniyle polis müdahalesinin yetersiz kalması, güvenlik kaygılarının artmasına yol açmaktadır. Bir katılımcı, çocuklarının güvenliğiyle ilgili ciddi korkular yaşadığını ve sürekli tehditlere maruz kaldığını şu şekilde anlatmıştır:

“Çocukların öğretmenine söyledim, çocuklarımı benden ve abilerinden başka kimseye vermesinler. Bize ver başkasına verme. Babası söyledi, seni de çocukları da çok kolay öldürebilirim. Polisler hiçbir şey yapamaz. İçimde biraz korku var gece mesela yatıyorum biraz korkuyorum çocuklarım bazen korkuyor kapıyı kitle, balkonu kontrol et. Birkaç gün önce adam kaç kez bizi tehdit etti karakolu aradım dediler buraya gel anlat dediler ben de gittim, uzaklaşma kararı var yaklaşamaz dediler.” (K, 8)

Bu ifadeler, güvenlik kaygısının tek ebeveyn olan göçmen kadınların yaşamının her anını etkileyen bir boyut kazandığını göstermektedir. Kadınlar, yalnız yaşamalarının da etkisiyle sürekli olarak tehditlerin ve şiddetin hedefi olma endişesiyle yaşamaktadır. En özel alanı olan evlerinin güvenliğinden, dışarıda geçirdikleri zamana ve çocuklarının güvenliğine kadar birçok konuda sürekli bir korkuyla hayatına devam etmeye çalışmaktadır.

4.2.3.4. Mobbing ve İş Yerinde Ayrımcılık

4.2.3.4.1. Düşük Ücret ve Güvencesizlik

Göçmen kadınların iş yaşamında karşılaştıkları en belirgin sorunlardan biri, düşük ücretler ve güvencesiz çalışma koşullarıdır. Katılımcıların ifadelerinde, özellikle göçmen statülerinden kaynaklanan ayrımcılığın iş yaşamında yoğun şekilde deneyimlendiği görülmektedir. Bazı işverenlerin, Suriyeli ve diğer göçmen işçilere yerli işçilere kıyasla daha düşük ücretler verdiği ve bu durumun çalışma motivasyonlarını olumsuz etkilediği ifade edilmiştir. Bir katılımcı, tekstil sektöründe çalıştığı dönemde yaşadığı maaş ayrımcılığını şu sözlerle aktarmıştır:

“Yok neden biliyor musunuz? Suriyeli başka maaş veriyorlar. Türk olarak başka maaş veriyorlar. Biz çok az veriyorlar. Ben önce tekstil çalıştım, sonra bıraktım bu tekstil. Çünkü ben anladım bu patron veriyor. Suriye farklı para Türkler farklı para bıraktım.” (K, 12)

Bu anlatım, göçmen kadınların yalnızca düşük ücretle çalışmak zorunda kalmadıklarını, aynı zamanda etnik kökenlerine bağlı olarak sistematik bir ücret ayrımcılığına maruz kaldıklarını da göstermektedir. Ücretlerin düzenli ödenmemesi ve hak edilen ücretlerin işverenler tarafından keyfi biçimlerde ertelenmesi ise iş güvencesizliğinin başka bir boyutunu ortaya koymaktadır. Katılımcılar, hak ettikleri ücretlerin işverenler tarafından ödenmediğini ve bu durumun emek sömürsüne yol açtığını vurgulamışlardır:

“Bazen utanıyorum benim param benim hakkım sormak utanıyorum. Tamam bazen bir hafta erteleniyorum, bazen bir ay erteleniyorum yani bazen zor durumda kalıyorum.” (K, 20)

“Yine başka bir işe geçti ama oradaki usta da benim 14.000 TL'mi vermedi. Hakkımı vermedi, hakkım.” (K, 2)

Göçmen kadınların yaşadığı ekonomik güvencesizlik, yalnızca bireysel geçimlerini değil, aynı zamanda çocuklarıyla kurdukları aile yaşamını da doğrudan etkilemektedir. Bir katılımcı, gelirinin düşük olması nedeniyle faturaları, kirayı ve diğer temel ihtiyaçları karşılamakta zorlandığını şu şekilde belirtmiştir:

“Bir aile geçindiriyorsun. Ben sonuçta kendimi kızımınla beraber bir aile olarak görüyorum. O yüzden gelir az. Sen fatura ödüyorsun, kira ödüyorsun, her şeyi ödüyorsun, gelir az olduğu için tam olarak memnun değilim.” (K, 6)

Bu bulgular, yalnızca bireysel deneyimlerle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda göçmen kadınların sistematik olarak düşük statüsü ve güvencesiz işlere yönlendirilmesinin yapısal boyutlarını da göstermektedir. Baş, Molu ve diğerleri (2017), savaş ve çatışma gibi zorunlu göç süreçlerinde kadınların ve çocukların en savunmasız gruplar arasında yer aldığını vurgulamakta, kadın göçmenlerin gittikleri ülkelerde temizlik, yaşlı ve çocuk bakımı gibi düşük statüsü ve düşük ücretli işlerde çalışmak zorunda kaldıklarını belirtmektedir. Bu çalışmada da katılımcıların yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda psikolojik ve toplumsal düzeyde bir güvencesizlik yaşadıkları gözlemlenmektedir. Katılımcıların deneyimleri, kadınların göçmen statüsüyle birlikte çoklu dezavantajlara maruz kaldığını ve bu durumun günlük yaşamda daha derin eşitsizlikler yarattığını göstermektedir. Baş, Molu ve diğerlerinin (2017) literatürdeki “kadın göçmenin iki kat dezavantajlı konumu” ifadesi, bu çalışmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir.

4.2.3.4.2. Etnik Ayrımcılık

Görüşmelerde, göçmen kadınların iş ortamlarında yalnızca düşük ücret ve güvencesiz çalışma koşullarıyla değil, aynı zamanda etnik kimliklerinden kaynaklı duygusal ve psikolojik ayrımcılıkla da karşılaştıkları görülmüştür. Katılımcılar çalıştığı kurumda etnik ayrımcılık nedeniyle olumsuz tutumlarla karşılaştığını şu şekilde dile getirmiştir:

"Suriyeli öğretmen falan sevmiyorlar. Bize hiç hoş bakmıyorlar. Bu sene çok problem oldu." (K, 18)

"Böyle bir şey hissettim mesela ama beni çok etkiledi ve hala o olay aklıma gelince gerçekten çok üzülüyorum." (K, 9)

"Yani başka bir düşüncede bazen mesela Suriyeli olduğun diyorlar, hiç Arapça konuşma, yani bilmesinler." (K, 20)

Bu ifadeler, göçmen kadınların iş yerlerinde yalnızca düşük ücret ve güvencesiz çalışma koşullarının yanı sıra etnik kimliklerinden dolayı duygusal ve psikolojik ayrımcılığa da uğradıklarını göstermektedir. Katılımcılar, Suriyeli olmalarının iş yerinde olumsuz tutumlara ve dışlanmaya yol açtığını belirtmişlerdir. Bu tür ayrımcılık, göçmen kadınların aidiyet hissini engellemekte ve kimliklerini gizleme veya dışlanma korkusu yaşamalarına neden olmaktadır.

4.2.3.5. Toplumsal Önyargılar ve Stigma

4.2.3.5.1. Etnik Temelli Dışlanma (Çocuk)

Etnik köken, iş yaşamının yanında günlük yaşamda da göçmen kadınları ve çocuklarını bir dışlanma ve ayrımcılık kaynağı olmaktadır. Görüşmelerde, göçmen kadınların yanı sıra çocuklarının da etnik kimlikleri nedeniyle dışlanma ve ayrımcılık yaşadığına dair birçok ifade bulunmuştur. Etnik temelli dışlanma, göçmenlerin toplumsal uyum süreçlerini zorlaştırmakta ve çocukların psikolojik gelişimlerine olumsuz yansımaktadır. Bu durum, ailelerin hem bireysel hem de toplumsal düzeydeki aidiyet ve güvenlik duygularını tehdit etmektedir.

Çocukların, etnik kimlikleri nedeniyle yaşadıkları dışlanma ve ayrımcılık onları psikolojik olarak etkileyip sosyal ilişkilerinde zorluklar yaratmaktadır. Katılımcılar çocuklarının dışlanmaya karşı duyduğu rahatsızlıkları şu şekilde ifade etmiştir:

“Psikolojik olarak kendini kötü hissetti çünkü ırkçılığa uğradığı için Suriyelisin falan dalga geçildi. O yüzden pek dışarı çıkmayı sevmiyor.” (K, 19)

“Biraz ırkçılıktan dolayı kendilerine güvende hissetmiyor çocuklar.” (K, 2)

“Kızlarımla çocuklarıma dalga geçiriyorlar, Suriye’de bom bom diyorlar ve bu sözlerini çok rahatsız ediyor. Biz neden Suriyeli olduk? Yani eğer ülkemiz bombalanıyorsa, ülkemizde savaş varsa, biz neden böyle aşağılanıyoruz diye çocuklarım böyle rahatsız oluyor bu durumdan.” (K, 2)

Bir diğer katılımcı, çocuğunun yaşadığı ırkçılık nedeniyle endişe ettiğini ve bu yüzden okula göndermediğini belirtmiştir:

“Son bir senede çok böyle ırkçılığa maruz kaldı çocuklarımız. Komşumuzun oğlu Suriyeli, o şiddete maruz kaldı. Böyle onu bir yerlerinde kırılma da oldu yani. O yüzden ben de bu yüzden endişe ettiğim için oğlumu okula göndermez oldum.” (K, 13)

“Mesela dışarıda eskiden Arapça konuşsak çocuklar mesela korkmuyor, eleştirilmiyor, Arapça konuşabiliriz ama şu an yani ben Arapça konuşsam çocuklar yerimde olduğu zaman uzaklaşıyor. Bak o yani Arap çok konuşma sinirleniyor, çok geriliyorlar. Yani çocuklar tarafından istenmiyor.” (K, 9)

Bu ifadelerle göre, göçmen çocukların etnik kökenlerinden dolayı yaşadıkları dışlanma ve ayrımcılığın özellikle son dönemde arttığını göstermektedir. Katılımcılar, çocuklarının daha önce bu tür durumları daha az yaşadığını ancak son zamanlarda ırkçı söylem ve tutumlarla daha sık karşılaştıklarını ifade etmiştir. Katılımcılar, çevrelerinde yaşayan hemşehrilerinin yalnızca sözlü tacizle değil, zaman zaman fiziksel şiddetle de karşı karşıya kaldığını belirtmişlerdir. Bu durum hem çocuklar hem de anneleri için ciddi bir endişe kaynağı haline gelmiştir. Ebeveynler, bu nedenle çocuklarını okuldan uzak tutma ya da sosyal ortamlara dahil etmemeyi tercih edebilmektedir. Ayrıca, bazı çocukların Arapça konuşmaktan çekinmesi, kimliklerini görünmez kılma çabası içinde olduklarını ve kendilerini dışlanmış hissettiklerini düşündürmektedir. Bu durum, çocukların hem kendi kültürel kimliklerinden uzaklaşmalarına hem de bulundukları topluma aidiyet geliştirmekte zorlanmalarına yol açmaktadır.

4.2.3.5.2. Etnik Kökenli Dışlanma (Yetişkin)

Tek ebeveynli göçmen kadınların yaşadığı dışlanma deneyimlerine dair bulgular, özellikle etnik köken temelli ayrımcılığın günlük yaşamlarındaki etkilerini detaylı bir şekilde göstermektedir. Katılımcılar, Suriyeli kimliklerinden dolayı sürekli dışlanma ve ırkçılığa uğradıklarını ifade etmişlerdir. Örneklerle açıklayacak olursak:

Bir katılımcı, “Siz Suriyelisiniz, ne zaman gideceksiniz falan diye nereye giderseniz gidin zaten o herkesin dilinde” (K, 3) şeklinde bir açıklama yaparak, etnik kimliklerinin, toplum tarafından her an sorgulanan bir unsur haline geldiğini vurgulamaktadır. Bu durum, göçmenlerin kendilerini sürekli bir dışlanma ve aidiyet hissi eksikliği içinde hissetmelerine yol açmaktadır. Katılımcı, aynı zamanda “insanlar biraz sıkıntı yapıyordu... Savaş kalmadı, herkes üstümüze geliyor.” (K, 3) diyerek, savaşın bitmesinin ardından göçmenlere yönelik baskıların arttığını belirtmiştir. Savaş bittiği halde hala göçmen kimliğinden dolayı maruz kaldıkları ayrımcılığın devam etmesi, göçmenlerin toplumsal kabul süreçlerini zorlaştırmaktadır.

Bir diğ er katılımcı, “Yani sokakta da insanlar bize ‘Siz neden buradasınız?’ dediğ inde biz de bu sözden etkileniyorduk. Yani keyfimizden biz buraya gelmedik ki?” (K, 2) sözleriyle, maruz kaldıkları dışlayıcı ifadelerin üzerlerinde yarattığı duygusal yükü dile getirmiştir. Bu tür yaklaşımlar, göçmen kadınların kendilerini topluma ait hissetmelerini zorlaştırmakta ve onları yalnız ve dışlanmış hissettirmektedir. Aynı zamanda, bulundukları topluma karşı kendilerini sürekli açıklamak ve varlıklarını gerekçelendirmek zorunda kalmaları, aidiyet hissini zayıflatmaktadır.

Bir katılımcı ayrıca Türkiye'deki gündemde mültecilerle ilgili artan olumsuz söylemleri şu şekilde aktarmıştır:

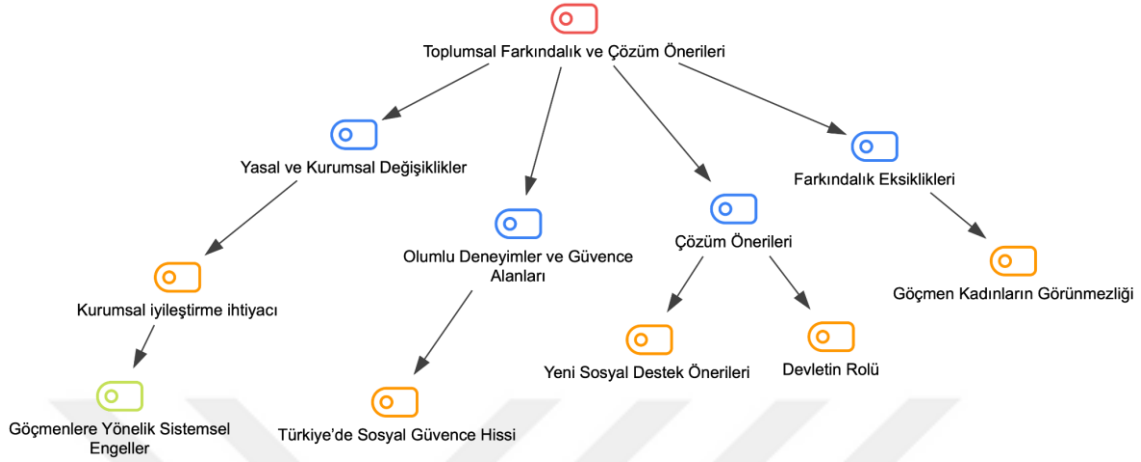
“Tam güvende hissetmiyorum çünkü her gün başka karar özellikle biz Suriyelilerle ilgili, yani şimdi siyasette konuşmayalım. Herhangi birisi diyor ki, ben g  l ysem Türkiye'deki mültecileri ya da yabancılar çıkartacağım. Yani hep bu korku var. Sadece bu konu var ve g ndemdeyiz. “(K, 20)

Katılımcının bu ifadesi Türkiye’de mültecilerle ilgili siyasi söylemlerin ve gündemin, kendilerini güvensiz hissetmelerine yol açtığını göstermektedir. Sürekli değişen politikaların ve bazı siyasi aktörlerin mülteciler hakkında tehdit ar söylemlerinin, göçmen kadınlar üzerinde psikolojik baskı yarattığı görülmektedir. “Her gün başka karar” ifadesi, yaşamlarının belirsizlik içinde geçtiğini ve geleceğe dair kaygı taşıdıklarını açıkça ortaya koymaktadır.

Bu bulgular, tek ebeveyn olan göçmen kadınların yalnızca maddi ve fiziksel zorluklarla değil, aynı zamanda yoğun bir toplumsal dışlanma süreciyle de baş etmek zorunda kaldıklarını ortaya koymaktadır. Birden fazla dezavantajlılığın bir arada bulunması da sosyal dışlanma deneyimini derinleştirmektedir (Atila Demir, 2021:53). Bu dışlanma, göçmen kadınların yalnızca kendilerini değil, aynı zamanda çocuklarını da etkileyen bir izolasyon sürecine yol açmakta ve bu durum, aile içindeki ilişkileri ve bireylerin toplumla olan bağlarını güçlükle sürdürmelerine neden olmaktadır.

4.2.4. Toplumsal Farkındalık ve Çözüm Önerileri

4.2.4.1. Yasal ve Kurumsal Değişiklikler

Şekil 5: Toplumsal Farkındalık ve Çözüm Önerileri Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Kaynak: Yazar tarafından Maxqda programı kullanılarak oluşturulmuştur.

Bu alt tema kapsamında, göçmen kadınların karşılaştıkları güçlüklerin yalnızca bireysel çabalarla aşılmasının mümkün olmadığı; toplumsal bilinçlenme, kurumsal destek mekanizmalarının güçlendirilmesi ve sistemsel iyileştirmelerin hayati önem taşıdığı vurgulanmıştır. Katılımcıların deneyimleri, yaşadıkları sorunların yapısal ve toplumsal nedenlere dayandığını ortaya koymaktadır. Bu bölümde, kadınların aktardıkları çözüm önerileri ve toplumsal farkındalık ihtiyacına yönelik görüşleri çeşitli kodlar altında ele alınmıştır.

4.2.4.1.1. Kurumsal İyileştirme İhtiyacı

Katılımcıların deneyimleri, özellikle resmî kurumlar ve hizmet sistemleriyle ilgili yapısal sorunların, göçmen kadınların yaşamlarını doğrudan etkilediğini göstermektedir. Kimlik işlemleri, boşanma süreci, çocukların eğitim ve sağlık kayıtları gibi temel alanlarda karşılaşılan bürokratik engeller, katılımcıların sistem içinde ciddi zorluklar yaşadıklarını ortaya koymuştur. Bu bağlamda, göçmen kadınların yaşam koşullarının iyileştirilmesi için kurumsal mekanizmalarda düzenlemelere ve destekleyici uygulamalara ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır.

4.2.4.1.1.1. Göçmenlere Yönelik Sistemsel Engeller

Göçmen kadınların Türkiye'deki yaşamlarında karşılaştıkları en önemli güçlüklerden biri, resmî kurumlar ve hizmet sistemleriyle yaşadıkları yapısal sorunlardır. Katılımcıların deneyimleri, göçmen kadınların Türkiye'deki resmi işlemlerde çeşitli sistemsel engellerle karşılaştıklarını ortaya koymaktadır. Özellikle boşanma, çocukların resmi kayıt işlemleri, adres güncellemeleri, sağlık hizmetlerinden yararlanma ve belge yenileme süreçlerinde belirgin zorluklar yaşadıkları görülmektedir.

Örneğin bir katılımcı, Suriye'de boşanmasına rağmen Türkiye'de boşanma işlemlerinin resmileştirilemediğini ifade etmiştir. Türkiye'deki adli prosedürlerin zorluğu ve avukat tutma zorunluluğu nedeniyle bu süreci tamamlayamadığını, işlemlerin maliyetli ve karmaşık olması sebebiyle boşanma işlemini yarıda bıraktığını dile getirmiştir:

“Şimdi resmi olarak hala boşanmış kadın gözükmüyorum. Bilmem bir adliyeden bir işlemler vardı, yapacaktım, başaramadım illa avukat tutacaksın dediler. Bilmem çok uzun sürdü sonra dedim tamam boşver yani boşanmayacağım yani şimdi Suriye’de boşandım resim olarak boşandım ama Türkiye’de olmuyor. Çok zor illa avukat benim bir sürü masraf bir sürü işler vazgeçtim.” (K, 20)

Benzer şekilde bir diğer katılımcı da resmi nikahı bulunmadığı için çocuklarının velayet ve kayıt işlemlerinde ciddi sorunlar yaşadığını, çocuklarının adının sağlık ve eğitim sistemlerinde kendi adıyla eşleşmediğini belirtmiştir. Bu problemi çözebilmek için hem avukat desteğine ihtiyaç duyduğunu hem de resmî kurumlar arasında sürekli gidip geldiğini aktarmıştır:

“Önceden çok zorluk yaşadım, ben çocuklarımla annesiyim ama resmi nikahım yok, önceden çocuklar benim adıma düşmedi sonra avukat tuttum, benim adıma düştüler. E nabızda çıkmıyorlardı orada biraz problem vardı hallettim. e-okulda mobil falan var, çocuklarım benim adıma düşmediler. Hepsi bir sorun ben hem nüfusa hem milli eğitime hem okula gidiyorum hem sağlık yerine gidiyorum hallediyorum. Yani bazıları hallettiler bazıları hala duruyor.” (K, 18)

Göç İdaresi işlemlerinde de katılımcılar büyük zorluklarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Özellikle adres güncellemesi gibi işlemler için randevu almanın güç olduğunu, işlemler için defalarca kuruma gitmek zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir:

“Göç idaresinde biraz zorlanıyoruz. Adres güncelleme konusunda. Çünkü zor zar zor bir randevu alınabiliyor. O yüzden adres konusunda yani nüfus işlemlerinde biraz zorluk var. Çok git gel yapıyoruz ancak bu işlemler hallolsun diye.” (K, 17)

Bazı durumlarda sistem hataları nedeniyle kimliklerinin durdurulduğu ve bu sürecin katılımcıların kontrolü dışında geliştiği anlatılmıştır:

“Biz Suriyeli için göç idaresine çok zor bir şey lazım. Önce iki ay benim kimliğimi durdurdular. Neden? öyle sistem öyle dedi, yanlış sistem öyle yaptı bizle alakalı değil. Bizle alakalı değil, benim resmi bir kira var, noter var, pasaport, faturalar benim adım var öyle istiyorlar randevu aldım gittim sonra bir ay benim randevu verecek talep ettim. Ben gittim dediler hiçbir sıkıntı yok sistem öyle. Bizle alakalı değil dediler, İnşallah bidaha gel dediler.” (K, 14)

Sağlık hizmetlerine erişimde de önemli güçlükler yaşandığı görülmüştür. Bir katılımcı sigorta işlemlerinde sorun yaşadığını şu şekilde belirtmiştir:

“Mesela bu konuyla ilgili sorun yaşıyorum. Devletten alınması gereken raporu özel hastaneden alırsam kabul edilmiyor. Daha önce bir ameliyat geçirdim, ama özel hastaneden aldığım rapor sistemde görünmüyor. Sigortam devlet üzerinden olmalı ki geçerli olsun. Yoksa devlet, iş yerinin yatırmadığı sigorta için benden mi isteyecek? İş yerinde devlet yatırır demişler ama aslında yatırmıyor...” (K, 9)

Katılımcı, devletin yalnızca kamu hastaneleri veya Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) ile anlaşmalı kurumlar aracılığıyla alınan belgeleri geçerli saydığını, özel hastanelerde gerçekleştirilen işlemlerin ise sistem tarafından tanınmadığını belirtmektedir. Bu durum, göçmen bireylerin sistem dışı sağlık hizmetlerinden faydalandıklarında, bu hizmetlerin yasal olarak kabul edilmemesi anlamına gelmekte ve sosyal güvenlik haklarına erişimlerini sınırlandırmaktadır. Devletin yalnızca kendi sistemine entegre sağlık hizmetlerini tanınması ve özel sağlık kuruluşlarından alınan belgeleri geçersiz sayması, göçmenlerin sağlık güvencesine erişimini zorlaştırmakta ve eşitsizlik yaratmaktadır.

Bir diğer katılımcı ise, depremzede statüsünde olmasına rağmen resmî belgelerin (yol izin belgesi gibi) yenilenmesinde sıkıntı yaşadığını, sağlık hizmetlerinden ise yeterince yararlanamadığını ifade etmiştir:

“Ben depremzedeyim normalde yeniliyorlardı yol izin belgemi ama bu sefer yol izin belgesi vermediler. Beklemen gerekiyor dediler bu durumdan biraz rahatsızım. Bir de sağlık yönünden, şu yönden zorlanıyorum hasta olduğumda bir yere gidemiyorum mesela bir kere hasta oldum mesela 1 ay boyunca nezleydim, ama sağlık ocağı falan yararlanamadım.” (K, 5)

Bu bulgular, göçmen kadınların Türkiye’de sistemsal altyapı sorunları nedeniyle gündelik yaşamlarında kurumsal engellerle sık sık karşılaştıklarını göstermektedir. Tüm bu sorunların yanında, bir diğer katılımcı ise kimlik sahibi olamamanın hayatındaki en temel

engel olduğunu belirtmiş; kimliği olmadığı için "normal bir hayat" yaşama imkânı bulamadığını vurgulamıştır:

“Şu anda bana tek zorluğu şu kimlik olmamak, kim hani kimlik olsaydı? Ben de sizin gibi yani diyelim gibi normal bir hayat yaşayabilirdim.” (K, 1)

Bu bulgular, göçmen kadınların sadece kişisel deneyimlerinde değil, aynı zamanda resmî kurumlarla etkileşimlerinde de dışlanma yaşadıklarını göstermektedir. Yasal ve bürokratik engeller, kadınların haklarını elde etmelerini ve toplumla entegrasyonlarını engellemektedir.

4.2.4.2. Çözüm Önerileri

4.2.4.2.1. Yeni Sosyal Destek Önerileri

Göçmen kadınlar, özellikle yalnız yaşayan bireyler olarak, sosyal destek eksikliğini yoğun bir şekilde hissettiklerini ve bu alanda iyileştirmelere ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. Örneğin bir katılımcı, ailesi çevrede olmasına rağmen kendisini yalnız hissettiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

"Yani rica ediyorum böyle bir sıkıntı olduğunda kadın burada biliyorlar ve bu kadının hatta ailesi var. Hatta inan kardeşler var ya da ablası var. Herkes kendi hayatı var yani abisi işe gidiyor. Ablası çocuk meseleleri bakıyor, herkes kendine sahip çıkacak doğru ama dediğim gibi kadın dil olarak burada tek bu tek destek burada fazla olsun. Hem de yanında bir kişi olsun. Yani mesela burada hoca sen git böyle yap sen git şöyle yap sen yönlendirsin" (K, 12)

Katılımcı, ailesi yakında olsa bile onlardan yeterince destek göremediğini, çünkü herkesin kendi sorumluluklarıyla meşgul olduğunu belirtmiştir. Yalnız bir göçmen kadın olarak hem dil engeliyle mücadele ettiğini hem de resmi işlemler gibi konularda yönlendirmeye ihtiyaç duyduğunu ifade etmiştir. Bu durum, göç süreci sonrasında sosyal destek sistemlerinin eksikliğinin kadınları yalnızlaştırdığını ve yaşamlarını zorlaştırdığını göstermektedir. Katılımcının önerdiği gibi, yanında yol gösterecek bir rehber ya da danışman kişinin bulunması hem duygusal destek hem de günlük yaşamın yükünü hafifletme açısından önemli bir ihtiyaçtır.

Benzer şekilde bir başka katılımcı da yalnız ebeveyn olmanın getirdiği güçlükler karşısında daha fazla sosyal destek talep etmiştir:

"Şimdi zor çalışıyorum. Bazen mutlu, bazen gerçekten zor ve mutsuz. Keşke ailemden bir kişi burada olsaydı yardım etseydi çocuklarıma baksaydı." (K, 14)

Bu ifadeler, tek ebeveyn göçmen kadınların sadece maddi değil, sosyal anlamda da ciddi zorluklarla karşı karşıya olduğunu ortaya koymaktadır. Yalnızlık, dil bariyeri ve sosyal destek yetersizliği, kadınların hem psikolojik yüklerini artırmakta hem de çocuk bakımını zorlaştırmaktadır. Şen ve Ural (2014), göçmenlik statüsüyle birlikte tek ebeveyn konumuna gelen kadınların aile reisi rolünü üstlendiklerini ve bu durumun onların desteklenmesini zorunlu kıldığını belirtmiş ve bu bağlamda, kadınların yaşadıkları zorlukları hafifletmeye yönelik politika çalışmalarının geliştirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Bu nedenle, göçmen kadınlara yönelik hem psikolojik destek hizmetlerinin hem de çocuk bakımı gibi alanlarda bakım desteği sağlayan uygulamaların geliştirilmesi, toplumsal uyumu güçlendirmede önemli rol oynayacaktır.

SONUÇ

Bu araştırma, literatürde çoğunlukla göz ardı edilen ya da sınırlı biçimde ele alınan tek ebeveyn olan göçmen kadınların yaşadığı çok boyutlu zorlukları görünür kılmayı amaçlamıştır. Hem göçmen hem de tek ebeveyn kimliğine sahip bu kadınlar sosyo-ekonomik, psikolojik ve toplumsal düzeyde önemli zorluklar yaşamaktadırlar. Görüşmeler aracılığıyla elde edilen nitel veriler, bu kadınların çok katmanlı yaşadıkları soruları anlamaya yönelik derinlemesine bir bakış açısı sunmaktadır. Araştırmada kullanılan kesişimsellik ve sosyal sermaye gibi kuramsal yaklaşımlar, katılımcıların deneyimlerinin sadece bireysel değil, aynı zamanda toplumsal ve yapısal bağlamlarla ilişkili olduğunu analiz etmeye yardımcı olmuştur.

Araştırmanın problemine yanıt bulmak amacıyla, İstanbul ilinde yaşayan tek ebeveyn olan 20 göçmen kadın ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak mülakat yapılmıştır. Mülakatlardan elde edilen verilerle, araştırmanın bulguları ortaya çıkarılmıştır. Araştırmanın sonucunda bulgular 5 farklı tema ile sunulmuştur. Bu temalar tek ebeveyn olan göçmen kadınların yaşadığı; Sosyo- ekonomik zorluklar, psikolojik zorluklar, toplumsal zorluklar ve toplumsal farkındalık ve çözüm önerilerini oluşturmaktadır.

Araştırmanın bulguları, tek ebeveyn olan göçmen kadınların gelir durumu, sosyal yaşam ve mevcut imkanlar açısından çok yönlü zorluklar yaşadıklarını ortaya koymuştur. Katılımcılar, yetersiz gelir kaynakları nedeniyle temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmakta ve düzenli bir işe erişim sağlayamadıkları için ekonomik güvencesizlik yaşamaktadırlar. Çalışma hayatına katılabilenlerin de yaygın olarak temizlik, tekstil, paketleme gibi düşük ücretli ve güvencesiz işlerde yer aldığı görülmektedir. Katılımcıların çoğu, çocuk bakım sorumluluğu, dil bariyeri ya da sağlık problemleri nedeniyle çalışma hayatına katılamadıklarını belirtmiştir.

Tek ebeveyn olan göçmen kadınlar, geçimlerini sürdürebilmek için çoğu zaman istemedikleri işlerde çalışmak zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Katılımcılar, göçmenlik, kadınlık ve statülerinin kesişimiyle geldikleri ülkelerde sınıf ayrımcılığına uğramakta ve ekonomik eşitsizliklere sahip olmaktadır. Bu durum, onları güvencesiz işlerde çalışmaya zorlamakta ve düşük ücrete çalışmaya mecbur bırakmaktadır. Tek gelirli bir hane yapısında, kadının düşük ücrete çalışması, maaşını geç alması veya hak edilen ücretinin ödenmemesi gibi durumlar kadınların temel ihtiyaçlarını karşılamasında büyük

bir güçlük yaratarak ekonomik baskı oluşturmaktadır. Birçok kadın ise, çocuklarını evde yalnız bırakmak istemediğini ya da onların güvenliği konusunda endişelendiğini ifade ederek iş arama ve işe devam etme süreçlerinde ciddi zorluklar yaşadığını dile getirmiştir. Ayrıca sağlık sorunları ve yaş gibi nedenlerle de iş bulmakta güçlük çeken katılımcılar da bulunmaktadır.

Sosyal yaşamlarında ise yalnızlık, dışlanmışlık hissi ve sınırlı sosyal destek mekanizmaları ile mücadele etmektedirler. Göçmen olmanın getirdiği toplumsal önyargılar kadınların sosyal hayata katılımlarına engellemekte, bu durumda onları hem psikolojik olarak izole etmekte hem de çocuklarıyla birlikte yaşamlarını sürdürürken onları yalnız bırakmaktadır. Katılımcılar, kimi zaman komşular ya da yerel halktan sınırlı destekler alsalar da bu ilişkiler Bourdieu'nün tanımladığı anlamda kurumsallaşmış ve sürekli bir sosyal ağdan ziyade, geçici ve kırılabilir dayanışmaları içerir. Sosyal sermayenin sürdürülebilir olması için sürekli karşılıklı bir etkileşim ve tanınma olması gerekmektedir (Bourdieu, 2010). Oysa göçmen kadınların deneyimleri, toplumsal dışlanma, önyargı ve dil bariyerleri nedeniyle bu tür kalıcı ilişkilerin kurulmasında güçlük yaşandığını ortaya koymaktadır. Sosyal sermaye çoğunlukla aile aracılığıyla edinilir ve kuşaktan kuşağa aktarılır (Atıla Demir, 2011: 904). Dolayısıyla, geçmişte biriktirilemeyen sosyal sermayenin eksikliği, yalnızca tek ebeveyn olan göçmen kadınları değil, aynı zamanda onların çocuklarını da doğrudan etkilemektedir. Kadınların iş bulma güçlüğü, sosyal destek eksikliği ve dil bariyerleri, çocukların eğitimden kopması, kardeş bakımını üstlenmesi veya ekonomik katkı sağlamak amacıyla çalışmak zorunda kalması gibi sonuçlar yaratmaktadır. Bu durum hem anneler hem de çocuklar açısından ciddi bir yük oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Bununla beraber, barınma, sağlık, eğitim gibi temel hak ve hizmetlere erişimde yaşanan kısıtlılıklar, tek ebeveyn göçmen kadınların mevcut kamusal hizmetlerden yeterince yararlanamamalarına neden olmakta, bu durum onların hem ekonomik hem sosyal açılarından ciddi bir dezavantaj durumu içerisinde bulunduğunu göstermektedir.

Tek ebeveynli göçmen anneler çocuklarını tek başlarına büyütürken yoğun psikolojik zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Katılımcılar, sürekli bir endişe ve yetersizlik hissiyle mücadele ettiklerini ifade etmiş ve çocuklarının ihtiyaçlarını tek başına karşılamaya çalışmanın ağır bir yük oluşturduğunu belirtmiştir. Yalnızlık, destek eksikliği, gelecek kaygısı, travmatik geçmiş deneyimler ve sosyal izolasyon, annelerin psikolojilerini

olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle çocuğa hem maddi hem manevi anlamda tek başına yetmeye çalışmak, kadınlar üzerinde hem tükenmişlik hem de yetersizlik duygusu yaratmaktadır. Görüşmelerde, dinlenmenin, kendine vakit ayırmanın ya da duygularını paylaşmanın mümkün olmaması da bu psikolojik yükü artıran diğer unsurlar arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, psikolojik yük tek ebeveyn göçmen kadınların yaşamlarında merkezinde yer alan ve gündelik hayatlarını son derece etkileyen bir sorundur. Katılımcıların yaşadıkları bu zorluklarla başa çıkmak için çeşitli stratejiler geliştirdikleri görülmüştür. Manevi inançlara yönelme, kişisel alan yaratma, çocuklarla duygusal bağ kurma, güçlü görünme çabası ve kendini motive etme gibi bireysel ve psikolojik stratejiler onların psikolojik dayanıklılıklarını artırarak, yaşadığı güçlükleri göğüslemelerine yardımcı olmaktadır.

Araştırmanın bulguları, göçmen tek ebeveyn olan kadınların toplumsal entegrasyon sürecinde de çok katmanlı engellerle karşılaştığını ortaya koymaktadır. Dil bariyerleri, sosyal ilişkilerin kurulmasını ve ebeveynlerin çocuklarının eğitimine etkin bir şekilde katılmalarını zorlaştırmaktadır. Kültürel farklılıklar ve etnik ayrımcı tutumlar bu kadınların kendilerini dışlanmış hissetmelerine yol açmaktadır. Destek ağlarının zayıf olması ve yalnız ebeveyn olmanın getirdiği sorumluluklar, sosyal hayata katılımı zorlaştırmakta ve kadınları daha izole bir yaşama itmektedir. Tek ebeveyn olan göçmen kadınlar, yalnızca kendi yaşadıkları güçlüklerle değil aynı zamanda çocuklarının maruz kaldıkları önyargı ve ayrımcılıkla da mücadele etmektedir. Bu bağlamda, kadınlar hem yaşadıkları zorluklarla baş etmeye çalışırken hem de çocuklarının güvenli, huzurlu ve umut vadeden bir geleceğe sahip olması için kaygı yaşamaktadır.

Katılımcıların kurumsal yapılarla yaşadığı deneyimlere bakıldığında, bu deneyimler bireysel sorunların ötesinde, sistemsel ve yapısal eşitsizliklerin yarattığı zorluklardır. Özellikle resmi işlemlerde karşılaşılan bürokratik engellerin, sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan sorunların ve sosyal destek mekanizmalarının yetersizliğinin, göçmen kadınların topluma katılımını ve gündelik yaşamlarını ciddi biçimde zorlaştırdığını göstermektedir. Kimlik edinimi, çocukların kaydı, sağlık güvencesi ve resmî belgelerin düzenlenmesi gibi temel alanlardaki eksiklikler, bu kadınları hem hukuki hem de sosyal olarak belirsizlik içinde bırakmaktadır. Bu durum yalnız ebeveynlik durumuyla birleştiğinde ise daha zorlayıcı bir hal almaktadır. Katılımcıların sunduğu çözüm önerileri, sadece kendi bireysel ihtiyaçlarını değil, aynı zamanda kurumların daha erişebilir ve destekleyici hale

gelmesi gerektiğini de göstermektedir. Özellikle sosyologların rehberlik etmesi, kurumlar arası işbirliğinin güçlendirilmesi ve dil engelini aşmaya yardımcı olacak desteklerin sunulması, göçmen kadınların yaşadığı dışlanmayı azaltabilecek önemli adımlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmanın bulguları, göçmen kadınların yaşadığı zorlukların yalnızca göçmen olma, tek ebeveyn olma veya cinsiyet gibi tek bir faktörle açıklanamayacağını, bu faktörlerin kesişimiyle kadınların karşılaştıkları psikolojik, sosyo-ekonomik ve toplumsal sorunları derinleştirdiğini göstermektedir. Tek ebeveynli göçmen kadınlar, çocuk bakım sorumluluğuyla birlikte evin geçimini üstlenmekte ve aynı zamanda toplumsal aidiyet geliştirme çabası içinde yoğun bir yük taşımaktadır. Bu süreçte yalnızlık, duygusal stres ve sosyal destek eksiklikleri, toplumsal dışlanma, dil bariyeri gibi çok boyutlu sorunlarla mücadele etmektedirler. Kesişimsellik teorisinin temel bir vurgusu olan sosyal kimliklerin birleşimi, bu kadınların deneyimlerinin ne denli karmaşık ve çok katmanlı olduğunu gözler önüne sermektedir.

Sonuç olarak, tek ebeveynli göçmen kadınlar, birbirleriyle iç içe geçmiş sosyo-ekonomik, psikolojik ve toplumsal zorluklarla mücadele etmektedir ve bu çok yönlü zorluklar, yaşamlarını derinden etkilemektedir. Kadın olmak, göçmen olmak ve tek başına çocuk bakım yükünü üstlenmek bu bireyleri çok katmanlı bir dezavantajlı konuma yerleştirmektedir. Bu çoklu dezavantajlılık durumları sosyal dışlanma deneyimini de derinleştirmektedir. Bu sorunların çözümü için, toplumsal farkındalığın artırılması, destekleyici politikaların geliştirilmesi ve toplumsal entegrasyon çalışmalarının yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bu doğrultuda geliştirilecek çözümler, yalnızca göçmen kadınların değil, aynı zamanda çocuklarının da yaşamlarını olumlu etkileyerek, onların daha sağlıklı, mutlu ve rol karmaşası yaşamadan büyümelerine katkı sağlayacaktır.

Öneriler

Psikososyal Destek ve Ruh Sağlığı:

Psikolojik destek ihtiyacı, anadili aynı olan bir ruh sağlığı çalışanıyla görüşmeler sağlamak kendilerini daha iyi ifade etmelerine ve anlaşıldıklarını düşünmelerini sağlayabilir.

Okullarda nezaket, empati ve kapsayıcılık temelli psikoeğitim programlarının yaygınlaştırılması, öğrencilerin iyi olma halinin güçlendirilmesine katkı sağlayacaktır. Özellikle akran zorbalığını önlemeye yönelik çalışmalar ile göçmen çocukların karşılaştığı dışlayıcı tutumların azaltılması hedeflenmelidir.

Tek ebeveyn göçmen kadınlarla ilgili yerel yönetimler, vakıf ve kamu kurumlarında sosyal güçlendirme programı geliştirilmelidir.

Sosyal Uyum ve Katılım:

Göçmen kadınların sosyal bağlarını güçlendirmek amacıyla, mahalle düzeyinde kadın dayanışma merkezlerinin kurulması, anadil destekli rehberlik hizmetleri ve kültürlerarası sosyal etkinliklerin düzenlenmesi, toplumsal uyum süreçlerine katkı sunabilir. Özellikle ana dilini konuşan sosyologlar aracılığıyla sunulan destek programları, kadınların yalnızlaşmasını önlemeye ve sosyal destek ağlarını genişletmeye yardımcı olabilir. Kadın odaklı hizmet merkezlerinde danışmanlık, kolaylaştırıcılık ve yönlendiricilik rolü üstlenebilecek “yerel dayanışma sosyoloğu”; istihdamı sağlanabilir. Dil, kültür, toplumsal cinsiyet ve yoksulluk gibi kesişimsel faktörleri dikkate alarak çalışan sosyologlar aracılığıyla kültürlerarası etkileşim ve sosyal uyum sağlanmış olacaktır. Aynı zamanda mahalle düzeyinde sosyal bağları güçlendirmeye odaklanan, kadın dayanışmasını örgütleyen saha uzmanı sosyologlar aracılığıyla göçmen kadınları maruz kaldıkları yapısal eşitsizliklerle mücadele edebilmeleri ve sosyo-ekonomik açıdan güçlenmeleri sağlanabilecektir.

STK’lar ve yerel yönetimler aracılığıyla, göçmen kadınların çocuklarıyla birlikte katılabilecekleri sosyal, kültürel ve eğitici etkinliklerin düzenlenmesi teşvik edilmelidir. Bu tür faaliyetler, hem anne-çocuk bağlarını güçlendirmeye hem de kadınların toplumsal hayata aktif katılımını desteklemeye katkı sağlar. Aynı zamanda sosyal etkileşim yoluyla yalnızlaşmanın ve dışlanma hissinin azalmasına yardımcı olabilir.

Ekonomik Güçlendirme ve İstihdam:

Göçmen kadınların yalnızca yardımlara bağımlı kalmadan ya da geçici, güvencesiz işlerde çalışmak zorunda bırakılmadan, kendi ilgi alanları ve hobileri doğrultusunda mesleki eğitim programlarına dahil edilerek kalıcı ve nitelikli istihdam olanaklarına erişimleri teşvik edilmelidir. Bu sayede hem ekonomik olarak güçlenebilir hem de toplumsal hayata daha aktif katılımları desteklenebilir. Toplu bir şekilde atölyelerde üretim yaparak, yaptıkları ürünleri belli bir platformda satışa sunabilirler.

Kamu Kurumları ve Hukuki Güvence

Göçmen kadınlar, güvenliklerini sağlayacak daha güçlü yapılar ve hukuki koruma mekanizmalarına ihtiyaç duymaktadırlar. Bu durum, daha geniş çaplı toplumsal çözümler ve destek sistemlerinin kurulması gerektiğini göstermektedir.

Geçici koruma altındaki Suriyeli kadınların, kamuoyunda yapılan açıklamaların gündeme göre değişkenlik göstermesi nedeniyle yaşadıkları belirsizlik ve güvensizlik hissini azaltmak adına, daha şeffaf, tutarlı ve insan haklarına dayalı bir iletişim dili benimsenmelidir.

Göç idaresi sistemlerinde yaşanan teknik aksaklıkların göçmenlerin yasal işlemlerini aksatmasının önüne geçmek için dijital altyapı güçlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Y. (2024). *Sosyolojiye giriş* (Güncellenmiş 6. basım). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Afyonoglu, M. F. (2020). Sosyal çalışmada kesişimsellik. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(2), 699-725.
- Aktaş, G. (2013). Feminist söylemler bağlamında kadın kimliği: Erkek egemen bir toplumda kadın olmak. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1), 30-72.
- Anadolu Üniversitesi. (2018). *Aile sosyolojisi* (T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 3748; Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 2563). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Andersen, H. (2001). Gender inequality and paradigms in the social sciences. *Social Science Information*, 40(2), 265-289.
- Atan, M. (2015). Radikal feminizm: “Kişisel olan politiktir” söyleminde aile. *The Journal of Europe-Middle East Social Science Studies*, 1(2), 1-21.
- Atila Demir, S.(2011), Aile ve sosyal sermaye ilişkisi, New World Sciences Academy, *Humanities Sciences*, 6(4), 897-915.
- Atila Demir, S.(2016), “Aile İçi Problemler: İletişimsizlik, Şiddet ve Boşanma”, Aile Sosyolojisi, Editörler: Nazmi Avcı- Erdal Aksoy, Lisans Yayıncılık, İstanbul.
- Atila Demir, S. & Yazgan P. (2019). Göç çatışma modeli temelinde hedef ülkedeki güvensizlik algısına yönelik analitik bir çerçeve: göçmen destek grupları, Pozitif Psikolojik ve Sosyal Sermaye. *Göç Dergisi*, 6(2), 229-248.
- Atila Demir (2021). Toplumsal cinsiyet, sosyal dışlanma ve dezavantajlılık. *Tezkire Dergisi*, 6, 41-55.
- Aydin, R., Korukcu, O., & Kabukcuoglu, K. (2017). Transition to motherhood as an immigrant: Risks and obstacles/bir göçmen olarak anneliğe geçiş: Riskler ve engeller. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar/Current Approaches to Psychiatry*, 9(3), 250-263.
- Aydiner-Boylu, A. ve Öztıp, H. (2013). Tek ebeveynli aileler: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Sosyoekonomi*, 1, 206-220.
- Aygül, H. H., & Kaba, E. M. (2019). Suriyeli Kadınların işgücüne katılımı ve deneyimleri (İstanbul-Sultanbeyli örneği). *Social Sciences*, 14(4), 1255-1275.
- Avcil, C. (2020). Kesişimsellik: Feminizmde kapsam genişlemesine doğru. *Şarkiyat*, 12(4), 1290-1312.

- Bales, R. F., & Parsons, T. (2014). *Family: Socialization and interaction process*. Routledge.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Barın, H. (2015). Türkiye’deki Suriyeli kadınların toplumsal bağlamda yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Göç Araştırmaları Dergisi* 1(2), 10-56.
- Baş M, Molu B, Gör A, Tuna H, Baş İ. (2017). Göç eden ailelerin sosyo-kültürel ve ekonomik değişiminin kadın ve çocuk yaşamına etkisi. *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 1680-1693.
- Bayer, A. (2013). Değişen toplumsal yapıda aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(8), 101-129.
- Blau, P. (2017). *Exchange and Power in Social Life*. Routledge.
- Bourdieu, P. and L. Wacquant (2007) *An invitation to reflexive sociology*. Cambridge: Polity.
- Bourdieu, P. (2010). Sermaye biçimleri. *Derleyenler: MM Şahin ve AZ Ünal, Sosyal Sermaye, Değişim, İstanbul*, 45-75.
- Bourdieu, P. (1983). Ökonomisches kapital, kulturelles kapital, soziales Kapital. R. Kreckel (Ed.), *Soziale Ungleichheit (Soziale Welt, Sonderband 2, ss. 183–198)*. Göttingen: Otto Schwartz Verlag.
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development: research perspectives. *Developmental Psychology*, 22(6), 723-742.
- Burgess, E. W. (1926) The family as a unity of interacting personalities. *The Family*, 7(1), 3-9.
- Buz, S. (2007). Göçte kadınlar: Feminist yaklaşım çerçevesinde bir çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(2), 37-50.
- Canatan, K., Bilge, Y., & Çapar, H. (2019). Tek ebeveynli aile bağlamında yaşayan annelerin sosyal ve psikolojik problemleri: Küçükçekmece örneği. *Turkish Studies-Social Sciences*, 14(4), 1331-1354.
- Canatan, K. & Yıldırım, E. (2011). *Aile sosyolojisi* (10. baskı). İstanbul: Açılım Kitap.
- Cairney, J., Boyle, M., Offord, D. R., & Racine, Y. (2003). Stress, social support and depression in single and married mothers. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 38, 442-449.
- Cooley, C. H. (1922). *Social organization*. Transaction Publishers.

- Coşan, B. (2018). Dünyada ve Türkiye’de sosyo-ekonomik bir problem olarak tek ebeveynli aile olgusunun çok boyutlu değerlendirilmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(41), 259-294.
- Coşkun, C. (2016). Suriyeli kadın sığınmacılar ve yoksulluk: Malatya örneği. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 88-105.
- Coşkun, E. (2017). Türkiye’de Kağıtsız Göçmen Kadınlar ve Sosyal Hizmetler. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 54(3), 1299-1315.
- Çapar, G. (2019). Kesişimsellik: Postmodern feminist bir yaklaşım. *Hukuk Kuramı Dergisi*, 6(3), 1-31.
- Dahrendorf, R., Collins, R., & Further, S. (2006). Conflict and critical theories. *Conflict and Critical Theories*, 211-241.
- Danış, A. G. M. Z. (2006). Davranış bilimlerinde ekolojik sistem yaklaşımı. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 9(9), 45-54.
- Daryanani, I., Hamilton, J. L., Abramson, L. Y., & Alloy, L. B. (2016). Single mother parenting and adolescent psychopathology. *Journal of abnormal child psychology*, 44(7), 1411-1423.
- Dedeoğlu, S. (2011). Türkiye’de göçmenlerin sosyal dışlanması: İstanbul hazır-giyim sanayinde çalışan Azerbaycanlı göçmen kadınlar örneği. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(01), 27-48.
- Doğan, R. Y. & Aytekin Ç. (2021). Ekolojik Sistem Kuramı çerçevesinden ebeveyn yabancılaşmasına genel bir bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 13(3), 551-572.
- Dziak, E., Janzen, B. L., & Muhajarine, N. (2010). Inequalities in the psychological well-being of employed, single and partnered mothers: the role of psychosocial work quality and work-family conflict. *International Journal for Equity in Health*, 9, 1-8.
- Ekici, S., & Tuncel, G. (2015). Göç ve insan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 9-22.
- Eliasa, E. I. (2012). Counsellor roles on students' lifelong learning understanding (A psychological study based on ecological system theory). *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 5703-5706.
- Erel, U. (2010). Migrating cultural capital: Bourdieu in migration studies. *Sociology*, 44(4), 642-660.
- Etiler, N., & Lordoğlu, K. (2010, Kasım 1–6). Göçmenlerin sağlık sorunları: Ev hizmetlerinde bir alan araştırması. *II. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu*, Denizli, Türkiye. *Congress Presentation Book*, 98–118.

- Eurostat. (2017, Mayıs 31). *Single parent and parents and employment in the EU*. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/EDN-20170531-1> “Erişim Tarihi 19/04/2025”
- Faist, T. (2003). *Uluslararası göç ve ulusaşırı toplumsal alanlar*. Bağlam Yayınları.
- Feyzioğlu, S., & Kuşçuoğlu, C. (2011). Tek ebeveynli aileler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 26(26), 97-110.
- Harunoğulları, M. (2016). Suriyeli sığınmacı çocuk işçiler ve sorunları: Kilis örneği. *Göç Dergisi (GD)*, 3(1), 29-63.
- Garbarino, J., & Ganzel, B. (2000). The human ecology of early risk. *Handbook of early childhood intervention*, 2, 76-93.
- Gladding, S. T. (2012). *Aile terapisi: Tarihi, kuram ve uygulamaları* (İ. Keklik & İ. Yıldırım, Çev.). Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları.
- Goodman, R. D., Vesely, C. K., Letiecq, B., & Cleaveland, C. L. (2017). Trauma and resilience among refugee and undocumented immigrant women. *Journal of Counseling & Development*, 95(3), 309-321.
- Güngör, A. (2023). Tek ebeveynli aileler: Sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 23(58), 129-155.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. (2025). *Geçici koruma*. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> “Erişim Tarihi 10/01/2025”
- Giddens, A. (2017). *Sosyoloji* (M. Şenol, Çev.; O. Özdemir, Ed.). Kırmızı Yayınları.
- Gökce, H. (2017). Dünyü, bugünü, yarını ile aile. *Sosyoloji Notları*, 1(1), 50-63.
- Gönül, S. (2020). Zorunlu göç ve toplumsal cinsiyet: Suriyeli kadınların evlilik deneyimleri. *Türkiye’de Göç Araştırmaları*, 80.
- Habibullah, F. (2023). Türkiye’de yalnız yaşayan Afgan göçmen kadınların yaşam hikâyeleri: İstanbul Zeytinburnu örneği. *Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi*, 3(1), 14-24.
- Homans, G. C. (1958). Social behavior as exchange. *American journal of sociology*, 63(6), 597-606.
- İçli, G. (1997). Aile araştırmalarında yöntem ve yaklaşım. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(3), 59-68.
- Yılmaz, H. (2013). *Türkiye’de Suriyeli mülteciler – İstanbul örneği: Tespitler, ihtiyaçlar ve öneriler*. Mazlumder. <http://madde14.org/images/7/74/MazlumDerSuriyelim%C3%BClteciler2013.pdf> “Erişim Tarihi 16/03/2025”

- Jamal Al-deen, T., & Windle, J. (2017). 'I feel sometimes I am a bad mother': The affective dimension of immigrant mothers' involvement in their children's schooling. *Journal of Sociology*, 53(1), 110-126.
- KADEM. (2017). *Gaziantep'teki sığınmacı kadınlara ve ailelerine yönelik sosyal uyum araştırma raporu*. https://kadem.org.tr/wp-content/uploads/2017/10/Gaziantep_teki_Siginmaci_Kadinlara_ve_Ailelerine_Yonelik_Sosyal_Uyum_Arastirma_Raporu.pdf "Erişim Tarihi 12/04/2025"
- Kalaycı, A. R. (2011), *Tek Ebeveynli Aileler*, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Kalaylıoğlu, Y. A. (2015). Uluslararası göç bağlamında Bourdieu'nun kavramları: Ankara'da yaşayan İranlılar örneği. *İdealkent*, 5(14), 182-205.
- Karanfiloğlu, M. (2019). Savaş, kadın, çocuk ve göç üzerine: Suriye örneği. *Muhakeme Dergisi*, 2(1), 99-124.
- Karataş, K. (2001). Toplumsal değişme ve aile. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 12(2), 89-98.
- Kızılçelik, S. (2014). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*. Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Koca, Ş. (2019). Suriyeli sığınmacıların Türk emek piyasasına katılım süreçlerinin toplumsal boyutları. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 314-357.
- Koç, İ. (2014). Türkiye'de aile yapısının değişimi: 1968–2011. *Türkiye Aile Yapısı Araştırması: Tespitler, öneriler içinde* (ss. 24–53). T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Koç, İ. (2018). Türkiye'de aile yapısının değişimi sürecinde tek ebeveynli ailelerin oluşumu, belirleyicileri ve refah durumu (2006-2016). Türkiye aile yapısı ileri istatistik analizi, 2018 içinde (ss. 36-85). T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Ankara.
- Lam, G., Collins, S., & Wong, G. (2020). Alone in paradise: A review of the literature related to single, immigrant mothers in Canada. *Journal of the Motherhood Initiative for Research and Community Involvement*, 11(1), 51-71.
- Lam, G., Collins, S., & Wong, G. (2022). Alone in paradise: Exploring the intersections of gender, ethnicity, single motherhood, social class, and immigration. *Canadian Journal of Counselling and Psychotherapy*, 56(1), 70-107.
- Lee, K., Vasileiou, K., & Barnett, J. (2019). 'Lonely within the mother': An exploratory study of first-time mothers' experiences of loneliness. *Journal of health psychology*, 24(10), 1334-1344.
- Levitan, S. A., & Conway, E. A. (1990). Families in flux: new approaches to meeting workforce challenges for child, elder & health care in the 1990s.

- Liamputtong, P., & Naksook, C. (2003). Perceptions and experiences of motherhood, health and the husband's role among Thai women in Australia. *Midwifery*, 19(1), 27-36.
- Lim, M., Van Hulst, A., Pisanu, S., & Merry, L. (2022). Social isolation, loneliness and health: a descriptive study of the experiences of migrant mothers with young children (0–5 years old) at la maison bleue. *Frontiers in global women's health*, 3, 823632.
- MAZLUMDER. (2014). *Kamp dışında yaşayan Suriyeli kadın sığınmacılar raporu*. <http://madde14.org/images/f/f8/MazlumDerSuriyeliKadin2014.pdf> “Erişim Tarihi 20/03/2025”
- Merry, L. A., Gagnon, A. J., Kalim, N., & Bouris, S. S. (2011). Refugee claimant women and barriers to health and social services post-birth. *Canadian Journal of Public Health*, 102(4), 286-290.
- Mülteci Derneği. (2024). *Sektörel İhtiyaç Analizi*.
- Mülteci Derneği (2025). *Saha gözlem raporu: Göçmenlere yönelik uygulamalar ve yansımaları*. <https://multeciler.org.tr/saha-gozlem-raporu-gocmenlere-yonelik-uygulamalar-ve-yansimalari/> “Erişim Tarihi 14/04/2025”
- Mülteciler Derneği. (2025). *Belirsizlikle başa çıkmak: İzmir'deki mültecilerin karşılaştığı zorluklar ve deneyimler – Odak grup toplantılarından elde edilen görüşler (Haziran–Kasım 2024)*. <https://multeci.org.tr/2025/01/24/belirsizlikle-basa-cikmak/> “Erişim Tarihi 05/04/2025”
- Nurdoğan, A. K., Dur, A. İ. B., & Öztürk, M. (2016). Türkiye'nin mülteci sorunu ve Suriye krizinin mülteci sorununa etkileri. *İş ve Hayat*, 2(4), 217-238.
- Orhan, N. (2019). *Mültecileri anlamak mültecileri anlatmak*. ILO.
- Özen S. (1992). Mübadele ve çatışma kuramlarında aile. *Sosyoloji Dergisi*, (3), 117- 129.
- Özsöz, C. (2007). Pierre Bourdieu’nün temel kavramlarına giriş. *Sosyoloji notları*.
- Özüdoğru, B. (2018). Yalnız yaşayan Suriyeli kadınlar: Adana örneği. *OPUS International Journal of Society Researches*, 8(15), 1132-1162.
- Özüdoğru, B. (2018). Yalnız yaşayan Suriyeli kadınlar: Adana örneği. *OPUS International Journal of Society Researches*, 8(15), 1132-1162.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd ed.). Sage Publications.
- Polama, M. M. (1993). *Çağdaş sosyoloji kuramları*. Gündoğan Yayınları.
- Renzaho, A. M., & Oldroyd, J. C. (2014). Closing the gap in maternal and child health: a qualitative study examining health needs of migrant mothers in Dandenong, Victoria, Australia. *Maternal and Child Health Journal*, 18(6), 1391-1402.

- Reynolds, L. T., Herman N.J. & Altamire K.R. (2003). Handbook of Symbolic Interactionism. Walnut Creek: AltaMira Press.
- Ritzer, G. ve Stepnisky J. (2012). Çağdaş Sosyoloji Kuramları ve Klasik Kökleri, çev. İrmak E. Howison, Ankara: De Ki.
- Sağlam, S. (2006). Türkiye’de iç göç olgusu ve kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (5), 33-44.
- Sallan Gül, S. ve Bayram, B. (2018). Bir sosyal yardım olarak dul kadın maaşı ve ataerkil pazarlığın koşulları: Elâzığ örneği. *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 32-52.
- Sezal, İ. (1997). *Aile nedir*. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Sosyal Ekonomik Araştırmalar Merkezi (SEKAM). (2016). *Türkiye’de aile: Ailenin yapısal özellikleri, işlevleri ve değişimi* (No. 1). SEKAM Yayınları. <https://www.sekam.com.tr/sayfa.php?detay=turkiye%E2%80%99de-aile> “Erişim Tarihi 20/03/25”
- Sığınmacılarla ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği. (2018). Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyeli kadın ve kız çocukların ihtiyaç analizi. <https://www.raporlar.org/wp-content/uploads/2018/09/SGDD-Suriyeli-Kadinlarin-ihhtiyac-analizi-2018pdf> “Erişim Tarihi 18/02/2025”
- Soskolne, V. (2001). Single parenthood, occupational drift and psychological distress among immigrant women from the former Soviet Union in Israel. *Women & Health*, 33(3-4), 75-93.
- Şen, A. B., & Vural, C. (2014). Suriye iç savaşında göç ve kadın. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 9(17), 29-40.
- Tanrıverdi, A. B. (2021). Değişmekte olan aile yapısında tek ebeveynliğe yönelik toplumsal bakış açısı. *Studies on Social Science Insight*, 1(1), 49-67.
- Tekin, F. (2011). Kültürel travma olarak zorunlu göç. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (25), 91-100.
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2013). 2013 yılı faaliyet raporu. <https://www.aile.gov.tr/Uploads/sgb/uploads/pages/arge-raporlar/2013-yili-faaliyet-raporu.pdf> “Erişim Tarihi 17/02/2025”
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2018). *Tek ebeveynli aileler*. Aile Eğitim Programı. https://aep.aile.gov.tr/media/gf5diwni/01_07_tek-ebeveynli-aileler.pdf “Erişim Tarihi 15/02/2025”
- Tuzcu, A., & Ilgaz, A. (2015). Göçün kadın ruh sağlığı üzerine etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 7(1), 56-67.

- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2024, Mayıs 15). *İstatistiklerle aile 2023*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile-2023-53784> “Erişim Tarihi 23/01/2025”
- Uluslararası Göç Örgütü (IOM). (2019). *Göç terimleri sözlüğü*. [https://www.goc.gov.tr/Kurumlar/Goc.Gov.Tr/Files/Goc_Terimleri_Sozlugu\(1\).Pdf](https://www.goc.gov.tr/Kurumlar/Goc.Gov.Tr/Files/Goc_Terimleri_Sozlugu(1).Pdf) “Erişim Tarihi 02/02/2025”
- UNHCR. (2014). *Woman Alone: The Fight for survival by Syria’s refugee woman*. <https://www.unhcr.org/ar/53bb8d006> “Erişim Tarihi 01/01/2025”
- UNHCR. (2016). *Mülteci ve göçmen*. https://www.unhcr.org/cy/wp-content/uploads/sites/41/2018/02/UNHCR_Refugee_or_Migrant_TR.pdf “Erişim Tarihi 20/01/2025”
- UNHCR. (2018). *Global report*. <https://www.unhcr.org/media/unhcr-global-report-2018> “Erişim Tarihi 20/02/2025”
- UNICEF. (2022). Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyeli çocuklara yönelik eğitim müdahalesinin belgelendirilmesi. <https://www.unicef.org/turkiye> “Erişim Tarihi 10/02/2025”
- Waters, M. (2008). *Modern sosyoloji kuramları*. Gündoğan Yayınları.
- World Food Programme Türkiye Ülke Ofisi. (2021, Ocak). *Kamp içi yardım sonrası izleme raporu: 3. çeyrek – 2020*. https://data.unhcr.org/ar/documents/download/87514UNHCR_Veri_Portali “Erişim Tarihi 15/01/2025”
- Yalçın, C. (2004). *Göç sosyolojisi*. Anı Yayıncılık.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, A. (2019). Göç ve kadın: “Göçün feminizasyonu” ve kadın göçmenlerin durumu. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 383-400.
- Yılmaz, H. (2013). *Türkiye’de Suriyeli mülteciler – İstanbul örneği: Tespitler, ihtiyaçlar ve öneriler*. Mazlumder. <http://madde14.org/images/7/74/MazlumDerSuriyelim%C3%BClteciler2013.pdf> “Erişim Tarihi 11/01/2025”
- Yolcuoğlu, İ. G. (2010). Çocukların ihmal-istismara uğramasında aile ve çocuklara yönelik risk faktörleri ve sosyal hizmet müdahalesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21(1), 73-83.
- Zencirkıran, M. (Ed.). (2012). *Dünden bugüne Türkiye’nin toplumsal yapısı*. Dora Yayıncılık.

EK

Ek 1: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Demografik Sorular

Yaş:

Eğitim durumu:

Göç edilen ülke ve şehir:

İkamet ettiği il/ ilçe:

Çalışma durumunuz:

Mesleğiniz varsa, kaç yıldır bu işi yapıyorsunuz:

Gelir durumu:

Medeni durum:

Çocuk sayısı:

Çocuk yaşı:

Çocuk cinsiyet:

Kiminle yaşıyorsunuz:

Ev sahibi /Kiracı mısınız:

A-) Ekonomik Sorular

1-) Çalışıyor musunuz? Ne tür bir işte çalışıyorsunuz? Sigortanız veya sosyal bir güvenceniz var mı?

2-) Devlet destekli programlardan yararlanıyor musunuz? Yararlanıyorsanız bu yardımlar hangileridir?

3-) Hangi sebeple göç ettiniz? Göç sürecinden bahsedebilir misiniz? Kaç yıldır Türkiye’de yaşıyorsunuz?

B-) Sosyal Sorular

4-) Bir gününüz nasıl geçiyor?

5-) Hobileriniz var mı? varsa hangilerini gerçekleştiriyorsunuz?

7-) Aile dışında kimler ile görüşürsünüz? Yaşadığınız yerde göçmen olmayan kişilerle görüşüyor musunuz?

8-)Göç hayatınızı nasıl etkiledi? Kolaylık ve zorluklarından bahsedebilir misiniz? Yeni yaşadığınız yer ile göç ettiğiniz yer arasında günlük yaşam, kültür, insan ilişkileri gibi konularda nasıl farklılıklar gördünüz?

9-) Göç ettikten sonra yeni yerinize uyum sağlamakta zorlandığınız bir durum oldu mu? Eğer olduysa, bu zorluklardan bahsedebilir misiniz?

D-) İş ile İlgili Sorular

10-) Çalıştığınız işten memnun musunuz?

11-) İş yerinde karşılaştığınız zorluklar var mı? Varsa bunlar neler?

12-) İş yerinizde güvenlikle ilgili herhangi bir sorun yaşıyor musunuz? Eğer yaşıyorsanız bunlar neler?

E-) Ebeveynlik ile ilgili Sorular

13-) Çocuk/Çocuklarla iletişiminiz nasıl, sizlere ev işlerinde destek olurlar mı? Aile içinde sorumluluk dağılımı nasıldır?

14-) Çocuk/Çocukların eğitim/sosyal/iş hayatı hakkında bilgi verebilir misiniz?

15-) Çocukların kardeşler arası ilişkileri nasıldır?

16-) Tek başına ebeveyn olmak nasıl hissettiriyor? Olumlu ve olumsuz deneyimlerinizden bahsedebilir misiniz?

17-) Çocuk/Çocuklarınızın güvenlik sorunu var mı?

18-) Bulunduğunuz bu coğrafi alanda sosyal ve ekonomik anlamda güvende hissediyor musunuz?

19-) Eğitim, sağlık, nüfus gibi devlet kurumlarına erişimde zorluklar yaşıyor musunuz?

****Eklemek istediğiniz bir şey var mı?**

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Selin POTOK ÖZGÜR	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Fakülte	Fen Edebiyat Fakültesi
Bölümü	Sosyoloji
Makale ve Bildiriler	
1. Potok Özgür, S. (2025). Emeklilik Sonrası Süreci ve Aktif Yaşlanma. <i>Social Sciences Studies Journal</i> , 11(4), 623–629. (e-ISSN: 2587-1587).	